

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT FOR 1919

INDHOLD

- H. P. Hanssen*: Foredrag paa Askov
Poul Bjerge: Anna Borgen Müller.
(Med Billeder).
Jacob Appel: Fra de sidste Skoleaar.
Poul Bjerge: Anders Madsen.
Afstemningsdagen paa Askov Højskole.
Elevmødet 1919.
Askovkredsen. —
Til Askov Elevforening.
Poul Bjerge: Højskolens Lærlinge.
Poul Bjerge: Biblioteket.
Skolens Regnskab fra 1. Maj 1918 til 30. April
1919.
Legater, knyttede til Askov Højskole.

— *Pris 1,25* —

KØBENHAVN
LEHMANN & STAGE
1920

Statens Lærerhøjskole.

ASKOV LÆRLINGE

AARSSKRIFT

1919

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI

1920

FOREDRAG PAA ASKOV

DEN 20. OKTOBER 1906

AF

H. P. HANSSEN

Nedenstaaende Foredrag af *H. P. Hanssen* blev i Efteraaret 1906 holdt paa Askov Højskole ved en privat Sammenkomst, hvortil der foruden Sønderjyder var indbudt Rigsdagsmænd og Redaktører af alle politiske Partier og Repræsentanter for en Række Virksomheder, som støttede Arbejdet for Danskhedens Bevarelse i Sønderjylland. Mødets Hensigt var gennem en Forhandling at faa en Forstaaelse tilvejebragt dels mellem Sønderjyderne indbyrdes, dels mellem disse og ledende Politikere i Kongeriget om de Hovedlinier, hvorefter Kampen i Sønderjylland skulde føres.

Mødet var som nævnt privat og blev ikke omtalt i Pressen; desværre findes der mig bekendt intet Referat af den Drøftelse, der under livlig Deltagelse fra alle Sider fulgte efter Indledningsforedraget, som her for første Gang offentliggøres.

Jacob Appel.

FORSTANDER APPEL har ment, at det under Hensyn til de Drøftelser, som den sønderjydske Sag har været Genstand for i Sommerens Løb, vilde være heldigt, at jeg holdt et orienterende Foredrag om Stillingen i Nordslesvig for en Kreds af særlig Indbudte. Jeg har villig fulgt Opfordringen, idet jeg gaar ud fra, at det kun kan være gavnligt, hvis der ad denne Vej kan udbredes en dybere gaaende Forstaaelse af vore Forhold blandt Mænd, som staar i ledende Stillinger herovre indenfor Pressen eller som aktive Politikere.

Men maa jeg straks forudskikke den Bemærkning: Mit Foredrag gør ikke Krav paa at være udtømmende. Det er Meningen, at der skal knyttes et Ordskifte til det, og under Diskussionens Løb vil andre af de her tilstedeværende Sønderjyder kunne faa Lejlighed til at udtale sig, ligesom jeg senere er rede til at give yderligere Oplysninger om særlige Spørgsmaal, som en eller anden af Tilstedeværende kunde ønske klarede.

Under enhver politisk Drøftelse er der visse Slagord, som atter og atter vender tilbage. Dette har ogsaa i høj Grad været Tilfældet under det sidste Aars Diskussioner om den sønderjydske Sag. Og det Slagord, der er brugt hyppigst og med størst Virkning er da »*Retsstandpunktet*«. Vi har mødt det i alle mulige Forbindelser fra »*Hævdelse af Retsstandpunktet*« til »*Opgivelse af Retsstandpunktet*«. I Virkeligheden er der drevet en stærk Misbrug med dette Ord.

Retsstandpunktet, som vi danske Sønderjyder indtager, er nemlig ikke i og for sig omtvistet. Vi hævder alle, at vi har Ret til at leve som Danske og til at genforenes med vort gamle Fædreland. Der er dem, der lægger mere Vægt paa den historiske Ret og paa den af de almindeligste og naturligste Menneskerettigheder udspringende nationale Ret end paa vor traktatlige Ret og omvendt andre, for hvem hele vor Ret saa at sige hviler paa Pragfredens § 5, men alle danske Nordslesvigere fastholder vor Ret til at være Danske og betragter den som Grundlaget for vor nationale Kamp.

Det Retsstandpunkt som Landdagsmand Julius Nielsen og jeg nylig har præciseret overfor Vælgerforeningens samlede Bestyrelse, og som i Følge den offentliggjorte Erklæring har vundet dens fulde Tilslutning kan fastsættes saaledes:

De danske Sønderjyder har en historisk og national

Ret til at være Danske og til at blive behandlede som Danske efter Folkerettens Grundsætninger. Befolkningen i Slesvigs nordlige Distrikter har desuden i Pragfredens § 5 faaet en traktatlig Ret til Genforening med Danmark paa Grundlag af en fri Folkeafstemning. Denne Ret fastholder vi ogsaa efter Traktaten af 11. Oktober 1878 og de i Tilslutning til den afgivne Erklæringer af danske Regeringer, idet vi ikke blot støtter os paa almindelige Retsgrundsætninger, men tillige hævder, at Pragfredens § 5 ikke er retsgyldigt ophævet efter preussisk Statsret.

Det er saaledes ikke *Retsstandpunktet*, men kun Betimeligheden af at rejse *Retskravet*, der er Genstand for Meningsforskel i Nordslesvig. Indtil 1878 førtes den politiske og parlamentariske Kamp saa at sige udelukkende i Tilslutning til Pragfredens § 5. Det fyldigste Udtryk fik denne Kamp i Krügers Forslag om Pragfredens Udførelse i 1877. Ingen af Krügers Efterfølgere har fortsat denne Kamp i Parlamenterne. Det er ikke fordi, at Kampen ikke *kan* fortsættes paa denne Vis, efter at Traktaten af 11. Oktbr. 1878 er udstedt, thi dette er muligt. Den preussiske Forfatning og i Overensstemmelse dermed det tyske Riges Forfatning bestemmer, at Statens og Rigets Grænser ændres ved Lov. Med faa Aars Mellemløb foretages der Grænsereguleringer. I de henved 12 Aar, jeg har siddet i den preussiske Landdag, er Grænserne blevne ændrede fire Gange ved Lov, tre Gange overfor andre tyske Stater og én Gang overfor Danmark. Hver Gang Regeringen forelægger en saadan Lov er det — ogsaa uden Støtte fra Husets Side — muligt at rejse Spørgsmaalet om Nordslesvigs Afstaaelse til Danmark. Det kan desuden rejses paa mange andre Maader. Men ingen nordslesvigsk Repræsentant har siden 1879 villet overtage Ansvar for de Følger, Fortsættelsen

af Halvfjerdsernes Taktik vilde kunne faa for den nordslesvigske Befolkning. Julius Nielsen og jeg har erklæret, at vi staar paa det samme Standpunkt, og dette er enstemmig bleven billiget af Vælgerforeningens samlede Bestyrelse.

Da »Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie« udkom for nogle Aar siden, var Pragfredens § 5 Genstand for en overordentlig forsigtig Behandling. »Freden i Prag« blev behandlet af Emil Elberling, som efter at have omtalt Traktaten af 11. Oktober 1878, affærdigede Retsspørgsmaalet i følgende Sætninger: »Spørgsmaalet om hvorvidt det Tilsagn, der i sin Tid blev givet Nordslesvigerne, i sig selv er bortfaldet, fordi Østerrig har givet Afkald paa at kræve Pragfredens § 5 bragt til Udførelse — dette Spørgsmaal vedbliver imidlertid at være aabent.« Denne Omgaaen af Retsspørgsmaalet var selvfølgelig lidet tilfredsstillende. Der blev derfor gjort et Forsøg paa at faa Spørgsmaalet om Danmarks og Nordslesvigs Ret efter Pragfredens § 5 behandlet af en fremragende Jurist til den franske Udgave af Værket. Efter Indbydelse af Haandbogens Udgiver Hr. Fr. v. Jessen havde Professor H. Matzen og jeg i denne Anledning en Sammenkomst med ham Sommeren 1903 for at drøfte Muligheden af at skrive en videnskabelig set, uangribelig Afhandling om *Danmarks Ret*, men Professor Matzen kom efter en indgaaende Undersøgelse til det Resultat, at Opgaven var uløselig. Senere, da Fr. v. Jessen allerede var afrejst til Østasien som Krigskorrespondent, havde jeg, med Arkivassistent West som Mellemand, Lejlighed til at drøfte Spørgsmaalet om en Afhandling om *Nordslesvigs Ret* efter § 5 med Gehejmeetsraad Goos. Til at begynde med ytrede Hr. Goos Tvivl om Muligheden af at skrive Afhandlingen. Det lykkedes mig imid-

lertid at tilvejebringe det nødvendige Bevismateriale fra tyske Arkiver og Biblioteker og ud paa Efteraaret meddelte Hr. Goos mig, at den første Anstødssten var borttryddet ved min Bistand: *Afhandlingen kunde skrives*, men samtidig rejste han Spørgsmaalet, om det var betimeligt, om det efter min Mening kunde gavne Sønderjyderne, at den blev skrevet. Kun hvis der forelaa en bestemt Udtalelse af mig i denne Retning, vilde han skrive den. Efter at Ansvarret dermed var lagt over paa mig, svarede jeg Nej, jeg troede ikke, at Artiklen paa dette Tidspunkt vilde gavne os.

Her staar vi ved det Spørgsmaal, der i det sidste Aar i særlig høj Grad har været Genstand for Meningsforskell mellem danske Sønderjyder. *Spørgsmaalet om det under den foreliggende politiske Situation er forsvareligt at lægge Retskravet eller nøjere udtrykt § 5 til Grund for den politiske Agitation i Nordslesvig.* Dette Spørgsmaal har jeg i nøje Overensstemmelse med min Ven og Kollega Julius Nielsen besvaret med *Nej*.

Før jeg gaar videre, vil jeg i store Træk skildre den politiske Situation, som vi befinder os i. Jeg maa begynde med et kort historisk Tilbageblik. Nationalitetsbevægelsen i det 19. Aarhundrede kom som det naturlige Tilbageslag imod Napoleon den Stores Forsøg paa at samle Evropas Stater i et Verdensherredømmes øde Ensformighed. Nationalitetsideen var Kravet om Nationalstater, om at Folk af samme historiske Oprindelse, som var præget af de samme Folkeejendommeligheder og talte det samme Sprog skulde danne Staten. Snart gjaldede Kampraabene: Grækenlands Frihed, Italiens Enhed, Polens Genoprejsning, Tysklands Samling ud over Evropa. Men Kravet om *den historiske Stat* staar endnu i Forgrunden: Magyarerne kræver Selvstændighed for Stefan-

kronens, Tjekkerne for den bøhmiske Kronens-Lande, skønt de omfattede forskellige Nationaliteter, og herhjemme vakte Kampraabet »*Danmark til Ejderen*« alle Folkets Lidenskaber, mens den nationale Tankes Foregangsmænd endnu i 1848 stod uforstaaende og afvisende overfor Tanken om Slesvigs Deling efter Nationaliteterne.

I de halvtreds Aar, der ligger mellem den græske Frihedskrig i Tyverne og den russisk-tyrkiske Krig i Halvfjerdserne, føres der en Række blodige Krige med det Formaal at virkeliggøre Nationalstaten. Men ingen Steder naaedes Maalet. Vi peger paa Grækenland, Italien, Tyskland, Ungarn som nationale Stater, der er fremgaaede af dette Tidsrums blodige Kampe, men udenfor de tre førstnævnte Staters Grænser ligger store Omraader med græsk, italiensk og tysk Nationalitet mens Ungarn med 8 Millioner Magyarer og henved 9 Millioner Rumænere, Tyskere, Slovakere etc. er det rene Vrægebillede af en Nationalstat. Og da disse Kampe indstilles, har saa at sige alle Evropas Lande deres uløste nationale Spørgsmaal. Henved 60 Millioner Mennesker i Evropa havde savnet Ævne eller Magt til at danne, henholdsvis slutte sig til bestaaende nationale Stater. Til dem hørte ogsaa Nord-slesvigs 160,000 Danske.

I Verdenspolitiken trænger de økonomiske Spørgsmaal sig nu hurtigt i Forgrunden. Bag den nyeste Tids Krige, Frankrigs i Anam, Nordamerikas med Spanien, Englands i Sydafrika, Kinafelttoget og den russisk-japanske Krig ligger der ikke *nationale*, men *økonomiske* Spørgsmaal. En Undtagelse danner kun den græsk-tyrkiske Krig. Og de Krige, der dukker truende op i Horizonten, bærer, hvad enten vi tænker paa det marokkanske Spørgsmaal eller paa den tysk-engelske Modsætning, det selvsamme Præg. Inter-

nationalt set, er de nationale Spørgsmaal foreløbig sat af Dagsordenen. Evropa ruster sig til Kamp, som, med faa Ord sagt, fremtvinges af Spørgsmaalet om, hvorledes Staterne skal skaffe Brød til deres hurtigt voksende Befolkninger, til nye utalte Millioner.

Under disse Rustninger fastholdes Kravet om Nationalstater, idet Statsmændene gaar ud fra, at en ensartet Nationalitet øger Statens Magt. I forrige Aarhundrede var Nationalitetsideen Kravet om det historisk tilblevne Folks Ret til at danne Staten. I vore Dage er den hos Evropas Stormagter den *historisk tilblevne Stats Ret til at bestemme sine Borgeres Nationalitet*, og saaledes praktiseres den med voksende Brutalitet trindt i Evropas Lande. Vi staar her overfor en Strømning i Tiden, som vi maa lægge nøje Mærke til, naar der er Tale om Nationalitetskampen i Sønderjylland.

Fra Firserne af sættes *Sprogundertrykkelsen* i System i Evropa. Det hagler og sneer med Skolereskripter og Sproganordninger. Mindretallenes Modersmaal trænges hensynsløst tilbage fra alle offentlige Omraader. I al Korthed et Par Eksempler paa, hvor vidt Evropa er naaet i dette moderne Barbari. Det ruthenske Folk i Rusland, som tæller 23 Millioner, fik, efter at dets Skriftsprog havde været fuldstændig forbudt under den russiske Revolution, som en særlig Naade Tilladelse til at lade det nye Testamente trykke paa sit Modersmaal. Magyarerne i Ungarn har ikke blot som Preusserne i Nordslesvig omskabt Folkeskolen til en Magyariseringsanstalt, men tvunget de slovakkeiske Kommuner til at oprette saakaldte Børnehaver og de slovakkeiske Forældre til at aflevere deres Børn til Opdragelse af magyariske Lærerinder i disse Børnehaver fra de er tre Aar gamle. Den frie Republik Frankrig har for faa Aar siden vedtaget en Lov, som

forbyder Italienerne i Sydfrankrig at udgive Blade paa deres Modersmaal, og Tyskland forbereder, som De vil have set, en Lov, som skal forbyde over 4 Millioner tyske Statsborgere at bruge deres Modersmaal i offentlige Forsamlinger. Disse faa Kendsgæringener taler tydeligere end lange Udviklinger.

Nationalitetskampen er samtidig i de sidste 20 Aar ført ind paa mange andre Omraader. Magthaverne har rundt i Landene søgt at gøre Adgangen til videregaaende Studium, til Statens Embeder, til Magt og Indflydelse i Samfundet afhængig af Nationaliteten. De paatvinger Lande og Byer nye Navne, de søger at tilrive sig Jorden og at gøre det Folk, der ikke vil falde til Føje og svigte sin Nationalitet, til et besiddelsesløst Proletariat. At jeg ikke maler med for stærke Farver skal jeg senere paavise, naar jeg omtaler den polske Tvangspolitik.

Ved Midten af forrige Aarhundrede sværmede Evropa endnu for Grækenlands Frihed, Italiens Enhed, Poiens Genoprejsning. I vore Dage er Evropa saa stærkt optaget af sine materielle Interesser, at det i sløv Ligegyldighed har tilladt Tyrkerne at myrde og skænde en halv Million Armeniere. Evropas Statsmænd staaer, hvor der er Tale om national Undertrykkelse paa Ikke-Interventionsprincippet. De tilkender de herskende Folkestammer Retten til at tage Livet af andre Nationaliteter, som findes indenfor deres Grænser, fordi de selv udøver den samme Praksis. Og den offentlige Mening i Evropa paavirkes ikke længere af den brutaleste nationale Undertrykkelse. Imod denne internationale Baggrund maa De først og fremmest se vor Stilling i Nordslesvig.

Hvordan er Stillingen dernæst i Tyskland? Ogsaa her føres Politiken overfor de fremmede Nationaliteter ud fra Grundsætningen: Den historisk tilblevne Stat

har Ret til at bestemme sine Borgeres Nationalitet. Og Resultaterne vil reifærdiggøre de Midler, den tager i sin Tjeneste. Af Rigets nationale Spørgsmaal staar det polske i Forgrunden. Efter Rigskanslerens og Statsregeringens gentagne Gange udtalte Opfattelse har det i nyere Tid udviklet sig til at blive det vigtigste Spørgsmaal i Tysklands Indenrigspolitik.

Polakkerne formerer sig stærkere end Tyskerne og den nyeste Tids økonomiske Udvikling, som baade har aabnet det polske Proletariat Adgangen til fjærne Arbejdspladser og skabt en mægtig Industri i det polske Øvreschlesien, har dermed løftet et talrigt Samfundslag i de polske Landsdele op til lysere Kaar. Dette har ikke blot i høj Grad skærpet Polakernes nationale Forsvarsevne, men ogsaa udrustet dem med Angrebskraft overfor den tyske Nationalitet.

Fra Ishavet til Adriaterhavet er de slaviske Folkstammer i Fremrykning mod Vest i vore Dage. De germanske Folkestammers Vandring mod Vest til Rhinlandene og til Amerika begunstiger deres Fremtrængen. Tyskerne frygter for, at Ruslands Nederlag i det fjærne Østen yderligere vil bidrage til at give denne Folkvandring Fart. Som en Kile skyder Polakkerne sig frem imod Berlin og spærrer, som Slagordet lyder, Tyskerne Vejen fra Breslau til Königsberg. De skal derfor kastes tilbage, de skal trænges ud af alle indflydelsesrige Stillinger, de skal splittes og søndersprænges for efterhaanden at opsuges af det tyske Folk.

Preussens polske Tvangspolitik blev indledt af Bis-marck for en Snes Aar siden. Den er bleven skærpet stærkt i de sidste ti Aar. Det polske Sprog er forsvundet i det offentlige Liv. Den store polske Skolestrejke, som i Fjor omfattede 120,000 polske Skolebørn vidner om, hvor trykkende Undervisningsvæsnets Fortyskning føles. Staten har hidtil bevilget og

brugt 450 Millioner Mark til Opkøb af polsk Jord. Der er allerede opkøbt 8 pCt. af Jorden i Posen og en tilsvarende Del af Jorden i de polske Dele af Vestpreussen. Hvad det betyder, vil De senere kunne se, af det nyeste af Regeringen udarbejdede Kort, som jeg har opslaaet paa Tavlen. En Undtagelseslov forbyder desuden Udstykningen af Jord til polske Arbejdere. Og nu staar vi overfor en almindelig Skærpeelse af den polske Tvangspolitik. Som Led i den fremtræder Forslagene om et Forbud imod at bruge andre Sprog end Tysk paa offentlige Møder, om nye store Bevillinger til Opkøb af Jord og — det farligste af alt — en Expropriationslov, som skal give Staten Ret til at expropriere Polakkernes Jord, naar de ikke er villige til at sælge deres Ejendomme til Staten. Længere ude i Synskredsen ligger et Forbud imod at udgive Blade paa andre end det tyske Sprog. Imod denne Baggrund maa De endvidere se vor Stilling.

Og endnu et. Nordslesvig har atter faaet strategisk Betydning for Tyskland. Mangt og meget viser, at den tyske Hærledelse opfatter Planen om at kaste 100,000 Englændere i Land i Danmark for at de over Nordslesvig kan rette et Stød mod Kanalen og halvere den tyske Flaade ved dens Ødelæggelse som liggende indenfor Mulighedens Grænser. I den Retning peger ikke blot de senere Aars Manøvrer, som bebudes fortsat med større Troppemasser, men endnu mere den hurtige Udbygning af Marinestationerne ved Flensborg og Sønderborg, Anlægget af Dobbeltspor paa de slesvigske Baners Hovedlinjer, Bygningen af lange Militærramper ved saa at sige alle nordslesvigske Jernbanestationer. Nordslesvig er i Virkeligheden, som et Blad for nylig skrev, ved at blive indrettet til en stor Krigslejr. Denne Kændsgærning maa De endelig ogsaa fastholde ved Bedømmelsen af vor politiske Stilling.

Og saa gaar jeg atter tilbage til Nordslesvig for at forklare, hvorfor jeg betragter det som uforsvarligt at lægge Pragfredens § 5 til Grund for den politiske Agitation. *Det er fremfor alt, fordi det vil drive Fortyskningsværket ind i et hurtigere Tempo.* Rejser vi under den foreliggende politiske Situation Kravet om en Grænseregulering vil dette af Preussen og Tyskland ikke blot blive opfattet som en unødigt Udæskning, men ogsaa som en saa betænkelig Udfordring, at vi efter min Mening vil faa den preussiske Magt at føle i en hidtil ukendt Udstrækning. Vi skal ikke gøre os Illusioner. Den tyske Politik's Maal er Nordslesvigs Fortyskning helt op til Kongeaaen. Men der er Forskel paa, om man regner med at naa dette Maal i en ubestemt Fremtid, eller om man betragter det som en vigtig politisk Opgave at tilvejebringe et tysk Flertal i Nordslesvig i en nær Fremtid. Regeringen staar for Tiden paa det første Standpunkt og har gentagne Gange givet dette Udtryk, men en vel organiseret tysk Bevægelse i Nordslesvig, som støttes af meget indflydelsesrige Kredse i Tyskland, retter al sin Stræben paa at naa Maalet i en nær Fremtid — Aktioner, som blev indledt i Haderslev og støttes af det frikonservative Parti, gaar ud paa at tvinge os ind under den polske Voldspolitik. Vor Politik har ingen vigtigere Opgave for Tiden end at forebygge dette, fordi det i allerhøjeste Grad vilde forringe Vilkaarene for vor Kamp. Men er der noget, der kan styrke disse Bestræbelser overfor Regeringen og Lovgivningsmagten og give dem Udsigt til Sejr, saa er det at gøre Genforeningen med Danmark til Midtpunktet under Agitationen og det konkrete Maal for vor Politik. Uendeligt vigtigere end dette er det for vor og for Danmarks Fremtid, *at der paa ethvert givet Tidspunkt er et muligst stærkt dansktalende, dansksindet*

og danskvillende Flertal i Nordslesvig. Det og kun det kan være det konkrete Maal for vor Politik, indtil der oprinder lysere Tider.

Under Hensyn dertil har Julius Nielsen og jeg overfor Vælgerforeningens samlede Bestyrelse præciseret den Politik, vi hidtil har ført, og som vi fremdeles vil føre i Berlin saaledes:

»Under Fastholdelse af vor nationale Ret vil vi søge at skaffe Befolkningen de bedst mulige Vilkaar for Nationalitetskampen. Vi vil modvirke enhver Skærpe af Tvangsregimentet, enhver Øgelse af det nationale Tryk, men søge at udvirke en Udvidelse af vore borgerlige Rettigheder og i det hele arbejde hen til, at den danske Befolkning vedvarende kan være i afgjort Flertal i saa stor Udstrækning som mulig og dermed holde sin Skæbne i sin egen Haand.« Til denne Politik er det, Vælgerforeningen, som den nordslesvigske Befolknings fyldigste politiske Repræsentation har givet os sin fulde Tilslutning. Ad disse Veje vil den nordslesvigske Befolkning bedst kunne øge sin Modstandskraft og skærpe sin Forsvarsævne overfor de alvorlige Angreb, som dens Nationalitet er udsat for.

Da vi for nogle Aar siden var udsat for de voldsomste Angreb under »Køllerpolitiken« samlede den politiske Opgave sig selvfølgelig i dette: at afslaa disse Angreb. Og det lykkedes ogsaa, men vi blev trængt over i Defensiven og led følelige Tab særlig paa de sløjere Strøg.

Det sidste Aars roligere Forhold har atter tilladt os at genoptage det opbyggende Arbejde, at samle os om vort nationale Forsvars Udvikling, at øge og styrke vor Modstandskraft indadtil. Optanttraktaten har hidtil medført 4—5000 Naturalisationer. Det vil sige: Der er gennemsnitlig over 40 Personer i hvert nord-

slesvigsk Sogn, der har opnaaet preussisk Borgerret i det sidste Aar. Et meget føleligt nationalt Tryk er dermed bleven hævet over Landet. Et overordentligt farligt politisk Vaaben er dermed fravristet vore Modstandere. Virkningerne spores i Tilgangen til bestaaende og Oprettelsen af nye Foreninger, i voksende Stemmetal særlig paa de sløjere Egne og — hvad der er særlig glædeligt — en langt stærkere Tilstrømning til danske Efterskoler og Højskoler. Til den nordslesvigske Skoleforening er der indgaaet dobbelt saa mange Begæring om Understøttelse i Aar som i Fjor. Derfor er det ogsaa, at vore giftigste Modstandere i Nordslesvig har rettet saa rasende Angreb paa Op-tanttraktaten, og hvad de kalder »Limonadepolitikken«.

Endnu et Par Ord om Danmarks Stilling til Sønderjylland. Danmark er i Lighed med alle Evropas øvrige Stater nødt til at stille sig paa Ikke-Interventionsprincippet overfor tyske Statsborgere af dansk Nationalitet. Det har en internationalt anerkendt Ret til at træde i Skranken for danske Undersaatter, som lider Overlast i andre Lande, men det kan ikke træde i Skranken for sine Folkefæller uden at udsætte sig for en meget skarp Afvisning. Disse af Bismarck allerede i 1883 opstillede Grundsætninger for det tyske Riges Forhold til Tyskerne i Rusland, Østerrig og Ungarn har vundet almindelig Anerkendelse og praktiseres den Dag i Dag ikke blot af Tyskland men af de fleste Lande i Evropa, den rumænske Regering har saaledes stillet sig paa dette Standpunkt overfor de 3 Millioner Rumæner, der er udsatte for en brutal national Undertrykkelse i Ungarn, den italienske Regering overfor Italienerne i Triest og Tyrol, som gentagne Gange har paakaldt dens Bistand.

Der kan selvfølgelig ophvirvles Spørgsmaal af inter-

national Art, som kan være Genstand for politisk og diplomatisk Forhandling. Dette har for vort Vedkommende været Tilfældet med Optantspørgsmaalet. Der kan endvidere ophvirvles Spørgsmaal, som uden at have en international Karakter paavirker det internationale Samkvem i en saadan Grad, at en Paavisning deraf er nødvendig og kan finde Sted uden at blive opfattet som en utilladelig Indblanding i indre Forhold. Dertil regner jeg det nye Sprogforbud, og jeg har Grund til at antage, at der i denne Henseende er ydet os al den Støtte fra dansk diplomatisk Side, som Forholdene muliggør. Men ellers er det naturligvis en Grundsætning, at vi maa føre den politiske Kamp paa egen Haand og at man fra dansk Side maa være yderst varsom med at indblande sig i de *politiske* Forhold i Nordslesvig.

Derimod er det internationalt anerkendt, at enhver Stat og ethvert Folk har en berettiget Interesse af at opretholde sit Sprog og sin Nationalitet i saa vid en Udstrækning som muligt. Da Ministeriet Taaffe omkring ved 1880 udstedte sine af Tyskerne forhadte Sprogreskripter i Bøhmen og Mähren oprettedes den »østerrigske« og kort efter tillige den »almindelige tyske« Skoleforening. I en Depeche til den tyske Gesandt i Østerrig-Ungarn haanede Bismarck Foreningen og de Mænd, der stod i Spidsen for den, idet han samtidig hævdede, at den ikke havde politisk Betydning. Men Folkestemningen var ham for stærk. Foreningen voksede og vandt efterhaanden almindelig Anerkendelse. Blandt dens Bidragydere er nu 6 regerende tyske Fyrster, ja Senatet i Hamborg, et tysk Parlament, Byraadet i Berlin og talrige andre tyske Byer. Da de i Fjor fejrede sit 25 Aars Jubilæum indløb der Lykønskningstelegrammer fra den preussiske Kultusminister og den tyske Rigskansler.

I disse 25 Aar var der foregaaet en anden Udvikling af stor Interesse. Tysklands Flaade- og Kolonialpolitik, dets hurtigt voksende Exportinteresser har ændret dets ledende Statsmænds Syn paa Betydningen af at opretholde tysk Sprog og Kultur i saa stor en Udstrækning som muligt. I Halvfemserne giver dette sig Udslag i en Bevilling paa 100,000 M. til tyske Skoler i Udlandet, Bevillingen forhøjes til 150,000, 300,000 og sidst 400,000 Mark. Og atter staar vi her overfor en internationalt anerkendt berettiget Statsinteresse. Frankrig bevilger saaledes aarlig 800,000 Francs og Italien 1 Mill. Lire til Opretholdelse og Støtte af fransk og italiensk Sprog og Kultur i Udlandet.

Paa dette Standpunkt maa Danmark ogsaa stille sig. Det er fuldt ud berettiget, at der ydes Statsbevillinger til kulturelle Formaal f. E. til Understøttelse af Danske i Udlandet til Ophold paa Skoler i Kongeriget, til Studium ved Universitetet i København. Det er i enhver Henseende uangribeligt, at frie Foreninger arbejder med tilsvarende Formaal, men man bør absolut holde dem udenfor den politiske Agitation. Theoretisk set er dette Tilfældet for alle sønderjydske Foreningers Vedkommende. Nakskovresolutionen er Udtryk derfor. Men i Praksis overholdes Grænsen ikke altid saa strængt, som den burde overholdes af Hensyn til Sagen.

I al Almindelighed er der rig Mulighed for en stærk Udvikling af vort Forsvarsvæsen under Kampen for Sønderjylland indenfor den her løst skitserede Ramme. Og i samme Grad som det gaar op for stedse videre Kredse, hvor vigtig en Interesse det danske Folk, under Hensynet til sin egen Fremtid, har af at opretholde dansk Sprog og dansk Nationalitet i størst muligt Omfang, og særligt saa langt imod Syd som muligt maa

og vil denne Side af vort Forsvar ogsaa blive stærkere udviklet.

Internationalt set er de nationale Spørgsmaal, som jeg allerede har fremhævet, for Tiden sat af Dagsordenen. Men over 60 Millioner Mennesker i Evropa kæmper trindt omkring i Landene en forbitret og fortvivlet Kamp for deres nationale Eksistens. De herskende Folks hensynsløse Anvendelse af den moderne Stats Magtmidler har ikke kunnet standse disse Kampe. Tvertimod er det nationale Forsvar bleven stærkt udviklet i alle Retninger og Forsvarskampe er ført med stigende Held af de undertrykte Folk. Men af det, som jeg ligeledes har paapeget, at der opdukker nye store Spørgsmaal i Synskredsen, som i stigende Grad fanger Magternes Opmærksomhed og lægger Beslag paa alle deres Kræfter udspringer Haabet om, at Europas Statsmænd snart vil faa Øjet op for det Spild af Kræfter, som den moderne Nationalitetskamp medfører, og at en humanere og retfærdigere Opfattelse af de nationale Spørgsmaal vil bane sig Vej. I Østerrig, hvor indre Nationalitetskampe truer med at sprænge Staten har Indførelsen af den almindelige Stemmeret fremkaldt Drøftelser som synes at indlede dette Tidsrum.

Men indtil det oprinder, indtil Nationalitetsretten og Kulturfriheden anerkendes overalt i Evropa, gælder det om at holde ud, og at vi holder den nationale Stilling i Sønderjylland, det er ikke blot et Eksistensspørgsmaal for den nordslesvigske Befolkning men det er tillige et Spørgsmaal af den mest indgribende Betydning for vor Folks, for vort Fædrelands, for gamle Danmarks Fremtid.

ANNA BORGEN MÜLLER

10. JULI 1864 — 11. JULI 1919

AF

POUL BJERGE

AANNA BORGEN var Vestjyde, født i Gammelgaard i Ølgod Sogn, der ligger ved Banen omtrent midt mellem Varde og Ringkøbing. Hendes Fader var den kendte Bollerup Andersen. Han var Fører og Folkehøvding i Vestjylland. Han blev Sognefoged og Sogneraadsformand, kom i Amdraadet, blev Landstingsmand og Medlem af en Del Kommissioner. Hans klare Tanke, hans sunde Sans, hans kloge Tale og Optræden gav ham Anseelse overalt. Han var retsindig og retfærdig, haandhævede Orden og god Skik, nogle syntes for striks, men ingen skulde bebrejde ham, at han gav efter for de store og lod det gaa ud over de smaa. Han havde store Interesser og en vid Synskreds. Han havde Sans for aandelige Værdier, havde en stærk Fædrelandskærlighed og en dyb religiøs Følelse. Han havde Sans for Naturen og dens Skønhed, havde Sans for Glæde saavel som for dyb Alvor.

Moderen var af de stille, hvis Liv og Færd hørte Hjemmet til. Men dette Hjem formede hun ogsaa og fyldte med Glæde og Friskhed.

Anna var den næstyoungste at en stor Børneflokk; den youngste blev døbt samme Dag, som deres Fader blev begravet. Pastor J. Schjørring i Hodde forrettede Be-

gravelsen og Daaben. Det var en af de store Højtider i Ølgod Kirke, og det var i 1868.

Moderen sad nu Enke med Gammelgaard og en stor Børneflokk, hvoraf kun et Par var konfirmerede. Men i 1876 solgte hun Gaarden og i 1879 døde hun selv. Da var Anna kun 15 Aar. Men inden Moderens Død havde hun saa at sige faaet sig en anden Moder.

Frk. Eline Schött fra Københoved var kommen til Ølgod og bleven Lærerinde ved en Friskole der oppe i Ølgod søndre Sogn i Nærheden af Gammelgaard. Børnene fra Gammelgaard kom straks i hendes Skole, og Frk. Eline Schött og Annas Moder blev nære Venner og gode Kammerater. Børnene fra Gammelgaard sluttede sig ogsaa til Eline Schött med stor Inderlighed. Men et Par af dem døde, og da Moderen ogsaa gik bort, var der af de yngre kun Anna tilbage. Hun erklærede, at hun vilde være hos Eline Schött, og hun kom saa til at bo hos hende en Tid. Venskabet mellem disse to blev mere inderligt, og derved blev Eline Schött som en anden Moder for hende.

Der kom nu en urolig Tid for Anna, det vil sige rent i det ydre. Først var hun hos Eline Schött, saa var hun i Hodde Præstegaard en Tid, saa hos hendes ældre Broder, Anders Gammelgaard, saa hos den yngre, Stilling-Andersen, og vist flere Steder; men altid var hun dog i et Hjem. Hun var livlig, letbevægelig, tiltalende og smuk. Hendes Lærerinde siger, at hun var i Skolen den af Børnene, der havde de rigeste Evner, og som var flinkest til sit Arbejde. Og da Eline Schött var hos Lægen med hende, spørger denne, hvem hun var. Og da han hører Svaret, udbryder han hviskende til Eline Schött: »Er hun fra Ølgod? Jeg troede, det var en lille Prinsesse!« Og det var ikke den eneste Gang, dette Navn blev knyttet til hende. Det

var ikke, fordi hendes Optræden var storagtig; det var alene for hendes Skønhed. De unge Mænd sværmede for hende og gjorde stærk Kur til hende, og man forstaar, at det kunde have sine Vanskeligheder for den unge Pige, der stod uden Fader og Moder. Men der var en god Grund i hende, og saa kom Eline Schött hende saa godt til Hjælp. Hun skærmede og vejlede hende som en Moder. Anna Borgen kunde siden med Lune fortælle om, at Eline Schött vogtede hende som en Høne sine Kyllinger. Men hendes Fortælling vidnede samtidig om, hvor taknemlig hun var for det, at hun var kommen gennem alt dette og ikke havde givet sit Hjerte bort, før den store Kærlighed kom.

Hendes ældre Søster, Karen, var blevet uddannet til Lærerinde paa Fru Julie Heins Skole i Odense. Anna havde Lyst til at være noget for andre. Det laa derfor nær, at hun gik samme Vej. Hun gennemgik saa et toaarigt Kursus paa Fru Heins Skole; det var ved Aarene 1882—83. Saa var hun Lærerinde i Vestjylland et Par Steder, sidst paa Børnehjemmet i Herning.

Frk. Eline Schött var bleven gift med Toldforvalter Hansen og boede i Hasle paa Bornholm. Hun havde en privat Skole dér, og Anna kom over og hjalp hende og var der et Par Aar. 1886 blev Toldforvalteren forflyttet til Nykøbing paa Falster, og Anna flyttede med og blev Lærerinde ved en Pigeskole dér. Det var rige Aar for Anna. Hun fik en Del at se af vort skønne Land, hun arbejdede sammen med Eline Schött i Skolen, uddannede sig videre i Sprog, var stærkt optaget af sit Arbejde og var i den Alder, da der er stærk Grøde i ens Sjæleliv. Man forstaar, hun fik meget ud af Samlivet med den ældre modne Kvinde,

Anna Borgen Andersen. 1887.

der paa en Gang kunde være baade Moder for hende og Kammerat med hende.

I 1887 kom hun saa paa den udvidede Højskole i Askov og var der i to Vinterhalvaar. Ogsaa det blev rige Aar for hende. Hun havde gode Evner, arbejdede samvittighedsfuldt, var vel forberedt, og saa havde hun saadanne rige Udviklingsmuligheder i sig, noget, der har saa meget at sige. Hun vandt Yndest hos Lærerne. De milde Øjne, de lyttende Ører, det lette

Nemme og det aabne Sind — alle de udmærkede Egenskaber, som man kan ønske hos en Lærling, de var som samlet hos hende. Intet Under, at Lærerne kom til at holde af hende. Og ikke det alene, de skønnede ogsaa, hvilken betydelig Kvinde hun tegnede til at blive.

Kammeraterne elskede hende. Der var faa — jeg tror, jeg tør sige, at der var ingen — der var saa afholdt af alle, som hun var. Og hun havde meget ud af Livet med Kammeraterne; særlig var der et Firkløver, der fik meget ud af hverandre; det var Marie Andersen fra Snedinge, der blev Sygeplejerske, blev smittet af en Tyfuspatient og døde ung. Det var Ingeborg Trier fra Vallekilde og Marie Engberg, senere gift med Pastor P. Riemann i Fakse, og saa Anna; de tre boede paa Bakkehus, Ingeborg Trier paa Veum, men der var næsten ikke en Aften, uden hun var paa Bakkehus, og saa var de sammen alle fire eller to og to. De var alle betydelige Kvinder, havde meget ud af at tale og arbejde og leve sammen. Og saa var det endda saadan, at de ikke dannede Klike og holdt sig for sig selv. Navnlig gjaldt det Anna; hun havde et aabent Sind over for alle, kunde rumme dem i sin Kærlighed og være noget for hver enkelt. Derfor var det ogsaa, at hun blev saa afholdt.

Saa kommer vi til den store Begivenhed i Anna Borgens Liv.

Det var i 1884, at det store sønderjydske Tog gik til Vestjylland. Rudolf Müller var med; paa Varde Station præsenterede Stilling-Andersen sin unge Søster for ham. Det var ganske flygtigt, saadan som det kan være paa en Jernbanestation; men hun gjorde et saa stærkt Indtryk paa Rudolf; han følte, at her mødte han sin Lykke. Rudolf var af de rolige, ikke svær-

merisk anlagt; man sagde endogsaa, at han var uden Sans for kvindelig Skønhed, og nu skulde det gaa ham paa. Han var halv forfærdet og helt ærgerlig over det; man skulde dog bruge sin Forstand. Han kendte hende jo slet ikke. Tabe sin Sjæls Ro blot for et glat Ansigts Skyld; det var dog for galt.

Stilling-Andersen havde i sin Tid begyndt det første Andelsmejeri i Ølgod. Senere begyndte han det første i Sønderjylland i Mejlby. Stilling-Andersen og Rudolf havde været sammen paa Tune Højskole og blev Venner der; de kom derfor en Del sammen. Anna var hos Stilling-Andersen i Mejlby en Tid i 1884—85; her kom Rudolf og Anna sammen enkelte Gange. I de Aar, Anna var paa Askov Højskole, var Rudolf Bestyrer af Forstander L. Schrøders Gaard; her var der god Lejlighed for dem til at lære hinanden nærmere at kende; men det er jo ikke værd at gøre den Historie længere. De blev forlovet; Rudolf købte Store Dalgaard i Vejen, og den 20. September 1890 holdt de Bryllup.

Her begyndte de at bygge deres Hjem. Jeg siger med Flid begyndte. Flere har det saadan, at naar de har sat Bo, saa er alt komplet. Hvert Møbel er paa sin Plads, intet mangler, ikke saa meget som en Prop-trækker. Her var det anderledes. Gaarden var købt, men paa Kredit. Man vilde sætte Tæring efter Næring, begynde smaat og se at gaa fremad. Her var en vis Tarvelighed, men parret med Hygge. Man følte sig vel tilpas i dette Hjem; det var som fyldt med Glæde og aandelig Sundhed. Lidt efter lidt kom der saa ny Ting ind i Hjemmet, og for hver ny Ting der kom, voksede Hyggen og Glæden; det var saa fornøjeligt at være Vidne til.

Og der kom den ene lille Pige efter den anden,

Anna Borgen Müller. 1893.

smaa, sunde, buttede, rødmussede Piger, der voksede sig kønnere efterhaanden. Og Arbejdet i Gaard og Mark lykkedes. Anna var svag af Helbred, men det holdt dog; hun maatte paa Sanatorium en Gang imellem, men kom saa frisk hjem, og saa var der dobbelt Glæde i Hjemmet. Herren velsignede deres Ar-

bejde og Færd baade ude og inde; det var et lykkeligt Hjem.

I 1904 solgte de Store Dalgaard og et Aars Tid efter købte de Ferupgaard. Den er betydelig større, er en udmærket Gaard, men var ude af Drift. Her tog de fat paa ny, Rudolf ude og Anna inde. Gaarden blev sat i Drift som en af de bedste, og Anna hyggede sit Hjem — jeg tror heller ikke nogen vil sige, det er for meget, naar jeg tilføjer: som en af de bedste.

1916 solgte de saa Ferupgaard. Henimod et Par Aarstid opholdt de sig i Askov, og saa i Fjor købte de Petersborggaard i Andst.

Nogle kan maaske synes, at det var underligt, at de flyttede saa tidt. Det gik dem jo godt ethvert Sted. Men Sagen var, at Rudolf Müller er den dygtige Landmand, altid fremadstræbende. Naar en Gaard var sat i Stil og bragt op til sin højeste Ydeevne, saa længtes han efter en ny, hvor han kunde begynde forfra igen. Saadan gik han fra den ene til den anden og fra den igen til en tredje; og Anna fulgte ham, ikke som et Offer, men med en Arbejdsglæde, der fyldte hende. Det var en Fryd at være Vidne til disse to Ægtefolks Samliv. Det var ikke alene det, at de var lykkelige med hinanden, glade ved hinanden, den rige Kærlighed groede frisk imellem dem. De var saa forskellige, deres Dygtighed laa paa hver sit Omraade, derfor udfyldte de hinanden saa dejligt og kunde beundre hinanden.

Hjemmet begyndte, som vi har set, som et lille og tarveligt Hjem paa Store Dalgaard, men det voksede og blev større, jeg vil ikke sige mere luksuriøst, men dog mere fyldt med ydre Behageligheder. En Ting var dog fælles for deres Hjem overalt, hvor de op slog det, og det var det, at det var fyldt med Liv,

med aandelig Fylde og med den Sans, der kan forene Tarvelighed med Hygge, og som — hvad der maa ske endnu er mere vanskeligt — kan fylde luksuriøse Sale, saa man glemmer den ydre Udstyrelse over Livet, der fylder dem. Anna og Rudolf kunde fylde deres Hjem, saa man altid befandt sig vel dér; og det var ligegyldigt enten Folk kom fra smaa Hjem eller fra de rige, alle følte, her var det godt at være.

Skulde vi spørge, hvad det var, der prægede Anna Borgens Arbejde mest, saa er det det, at hun vilde glæde og hjælpe andre. Det er hendes Venner og Kendinger, det er Naboer og Omgangsfæller, det er alle de mange, der har været i deres Brød som Arbejdere, de vil alle sande dette, de sidste maaske mest. Det er en Prøvesten paa et Menneskes gode Hjerte, hvordan det er mod sine Tjenestefolk: Anna Borgen bestod denne Prøve. Der var ligefrem Kapløb om, hvem der kunde faa Plads hos Anna og Rudolf; det var Tjenestefolkene selv, og det var Folk rundt omkring i vort Land, der gerne vilde have deres Børn hen et Sted, hvor de lærte at arbejde, hvor de fik Respekt for Arbejdet, og hvor de kunde komme til at deltage i et Menneskeliv af den Slags, som Grundtvig ønsker al sin Æt.

Og hvor var Anna ikke optaget af Livet, der rørte sig ude omkring. Det var Folkelivet og Kristenlivet, det var Barnepleje og Sygepleje, det var Arbejdet for de unge, et Arbejde for, at de kunde opdrages og forberedes til at danne nogle af de tusinde Hjem, hvorom Bjørnson synger, at de Landet frelst ifra Slaget bærer. Det begyndte hun med i det smaa paa Lille Dalgaard, det fortsatte hun med paa Ferupgaard; og nu havde hun store Planer om, hvad der skulde udrettes paa Petersborggaard, og havde hun levet, var det nok

bleven til Handling. Hele hendes Tanke og Færd og Handling gik ud paa at glæde andre, at mildne Kaa-rene for dem paa Livets Skyggeside, at bringe Friskhed og Grøde ind i alle Forhold.

1914 blev hun Formand for Foreningen »Askov Lærlinge«. Hvor var hun ikke ogsaa optaget her af at hjælpe andre. Naar Ansøgningerne om Understøt-telse kom ind, hoppede Hjertet af Glæde ved at ud-dele dem; og var der ikke flere Penge, var hun lige ved at tage af sine egne. Og naar Aarsskriftet skulde samles, hvor omhyggelig var hun ikke for at faa noget, som alle kunde glæde sig ved og have Udbytte af. Og var én mismodig, saa naar man havde talt med Anna, var det som vejret bort.

Hun kom i Styrelsen for den Kreds af Kirkeligt Sam-fund, som dannedes her i det sydlige Jylland. Hun var glad ved et saadant Arbejde, vilde gerne ofre sine Kræfter til det, og andre vilde gerne arbejde sammen med hende. Hun blev af Andst Sogneraad valgt ind i det Udvalg, der skulde have med Nævningevæsenet at gøre. Det danske Landhusholdnings-Selskab valgte hende ind i et Udvalg, der skulde komme med et For-slag om, hvordan unge Kvinder kunde uddannes til at blive dygtige Husmødre i Smaakaarsfolks Hjem. Det sidste Hverv var hun særlig glad ved; det var som her tog man hendes kæreste Tanke op. Nu skulde der rigtig tages fat.

Saadan laa Livet nu for hende. Store Planer var i Gære. Hun var modig og glad. Nu skulde det rig-tig gaa.

Og saa kom Døden med sin Le.

Hun havde altid haft et svagt Helbred at slaas med; det var Tuberkulose, en Slægtssygdom. Hun havde

taget et Sanatorieophold en Gang imellem, vandt derved ny Kræfter, og med dem steg Modet og Livslysten.

I Sommer kom der et nyt Angreb; en let Tyfus sluttede sig til. Lægerne mente, hun var kommen over begge Dele; men Kræfterne var udtømte.

Den 11. Juli sov hun stille hen. Den 16. Juli blev hun begravet fra Askov Kirke.

Anna vilde gerne have levet og arbejdet; men hun var heller ikke bange for Døden. Hun vidste, hun var i Guds Haand.

FRA DE SIDSTE SKOLEAAR

AF

JACOB APPEL

NAAR jeg her i »Aarsskriftet« gerne vil fremdrage Mindet om Oplevelser fra de sidste Skoleaar af særlig Betydning for Skolen, standser jeg ved to Tilskikkelser, som bevægede Sind og Tanker dybt og stærkt i den Kreds af Lærere, Elever og Venner, der slutter sig om Askov Højskole.

Det var jo allerede i Sommeren 1918, at den spanske Syge gik over Landet. Som de fleste andre Skoler blev Askov ogsaa hjemsogt. Men det var dog i en mild Form, Sygdommen optraadte. Anderledes gik det paa Vinterskolen 1918—19. Af den store Elevflok blev omkring ved 200 syge; vi havde paa en Gang 160 liggende Patienter. Læsesal, den gamle Foredragssal, Skrivestuen, hele det gule Hus, Rosenkjærs Laboratorium, Vævehuset paa Veum var foruden Sygehuset omdannet til Lazaret, ligesom der i Lærerhjemmene laa kvindelige Patienter. Takket være en Række uforfærdede kvindelige Elever savnede min Hustru og de to uddannede Sygeplejersker ikke den fornødne Hjælp, som det store »Hospital« krævede, men de syge fik en god og kærlig Pleje, tilset af to Læger, som gjorde Stuegang to Gange i Døgnet.

Hos os som andetsteds var det farlige ved den spanske Syge først og sidst den Lungebetændelse, der ofte fulgte

med Sygdommen. Ikke færre end fem af vore unge døde.

Det var en saare streng Tid for os alle, men det var ikke en Fortvivlelsens Tid, thi trods Død og Forkrænkelighed fik vi i disse tunge Dage Vidnesbyrd fra Livets Land, Vidnesbyrd, som gav os Glæde og Trøst i vor Sorg.

Herom kan min Tale ved Mindehøjtiden i Kirken maaske bringe gamle Elever et Bud, og jeg meddeler den derfor her efter min Opskrift.

TALE VED MINDEHØJTIDEN I ASKOV KIRKE DEN 22. DECEMBER 1918

Ja, Sandheds Aand, forvis os paa,
at ogsaa vi er af Gud Faders Smaa,
da er Sorgen slukket,
da er Perlen fundet,
Paradis oplukket,
Døden overvundet.
Herre, hør vor Bøn!

Apostlen Paulus sendte gentagende i sine Breve til Menigheden en Hilsen, en Formaning eller Tilskyn- delse, som vi kender bedst fra et af de Breve, han skrev, da han sad i Fangenskab i Rom: *Siger altid Gud og Faderen Tak for alle Ting i Vor Herre Jesu Navn.*

Paulus var, da han sendte den Hilsen, en prøvet Mand; før han kom til Fængslet i Rom, havde han siddet to Aar i Fængslet i Kæsarea; og naar han ikke blev træt af at opmuntre Menigheden til altid at takke Gud, saa skyldes det, at han havde personlig Erfaring for, hvad der kan vindes for Mennesker, der i deres Sind har tunge Tanker og i deres Hjerter nagende og smærtende Følelser, ved at faa Takken frem i Hjertet og i Munden, hvad der kan vindes af Frimodighed og

Fred — men han har sikkert ogsaa vidst god Besked med, hvor svært det kan være for Mennesker at takke, svært baade i lyse og mørke Dage, selv om det er sandt, at det er lettere for de fleste Mennesker at takke Gud end at takke hverandre.

Thi det er jo saa, at den Tak, der bryder frem af et Menneskehjerte, og som for Alvor betyder noget, maa oftest gaa gennem Lidelse og Sorg, gennem Ydmygelse og Magtesløshed. Takken er da Udtryk for Styrkelsen af Livsmodet og for Modtagelsen af den Fred, som er en Betingelse for Livsvæksten.

Men det er ofte svært og tungt for Mennesker at naa frem til Takken. Det er, fordi vi glemmer, at vi trods Synd og Død ved Jesus Kristus har Barneret hos Gud Fader.

Det er jo sandt, at i en kort Sum bestaar den Hjælp, Jesus kom for at give os Mennesker, deri, at han giver os Kraft og Mod til med Tillid at vende os til vor himmelske Fader, den almægtige, men ogsaa alkærlige Gud, om Hjælp i og Udfrielse af al vor Nød.

Det gælder om for os alle, Ældre og Yngre, at vi af Hjertet kan sige med den barnlige Salmes Ord: Du lærte os til Gud vore Øjne opslaa, evindeligt være Du lovpriset.

Jesus har lært os at sige: Vor Fader, du som er i Himlene — lært os, at vi kan gaa til ham med alt det, som ligger os paa Sinde, og Vejen til ham ligger i Lys, vi skal ikke gaa i Blinde, thi som vi sang før:

Godt kan vi nu ved Nattetid
kende som Børn vor Fader blid.
O, Gud ske Lov.

Ja, lad os hilse hinanden med det gamle Ord: Siger Gud og Faderen Tak for alle Ting i Jesu Navn.

Og af alt, hvad vi har at takke Gud for, er først og sidst det evige Livs Haab.

Det er i Troen paa det evige Liv, at al Guds Gave til os ret forklares. Hans Gaver er af den Art, at de er Evigheden værd, de fortæres ikke af Tidens Tand; de er ikke underkastet Forkrænkelighedens Lov.

Har vi lyse Tider, da maa vi takke for Solskin, og kommer de mørke og trange Tider — ja, naar Døden selv banker paa vor Dør, da maa vi med hinanden mindes, at

Døden er den sidste Fjende,
vi med Gud skal overvinde,
Gud med os skal træde paa.

thi han har givet os det evige Livs Haab, og vi vil med hinanden holde fast ved Haabets urokkelige Bekendelse i Tro paa, at *han* er trofast, der gav os Forjættelsen.

De tunge Tider er jo kommet til os her i Askov som til saa mange Hjem i vort Land og i vor Verdensdel i det hele.

Vor Vinterskole begyndte i Aar med lyse Haab: der havde jo aabnet sig Udsigt til, at der for vort Folk i det hele og ikke mindst for os, som bor paa disse Kanter, vilde oprinde lysere Tider med en Samling af dem, der nu i over halvtredsindstyve Aar har været adskilt ved en unaturlig Grænse, og at denne Samling skulde bringe nyt Livsmod, ny Sundhed og Kraft til vort Folk — Udsigt til, at de Lidelser, som vore Landsmænd paa den anden Side Aaen, og som alle de mange Folkefærd, der var Part i Krigen, har været plaget af, skulde standses, Udsigt til en ny Tid, hvor Menneskeliv og Menneskelykke ikke skulde ødes i den store Verdenskrig.

Ja, det var jo ogsaa saaledes, at vi havde Bekym-

ringer for Skolen netop i denne Vinter, fordi den smitsomme Syge var overalt i vort Land — og vore Elever kommer jo fra alle Landets Egne — vi ventede ikke, vi skulde gaa helt fri for Sygdommen. Vi havde den allerede i Sommer, vi maatte være forberedte paa, at den vilde gæste os igen.

Men den ramte os saa haardt, og vi vaander os derunder. Fem af de unge, som kom hertil, fyldte af Livsmod og af Haab om her at kunne faa Hjælp til deres Livsudvikling, blev revet bort.

Det var Dage med Tyngsel for os alle, med al den Vemod og Sorg, den haarde Tilskikkelse bragte over os. Det gik os saadan, at Hjertet fyldtes af Spørgsmaal og Raab til Gud:

O, sig os dog, hvad vi forbrød,
at al den Sorg og al den Nød
skal komme over Lande —

Det var som om et Ansvar blev lagt paa vore Skuldre, tungere end vi kunde bære.

Maaske følte det stærkest af alle os, der ikke havde med selve Plejen af de syge at gøre — de, der var i Virksomhed i de store Sygestuer, maatte stride Dag og Nat for at bringe Hjælp og fik ikke Tid til at falde sammen.

Men det blev ikke bare en tung og mørk Tid for os, thi der lød Vidnesbyrd til os fra de unge om, at de ejede det evige Livs Haab, at de oplevede, at han var trofast, der havde givet Forjættelsen herom.

I Sommer døde en ung Mand af den samme Syge, som har hærget her. Ved hans Baare udtalte hans Fader, at selv om det var hans eneste Søn, der nu skulde bæres til Graven, saa var det ikke Sorg og Kummer, der fyldte Forældrenes Hjerter, men det var Glæde. Thi de stod ikke overfor Nederlaget, men trods

Døden overfor Livets Sejr: den unge Mand havde frimodig og glad kunnet gaa i Døden, sikker paa, at han gik ind til Livet i al dets Fylde. Den unge Mand havde vel været det største Vidne for Forældrene om, at hvor Troen griber et Menneske, dér ser Hjertet trods Død og Gru Guds Herlighed; ja den unge Mand har vel hjulpet sine Forældre til at kunne synge varmere og inderligere end før:

O, Vidunder-Tro,
 Du slaar over Dybet Din gyngende Bro,
 som Isgangen trodser i brusende Strand
 fra Dødningehjem til de levendes Land.

Vidnesbyrdet fra denne unge Mands Dødsleje gik mig stærkt til Hjerte, men jeg maa tilstaa, at jeg var noget ængstelig ved Faderens stærke Ord, ængstelig for, om han nu ogsaa i Længden kunde svare til dem.

Men hvad vi har oplevet nu i denne strænge Tid, har bragt mig og mange flere Forstaaelse af, at denne Fader i sin Sorg ikke talte for stærke Ord, vi har oplevet, hvilken underfuld og uudsigelig Glæde, der kan strømme én imøde fra unge Menneskers Dødsleje gennem deres Vidnesbyrd om, at de i Tro og Fred kan gaa til Dødens Port, en Glæde, der mildner Sorgen, opløser den i Vemod, som kan aabne ny Væld til Sjælens Frugtbargørelse.

Sygdommen forløb ikke ens for de unge, som gik bort, men for tre af dem i hvert Fald gjaldt det, at Sygdommen tog dem paa en saadan Maade, at de var ved fuld og klar Bevidsthed, da det blev sagt dem, at nu skulde de paa den lange Rejse, og alle tre havde Vidnesbyrdet i deres Hjerte og deres Mund om, at de gik ikke bort for at miste Livet, men for at vinde det.

Da den ene af de unge af min Hustru havde faaet at vide, hvor syg han var, bad han, der stadig havde

kunnet bekende sin Tro og bede sit Fadervor, om hun vilde synge Jakob Knudsens Morgensang: Se, nu stiger Solen af Havets Skød — som jo er en Jubelsang til Livets og Lysets Pris — og han sang sagte med:

Lad mig nu kun drage ad natmørkt Hav,
 lad mig ikkun stævne imod min Grav.
 Livets Gud mig skærmer, jeg er hans Barn,
 ud hans Haand mig river af Dødens Garn.

Se, da stiger Solen af Hav paa ny,
 alle Dødens Skygger for evigt fly!
 O for Sejers Jubel, for salig Lyst!
 Lyset stander stille paa Livets Kyst.

Her lød da til os en herlig Genklang af Ordet:

Tro kun, frygt ikke!

Eller en anden af de unge, der den sidste Dag laa og ventede paa sine Forældre, usikker paa, om de naaede at komme, før hans Time slog. Han havde de første Dage haft det svært, været urolig i Sind, men han var kommet over det døde Punkt; nu laa han med Fred og kunde sige: Aa, det gør ikke noget, om Mor og Far ikke naar at komme, men hils dem, at jeg i Dag har haft den lykkeligste Dag i mit Liv, jeg har den Fred, som overgaar al Forstand.

Det var dejligt for Forældre og Søkende at faa den Hilsen, og for os alle var det Trøst i Trængsel.

Vi maa have Lov at sige, at Sandheds Aand har haft Bolig i de unges Hjerter, har kunnet forvise dem om, at ogsaa de var af Gud Faders Smaa. Og nu siger vi med hinanden:

da er Sorgen slukket,
 da er Perlen fundet,
 Paradis oplukket,
 Døden overvundet!

Vi standser da ikke ved det vemodige, at de blev kaldt bort saa tidligt; det er jo ikke Hovedsagen, om Løbet bliver kort eller langt. Hver af Menneskets Aldre har det saadan, at Livet kan leves helt, naar det leves i Gud, i Tillid og Tro paa ham.

— — —

Nu staar vi foran Julen med det glade Budskab til os. »Julebudet til dem, der græde, det er Vældet til evig Glæde«.

Vi ønsker og beder for de Hjem, hvorfra de unge blev kaldt bort, at de maa høre Julebudet paany, og at de maa erfare, at det *er* Vældet til Glæde.

Vi ønsker dette for os alle; saa faar vi en god Fest. Gud give, at de mange unge, som nu rejser hjem, maa kunne bringe det Bud med, at de i de trange Tider, vi har haft, har oplevet lidt af, at det er sandt, at Sandheds Aand kan forvise os paa, at ogsaa vi er af Gud Faders Smaa!

*

Var Vinterskolen 1918—19 præget af den alvorlige Sygdomstid med de mange Dødsfald, saa blev Sommerskolen for os Lærere og vore Hjem præget af, at vi mistede Elevforeningens Formand, vor kære Ven, *Anna Borgen Müller*, hvis Historie hendes Slægtning Poul Bjerge kortelig har fortalt her i Aarsskriftet.

Anna Borgen Müller havde gennem sin Slægt et nært Forhold til Skolen, blev selv Elev paa Askov i to Vintre og var os siden en trofast Ven og Støtte, hvis Plads nu staar tom. Hun følte sig som et Barn af Skolen.

Til Poul Bjerges Skildring af hende føjer jeg min Tale i Askov Kirke ved hendes Begravelse d. 16. Juli 1919:

TALE VED

ANNA BORGEN MÜLLERS JORDEFÆRD

Fader vor i høje Sale,
 kom Din Pagt med os i Hu!
 Sandheds Aand i dybe Dale,
 o, bekræft, besegl den nu!
 Herliggør med Glans paa Jord
 Frelseren i Troens Ord,
 gør det klart, at alle Dage
 Gud er mægtig i det svage.
 Amen.

Kristne Mennesker oplever Gang paa Gang, at de Hilsner og Formaninger, som Brevskriverne i det ny Testamente for mange Hundrede Aar siden sendte til deres Venner, indeholder paa en vidunderlig Maade netop, hvad vi, der lever nu, trænger til at høre, især naar vi er stedte i Nød og Vaande eller fyldte af Glæde og Frimodighed, altsaa, naar vi bevæges dybt og stærkt i Sind og Hjerte.

Her har al Forandring og Udvikling i Menneskenes Kaar gennem de lange, lange Tider intet ændret i Hjertets dybe Trang.

Derfor kommer de gamle, kendte Ord til os med usvækket Kraft og Trøst.

Jeg er ved dette trange og vemodige Dødsfald særlig blevet mindet om Apostlen Peters Hilsen og Formaning til Menighederne i Lille Asien, som var stedt i Trængsler og Prøvelser:

Ydmyger Eder under Guds vældige Haand, at han i sin Tid kan ophøje Eder! Kaster al Eders Sorg paa Gud, thi han har Omsorg for Eder!

Denne Hilsen sendte Peter jo til kristne Mennesker, døbte troende Mennesker, og heraf kan vi forstaa, at det ogsaa i Kirkens første Dage var saadan, at selv om Mennesker ærligt — om end i Skrøbelighed —

har givet deres Hjerter ved Jesus Kristus, selv om kristne Mennesker har oplevet, har erfaret, at de i Livets Bølgegang ikke kan stole paa egen Kraft og Evne, men maa betro sig i Guds Varetægt — saa er de kun rene Begyndere, naar Talen er om at leve trygt og sikkert i Troen paa, at Gud vil os det bedste.

Nej, det er nu om Dage som det var, da Peter skrev sit Brev, saadan, at kristne Mennesker maa lære at ydmyge sig under Guds Førelse med os — vore Veje er ikke hans Veje, vore Raad ikke hans Raad.

Men saa gælder da, Gud ske Lov, ogsaa sidste Del af Peters Hilsen den Dag i Dag, Ordet om, at vi maa kaste vor Sorg paa Gud, thi han har Omhu for os; er det end saa, at Guds vældige Haand hviler tungt paa os, saa er det dog den samme Haand, som bærer os oppe.

Derfor maa vi bede for dem, der nu er stedt i den store Sorg, og for os selv hver Dag, der gaar, at vi maa faa Hjælp til at ydmyge os, saa vi siden kan ophøjes, faa Trøst, Frimodighed og Styrke i det evige Livs Haab. Det er jo ikke Meningen, at vi skal gaa ene med vor Sorg, men at Gud i sin Kærlighed vil have Omhu for os; det gælder kun om, at vi vil tro ham det til.

Ja, maatte I midt i Sorgen og Savnet kunne sige de gode og stærke Ord:

Herren gav, Herren tog,
Herrens Navn være lovet!

Vi har let ved at sige: Gud gav — thi hun var en Guds Gave først og sidst for Jer, men ogsaa for alle os, som lærte hende at kende.

Jeg kan maaske bedst nævne, hvad der efter mit Skøn særtegnede hende, ved at sige: Hun havde lært

den Livets Kunst, at hvad der mødte hende, hvad hun tog imod, det gik hende til Hjerte, saa hun modtog til Livets Brug.

Rigt udstyret som hun var med Evner, kunde hun modtage og yde med Fantasi, Følelse og Forstand. Men hvad hun ad disse Veje kom i Forhold til, blev ført til det rette Sted, nemlig til Hjertet. Hun var ingen Fantast, hun var ikke optaget af Føleri eller Grubleri, men hun gemte i sit Hjerte, hvad der kom til hende, og hendes Villie og Attraa blev bestemt heraf.

Trods det svage Helbred, hun bar paa i mange Aar, var der derfor noget stærkt og livfuldt over hende, som gav hendes Ord og milde Færd Myndighed i allerbedste Forstand. Vi, der kendte hende, ved, at hun kunde blive baade varm og harm; Livets Pulsslag var kraftigt i hendes Sind. Hun havde sit faste Stade i Livets mangehaande Tilskikkelser, og jeg vover at sige det store Ord om hende, at det var Kærlighedens. Hun havde altid Raad til at hjælpe, til at faa Hindringer ryddet til Side, som kunde skille Menneskene fra hinanden, saa det, som var gaaet i Staa, atter kunde komme i Bevægelse.

En af hendes bedste Venner mindede om Dagmarvisen, da vi forleden sad og talte om Anna Müller. Det hedder jo i den gamle Sang om Dronning Dagmar, der gennem Tiderne har taget Skikkelse som en Budbringer fra Kærlighedens Rige:

Hun kom uden Tyngde, hun kom med Fred,
 hun kom goden Bonde til Lise,
 havde Danemark altid slig Blomst i Bed,
 man skulde det ære og prise.

Om Anna Müller kan vi med Sandhed sige:

Hun kom uden Tynge, hun kom med Fred,
 hun kom sine kære til Lise,
 havde Danemark altid slig Blomst i Bed,
 man skulde det ære og prise.

Ja, vi kan sige med Eder, som stod hende nærmest: Gud gav Eder og os alle en dejlig Gave i Eders Moder — og lad os nu med hinanden huske, at Gud tager aldrig sine Gaver igen.

I har hende, og vi har hende, og skal for Jesu Kristi Skyld aldrig miste hende, thi, som det hedder i Ordet, jeg nævnede, vi kan ikke alene sige: Gud gav — men vi kan ogsaa sige: Gud tog, og netop derfor skal vi ikke miste Gaven. Den har han til os i sit Naadessamfund med os, som vi synger:

Helgen her og Helgen hisset
 er i samme Menighed,
 derom haver os forvissat
 han, som alle Dybder ved.

Hvis Herren ikke var den, der havde taget, som han var den, der gav, ja, saa havde Sorgen været trøstesløs; men da hun nu er i hans Varetægt, saa er Trøsten paa Vej til Bod for Sorg og Savn.

Derfor siger vi:

Herrens Navn være lovet.

Anna Borgen Müllers Minde være fredet mellem os og lyse for os paa Vejen hjem.

*

Siden sidste Aarsskrift udsendtes er tre af Skolens ældste Venner afgaaede ved Døden, nemlig Præsterne *L. B. Poulsen*, *Bovlund*, *J. Teilmann*, *Bering*, og *Ludvig Wagner*. De var jævnaldrende med Schrøder og Nutzhorn og deres Medarbejdere paa folkeligt og kirkeligt Omraade.

Op gennem Aarene holdt de trofaste Venner Forbindelsen med Skolen vedlige, hvad vi er taknemlige for.

Ludvig Wagner kom i de senere Aar til os hver Sommer og holdt da i Reglen Foredrag for Eleverne eller prædikede i Kirken. Han havde som Fru Charlotte Schrøders Broder levet hele Askovs Historie med og havde, naar han kom, altid noget at meddele os om de gamle Dage, der kunde tjene os til Vejledning og Opmuntring, især da han kunde glæde sig over Skolens Fremgang, selv om baade det ene og det andet Forhold i Tidens Løb var ændret.

Det samme gjaldt J. Teilmann, der, navnlig saalænge hans Søn Folmer Teilmann var Læge og tilige Lærer ved Skolen, jævnlig kom hened og altid med sin kraftige Frimodighed øgede vort Mod paa Arbejdet i Skolens Tjeneste. Personlig har jeg, der i en Aarrække kom til Bering hver Vinter, meget at takke Teilmann for i den Henseende.

L. B. Poulsen var en af de gamle, der ikke oplevede Genforeningen, men han saa den ny Dag gry, og han bevarede til det sidste Troen paa, at den Glæde, Sønderjydernes Hjemkomst, skulde give det danske Folk, sikkert vilde hjælpe til at gøre det danske Folk »frit, lykkeligt og godt«. Maatte hans Haab nu gaa i Opfyldelse.

*

I Skolens Lærerkreds er der i de to sidste Aar ikke sket større Ændringer. I Aarsskriftet for 1918 blev meddelt, at cand. mag. Hans Lund og cand. theol. Frederik Schrøder var knyttet til Skolen. Hertil kan jeg nu føje, at de to Mænds Hustruer begge er kommet med i Skolens daglige Arbejde, saa de er deres

Mænds gode Medhjælpere ogsaa som Lærere, til Gavn for Skolen og dens Kreds.

En kortere Tid har vi atter haft Hjælp af vor tidligere Medlærer Kandidat Chr. Petersen, som nu er i København for at tage Embedsexamen.

Skolens Elevtal har i de senere Aar været større end nogensinde tidligere haade paa Vinterskolen og Sommerskolen. Vi trænger meget til at faa det Byggeri, som blev standset ved Krigens Udbrud, fortsat. Om alt gaar vel bliver der i Efteraaret 1920 bygget et nyt Hus med Bolig til en Lærer og 24 Elever.

Dette betyder dog ikke, at Elevtallet skal højere op, men det betyder, at vi saa kan have flere Elever boende paa selve Skolen.

*

Askov Højskole gaar ind i et nyt Afsnit af sin Historie: Grænsen er jo flyttet. Vi vil ikke paa samme Maade som hidtil høre »Grænsens Sang« tone i alt vort Arbejde, men vi vil komme i Samarbejde med *Rødding Højskole*, som til November 1920 genoptager den Virksomhed, hvorfra Askov udgik 1865, og de to Skoler vil saa, hver paa sin Maade, men i god Forstaaelse, i Fællesskab søge at tjene vort Folk saa langt vort Modersmaal lyder.

ANDERS MADSEN

17. FEBRUAR 1852 — 25. JUNI 1918

AF

POUL BJERGE

EN DAG i Februar 1912 modtog jeg følgende Brev:

Omø ved Skelskør, den 17. Februar 1912.

Kære Poul Bjerger!

Der er en Sag, som ligger mig meget paa Sinde, og hvorom jeg gerne vilde høre Deres Mening. De gamle Askov-Lærere fra min Tid er jo omtrent borte, og Jacob Appel kender jeg ikke personlig.

Jeg har en Samling Kunstblade og Raderinger, som jeg har tænkt at give Askov Højskole, hvis den kan være Skolen til Gavn og Glæde. Det er en Samling paa omtrentlig 400 Blade af J. Th. Lundbye, L. Frølich, Vilh. Kyhn, O. Haslund, Carl Bloch, Carl Locher, H. N. Hansen, Fr. Schwartz, N. og J. Skovgaard, Tom Petersen, E. Køie og flere. Jeg har samlet paa disse Blade i over 30 Aar, og de har været mig til megen Glæde og Oplivelse. Det er mit Ønske, at de ogsaa skulde berede andre noget lignende. Jeg har ment, at dette maaske ogsaa kunde være et lille Led, som har sin Betydning i Arbejdet paa Askov Højskole, som jeg omfatter med Deltagelse og gammel Kærlighed.

Vil De lade mig vide Deres Mening om Sagen og tale med Forstander Jacob Appel og Frue om den.

De er muligvis ikke klar over, hvem det er, som skriver til Dem. Vi har været sammen paa Askov Højskole i Vinteren 1881—82. Det er rimeligt, at De ikke husker mig, thi jeg var noget af en Eneboer. Jeg boede paa Gladhjem i den

gamle Bygning ud imod Vejen. Jeg holdt mig en Del for mig selv. Vi var en stor Flok Elever, og om mange gjaldt det vel, at vi saa hverandre, men talte ikke sammen. Hvis De har et Fotografi af Eleverne fra den Vinter, vil De kunne finde mig, naar De fra H. Nutzhorn gaar tre Pladser til Venstre, og saa i den anden Række lægger Mærke til, at Aage eller Olav Schrøder sidder paa Skødet af Skands Hansen og har mig paa højre Side — naar man ser paa Billedet —. En bagved staaende Elev har Haanden tæt til min venstre Skulder.

Om Middagen havde jeg Plads ved Fru Charlotte Schrøders Bord lige over for Karl Jørgensen, der kom hjem fra Soldatertjenesten. Paa højre Side sad Aage og Ingeborg Schrøder. Desuden var jeg kendelig ved at være blind paa højre Øje. Men alt dette ligger saa langt tilbage i Tiden, at det muligt er gaaet ud af Deres Erindring og gør intet til Sagen, men jeg har nævnt det, for at De mulig kunde mindes mig.

I omtrent 20 Aar har jeg nu været Mejeribestyrer her paa Omø ved Skelskør.

Det er ikke min Agt straks at skille mig ved hele min Samling af Raderinger; men en Del vil jeg afgive og Resten senere, i al Fald ved min Død, ligesom jeg saa vidt mulig vil vedblive at forøge Samlingen.

Har De Lyst til at besøge mig og se, hvad jeg har, er De velkommen. Det samme gælder selvfølgelig Jacob Appel, hvis han ved en Lejlighed kunde faa Tid at gøre en Afstikker, naar han rejser til eller fra København — eller enhver anden, som er knyttet til Skolen.

Indtil videre i hvert Fald ønsker jeg ikke Sagen omtalt til uvedkommende.

Med venlig Hilsen

Anders Madsen.

Man forstaar, at vi blev glade ved dette Brev. Det var ikke alene en betydelig Gave til Askov Højskole. Men hvad der var endnu mere: Der sad en gammel Lærling, som vi ikke havde haft Forbindelse med i tredive Aar, som trofast havde husket paa sin gamle Skole, bevaret Venskab for den og følte sig saa tak-

nemlig over, hvad han havde oplevet dér, saa han nu tredive Aar efter vilde overdrage den en saadan Skat. Folk i Almindelighed vil vanskelig kunne fatte, hvor velgørende det er for en Højskolelærer at opleve sligt.

Men hvem var denne Anders Madsen?

Han var født den 17. Februar 1852 paa Hvenemosegaard i Hesselager Sogn. Hesselager ligger ud til Store Bælt, omtrent midt mellem Nyborg og Svendborg. Stokkebæk flyder gennem Sognet. Naar Edvard Lembcke synger:

Du skønne Land med Dal og Bakker fagre,
 med grønne Enge og med gyldne Agre,
 med Kløfterne, hvor Bækken
 sig gennem Krattet snor,
 og langs med Vejen Hækken,
 hvor Fugleskaren bor!

saa er det møntet paa Sønderjylland; men man kan vanskelig tænke sig en Egn, det passer bedre paa end Egnen her, hvor Stokkebæk flyder gennem Sognet ud til Store Bælt. Og her laa Hvenemosegaard. Dens Marker gik ned til Bækken, paa en Strækning end ogsaa ud over den. I Haven laa en stor Kæmpehøj. Stillede man sig paa den, havde man den dejligste Udsigt, man kunde tænke sig: Enge omkring Bækken, kraftige Banker til hver Side, Skove veksler med Kornmarker; lidt længere borte Store Bælt med Sprogø, Agersø, Omø og Langeland, og midt mellem dem den lille Ø Vresen. En Morgen, naar Solen gik op over dette Landskabsbillede, saa var det saa herligt, saa man næsten ikke kunde tænke sig Paradis skønnere.

Paa Hvenemosegaard boede Gaardfæster Mads Jørgensen og Hustru, Karen Pedersdatter. De var Gaardfolk og havde vel ikke megen Sans for den skønne

Natur, som omgav dem paa alle Sider? Jo, det havde de netop. Fynboerne ejer megen Naturglæde og har Sans for Naturskønhed. De planter omkring deres Gaarde, passer deres Haver og freder om deres Smaaskove, saa deres Natur bliver som et Parklandskab: Frisk, hyggelig, afvekslende og dertil sommerfrodig. Og Mads Jørgensen og hans Hustru stod endda over Folk i Almindelighed, naar det gjaldt den Slags. Mangen en Sommersøndag tog de Børnene med, og saa gik det i Marken til de kønneste Steder, til Skoven, til Engen, til Aaen, man satte sig og hørte paa Insekternes Summen, paa Bækkens Rislen, paa Fuglesangen, og saa havde man Engens dejlige Blomsterflor foran sig.

Eller om Foraaret, naar Nattergalen begynder med sin Sang. Den begynder 1. Maj med et enkelt lille Pip. Næste Aften har den to Toner. Næste Aften igen tre. Og saadan bliver det ved indtil 12. Maj. Da synger den med fuldt Orkester. Det var altid en Højtid.

Mads Pedersen passede Gaard og Mark, Karen Pedersdatter Hus og Hjem og Have, og begge gjorde det forsvarligt. Særlig var Haven kendt for sin Skønhed, sin Frugt og sine prægtige Blomster.

De havde stærk Slægtfølelse. Mads Pedersen havde mange Søskende. De samledes mindst en Gang aarlig. »Det var Højtid«, fortæller en af Mads Pedersens Sønner, »naar dette Møde var paa Hvenemosegaard. Der kom Vogn efter Vogn. Én fra Ryslinge, én fra Ørbæk, én fra Frørup, én fra Faarup o. s. v. Glæden lyste ud af de gamles Ansigter. De slog Armene om hinanden og kyssede hinanden baade til Velkomst og til Afsked. Det greb vi unge stærkt, og Mindet om disse Møder staar levende og frisk for os, nu vi er bleven gamle.«

Og deres Synskreds gik langt videre end til Slægten. Hvad stort der skete i Landet, greb dem stærkt. Samme Søn fortæller: »Da Fader kom hjem fra Møllen og fortalte, at Kong Frederik VII var død, havde han Taarer i Øjnene. Og da han senere en Dag kom hjem og fortalte, at Hæren var gaaet tilbage fra Dannevirke, kom Taarerne atter frem. Vi Smaaafyre forstod ikke, hvad der var sket, men Faders Sorg greb os. Det var noget stort og noget sørgeligt, der var sket. Det gjorde et Indtryk paa os, som vi aldrig glemte«. Og da Sønnerne blev større, kom de paa Højskole. De skulde have Del i det ny Liv, som var ved at vaagne overalt.

I saadan et Hjem voksede Anders Madsen op. Han var den næst yngste af syv Søsken, fem Drenge og to Piger. Han var svag i sin Opvækst. Det var højre Knæ og højre Albued, der var noget i Vejen med. Man kunde have frygtet, at han vilde have bleven noget forkælet og pylrevorn i det. Men Moderen maa have haft den Evne, at hun kunde opdrage ham paa én Gang mildt og bestemt. I al Fald havde Anders en stærkere Pligtfølelse end de fleste. Aldrig skulde han krympe sig ved et Arbejde, men glad og frejdig tog han det op. Da han blev lidt større, blev han raskere, saa han kunde færdes med sine ældre Brødre i Mark og Skov, paa Fisketure og andre Ture, som Drenge nu kan gøre.

Mest maatte han jo holde sig til Moderen. Men hvor var det ham en Glæde at hjælpe hende. Naar Foraaret kom, og Arbejdet i Haven begyndte, var det en Fest for ham at hjælpe Moderen. I Førstningen var det kun lidt, maaske mest til Ulejlighed for hende, men snart blev det mere. Herved fik han sin Sans for Blomster, for Havearbejde og for den dejlige Natur vakt.

Han blev ved til det sidste at elske sin Have, sine Frugter, sine Blomster og vilde selv passe det helt til det sidste.

Men ogsaa Faderen kunde han hjælpe. Naar Humleplukningen foregik, saa hjalp han og hans Brødre med. Faderen skar Humlerankerne ned af Stængerne. Drengene bar dem saa ind til Karle og Piger, der sad omkring store Kar og plukkede dem fulde af Humle. I Hegnene omkring Haven stod Haslerne tykt og tæt. De hang fulde af Nødder. Drengene plukkede saa en Haandfuld Nødder, som de tog med og delte ud til Plukkerne, samtidig de kom med en Favndfuld Ranker. Og paa lignende Maade gik det med de forskellige Arbejder Aaret rundt.

Den ældste af Sønnerne kom paa Sødinge Højskole. Det var Pastor J. Schjørring, der oprettede den og drev den i nogle Aar. Naar han saa kom hjem med Kammerater, og de sang og fortalte om, hvad de lærte der og oplevede, saa var det for de yngre Brødre, som en hel ny Verden aabnede sig for dem.

Men hvad skulde Anders Madsen blive, nu han begyndte at blive voksen?

Selv om han nu var bleven meget raskere og stærkere, vilde Bondearbejdet dog vist blive ham for svært. Men han var godt begavet og havde et let Nemme og havde Lyst til at læse og til at lære. Det blev saa bestemt, at han skulde være Lærer.

Han kom først en Vinter paa Vejstrup Højskole, hvor Jens Lund og L. B. Poulsen, der senere blev Frimenighedspræst i Sønderjylland, var Lærere. Det var en herlig Vinter for ham. Saa kom han til Ryslinge for at blive forberedt til Seminariet af Friskolelærer Kr. Appel. Han boede hos en Farbroder, der havde en Gaard i Ryslinge. Det var en rig Tid for ham. De seks Dage gik med Skolearbejde, som han

glædede sig ved. Om Søndagen hørte han Vilhelm Birkedals mægtige Forkyndelse. Og i Fritiden gjorde han Ture i den naturskønne Egn, der nok var lidt anderledes, men næsten ligesaa køn som hans Hjemegn. Som ældre talte han altid om denne Tid som en prægtig Tid.

Saa kom han i 1871 til København for at uddanne sig paa Blaagaards Seminarie. Ogsaa det blev en rig Tid for ham. Arbejdet paa Seminariet blev forholdsvis let for ham. Det gav ham Kundskaber, men det bidrog saa lidt til hans Karakterdannelse. Han besøgte Museer og Samlinger, han deltog i Vennemøder og Grundtvigs store og højtidelige Begravelse. Og hver Søndag sad han i Vartov, først under N. F. S. Grundtvigs Prædikestol og siden under C. Brandts. Det var disse Oplevelser, han mindedes stærkest, og som han satte mest Pris paa. Men han savnede sin fynske skønne Natur og endnu mere sine kære Fynboer. Han blev en ensom Mand i København. De lige Gader, den haarde Stenbro, de fremmede Mennesker, der myldrede omkring ham, gjorde et stærkt Indtryk paa ham, men det var af Kulde, næsten af noget fjendtligt; han tænkte altid siden paa det med en vis Gru.

Den 17. Juni 1874 fik han sin Eksamen: Meget duelig.

Saa skulde han til at se efter at komme i praktisk Virksomhed. Han fik først Plads hos den kendte Præst K. D. Konradsen i Hvirring som Huslærer for hans talrige Børneflokk. Siden blev han Huslærer for Forpagteren paa Kjelshøj, der ligger omtrent midt mellem Odense og Middelfart. Her var tre Dreng, han underviste, og her var han i hele seks Aar. De nævnte Dreng fik næsten hele deres Børneundervis-

ning hos ham. Han følte sig vel tilpas hos denne Familie, og de tre Drengene blev hans gode Venner, og det blev et Venskab, der holdt Livet ud. Han stod i stadig Brevveksel med den ældste lige til sin Død.

Da han saa var færdig med sine Drengene, tog han paa Askov Højskole i Vinteren 1881—82. Han var her i fulde seks Maaneder. Han hørte til de stille og beskedne. Man lagde saa lidt Mærke til ham, men han havde gode Betingelser for at følge Undervisningen, og saa havde han aabne Øren og et aabent Sind. Det var særlig L. Schrøders, H. Nutzhorns og Poul la Cours Foredrag, der optog ham mest, dog kastede han ikke Vrag paa noget af Undervisningen; han tog Del i alt, saa vidt han kunde, og lagde et Arbejde ind i det, saa han fik et godt Udbytte af Undervisningen. Og han fik ogsaa noget ud af Kammeratskabet. Ganske vist blev han ikke Kammerat med alle, men han vandt sig Venner og Kammerater. Imellem hans Papirer ligger et Ark, hvorefter man ser, at en Flok af Eleverne, en 10—12 Stykker har gjort en Udflugt til Nymindegab. De har skrevet deres Navne paa Papiret tillige med en Verslinie eller et Valgsprog, H. P. Hanssen fra Nørremølle var med. Han skrev: »Sønderjylland vundet, det er Kampens Maal.« Aage Brummer, der døde som Forstander for Haandværkerafdelingen ved Vinding Højskole, skrev: »Grandt at skue, lydt at høre, bedst os aabner Vidskabsdøre«. Honoratus Bonnevie fra Strenghøjgaard skrev: »Ikke synes, men være« o. s. v. Blandt Deltagerne var ogsaa Enevold Terkelsen, nu Valgmændspræst i Herning, og Simon Klovdal fra Telemarken i Norge. Man ser en lille Kreds dér af Elever, og der iblandt flere, som har faaet en stor Gerning at øve.

Jeg var den Gang Lærer paa Uldum Højskole, saa jeg har ikke noget at fortælle om ham fra denne Tid; men ser jeg efter i Højskolens Elevfortegnelse, viser det sig, at Lærerne har syntes godt om Anders Madsen og regnet ham for en af Skolens allerbedste Lærlinge.

Fra Askov rejste han hjem. Hans Fader var død for nogle Aar siden, Moderen døde samme Aar. En ældre Broder havde Gaarden, men han sad haardt ved den. Gaarden var købt, men købt dyrt, Udgifterne var store. Han blev saa i nogle Aar hos Broderen og hjalp ham med Gaardens Drift og gjorde et godt Arbejde, saa de fik Gaarden sat i god Drift og arbejdede den lidt op af Gælden.

Han havde en Svoger, der var Lærer i Vormark, en By i Hesselager, og som blev syg. Anders Madsen blev Vikar for ham. Svogerens Sygdom trak ud og endte med Døden. Anders Madsen havde nu faaet Smag for at blive Lærer igen. Børnene var glade ved ham, og Forældrene tilfreds med ham. De vilde gerne blive ved at have ham til Lærer. Han søgte saa Embedet, men fik det ikke. Det var en stor Skuffelse for ham. Han kunde ikke synge, noget, der var et stort Savn for ham. Han kunde altsaa ikke søge Hovedembederne. Her var en passende Plads; han havde vundet Børnenes Kærlighed og Forældrenes Tillid, og saa fik han den ikke. Han tog det som en Guds Styrelse: Han, der ikke kunde synge, han skulde ikke give sig af med at være Lærer.

Men han var ikke modløs af den Grund eller følte sig hjælpeløs. Nu kom Mejerivæsenet saa stærk frem, og han sagde til sig selv: Det er netop noget for dig. Det kan du have med at gøre, selv om du ikke kan synge. Og skønt han var op mod de Fyrre, gav

han sig i Mejerilære. Her viste han ogsaa sin Grundighed og trofaste Arbejde. Han lærte paa de bedste Mejerier og hos de bedste Mejerister. Han har haft selve Torben Jensen, Formanden for dansk Mejeristforening, til Lærer.

Saa skulde han have sig en Plads som Mejeribestyrer. Han hørte, de var ved at oprette et Andelsmejeri paa Omø ved Skelskør. Han søgte Pladsen og fik den. Den 5. Septbr. 1893 blev han Mejeribestyrer dér, og dér blev han ved at være til sin Død.

Omø er kun en lille Ø, der ligger yderst i den Række, der ligger der uden for Skelskør. Fra sit Hjem paa Fyn havde han haft tydelig Udsigt derover, men aldrig havde han tænkt paa, at det skulde blive hans Hjem i en længere Aarrække. Øen er en halv Milsvej paa den ene Led og en Fjerdingsvej paa den anden. Der var lidt over 150 Mennesker paa Øen og kun lidt flere Køer, saa det var et lille Mejeri og Løn derefter. Han maatte selv gøre alt Arbejde, der kunde ikke holdes flere Mejerister eller Hjælpere. Men han holdt ud her i næsten 25 Aar. Han fik Tilbud fra Fyn paa store og vellønnede Pladser, hvor han kunde have en Stab af Hjælpere under sig, saa han kun behøvede at lede Arbejdet; men han sagde Nej. Jeg kan ikke være bekendt at tage fra Omøboerne. De andre kan sagtens faa en Mejerist; det bliver vanskeligere for Folk paa Omø. Det vilde være Forrædderi af mig at tage herfra. Saadan opfattede han sin Stilling.

Han blev paa Omø, og han befandt sig vel her. Han var en dygtig Mejerist og en trofast Arbejder og befandt sig vel ved Arbejdet. I 1913 besøgte jeg ham. Han stod midt i Arbejdet, da jeg kom. Ja, jeg maa gøre mit Arbejde færdig, saa du kommer til at

passer dig selv lidt. Det kunde jeg saa prægtigt. Der gik saa en Time, maaske to, jeg husker ikke. Saa var han færdig. Vi spiste til Middag og havde saa en herlig Eftermiddag og Aften sammen. Næste Morgen begyndte han igen paa sit Arbejde, og jeg rejste med Dampskib.

Saadan gik hans Arbejde i 25 Aar. Det vil sige, Arbejdet var det samme, men Besøgene var sjældne, meget sjældne. Man kunde synes, at dette kunde sløve en Mand. Han var tilmed ugift og kendte ikke til Familielivets Glæder. Men han var fyldt af saa meget og havde saa mange Interesser. Vi tager de praktiske først.

Han var først Mejerist og passede sit Mejeri omhyggeligt, saa hans Mejeriprodukter altid var førsteklassens. Dernæst arbejdede han for Kvægbesættningernes Forædling og Forbedring. Han fik oprettet en Tyreforening. Han hjalp ved Indkøb af gode Tilfølsdyr. Og han havde Held med sig. Kvægbesættningerne paa Omø er langt bedre nu, end de var for 25 Aar siden. Han indrettede selv en Hønsegaard, passede den selv og viste Folk, at man kunde faa en god Indtægt af sine Høns. Og saa fik han en Ægssalgforening dannet, der stod i Forbindelse med Dansk Andels Ægeksporforening. Og han anlagde Have, plantede Frugttræer og glemte ikke Blomsterne. Og han fik andre Folk til at plante, skaffede dem Frugttræer og ny Haveredskaber. De havde Redskaber nok, men de var tunge i det. Han købte lettere og mere haandterlige, købte i større Partier, købte derfor billigt og uddelte dem til Indkøbspris. Han vejledede og opmuntrede og havde ogsaa Held med sig her. Haverne paa Omø er i en ganske anderledes god Skik nu, end da han kom der over. Han

fik en Brugsforening oprettet, var Regnskabsfører for den hele Tiden, i de første Aar endogsaa ulønnet. Vi ser, hvordan han paa alle Omraader arbejdede for, at de økonomiske Forhold kunde blive bedre, saa Folk fik mere ud af deres Arbejde og større Glæde ved det.

Men han tog sig ogsaa af andre Ting. Øen havde en Præst; men han var tillige Skolelærer og Postmester. Nu er der baade en Præst, en Lærer og en Postmester. Anders Madsen var ogsaa den drivende Kraft i det Arbejde, der blev gjort for at faa dette ordnet. Han dannede en Foredrags-Forening og sørgede for, at Foredragsholdere kom til Øen. Han var aarlig paa Færde for at samle ind til Sømandsmissionen i Calcutta, Løventhals Mission og lignende. Da Sorø Amts historiske Samfund blev dannet, var han ivrig for at samle Medlemmer til det. Det sidste, han arbejdede paa, var at faa oprettet et Folkebibliotek, men det naaede han ikke. Døden overraskede ham.

Men hvordan kom denne Mand, der var saa stærk optaget af praktisk Arbejde, praktiske Formaal og almene Foretagender, til at faa Sans for Kunst og samle paa Raderinger?

Det kom af sig selv, jævnt og stille, lidt efter lidt. Mens han var paa Askov Højskole, kom han til at købe en af C. Blochs Raderinger. Den kostede kun nogle faa Kroner. Han saa paa den og glædede sig ved den. Længe havde han kun den ene. Men endelig købte han én til, og én til igen. Og han fik mere og mere Glæde af dem og købte flere — og saadan blev han Samler. Men det blev ikke en Mani hos ham, saa han samlede blot for at faa en Samling. Nej, det var ham en Glæde at se paa disse Kunstblade, ja, endnu mere, det var hans Liv. Da jeg

havde vekslet nogle Breve med ham og derigennem lært ham lidt at kende, tænkte jeg: Han maa jo være noget af en Særling. Han er Gammelungkarl, har nu siddet der afsides paa Omø, han kunde ingen Udflugter gøre, der var ingen, der kunde passe hans Mejeri, han maatte jo blive indsnævret i sin Tankeverden, han var nødt til at blive lidt af en Særling. Saa kom jeg over og besøgte ham, og jo mere jeg talte med ham, jo mere overrasket blev jeg. Han havde et vidt Syn, han havde fulgt med i alt, hvad der var kommet frem i vort Land, han havde ikke alene Rede paa det, men det var som strømmet gennem ham selv, han var levende og frisk, hans Sjæleliv harmonisk, der var ikke Spor af noget særlingagtig hos ham, allermindst af, at han var snæversynet eller indestængt. I Samtalens Løb fik jeg dog Forklaringen. Han kom til at sige: Folk kan slet ikke forstaa, at jeg køber saa mange Kunstblade. De synes, Pengene kunde bruges paa en bedre Maade. Ja, jeg kunde jo sætte dem i Sparekassen; men hvad Fornøjelse kan jeg have af at sidde og kigge i en Sparekassebog. Derimod naar jeg er træt og medtaget, saa tager jeg mine Raderinger frem, og naar jeg saa har siddet og set paa dem en Tid, saa er jeg bleven frisk og glad. Saa tager jeg en af mine Bøger og læser en Del, og saa har jeg haft en dejlig Aften ovenpaa en god Arbejdsdag. Saa forstod jeg, at det var Arbejdet og Kunsten, der havde holdt ham frisk. Han fornyede sig gennem Kunsten, saa hans Sjæleager stadig stod i fuld Grøde. Jeg havde altid troet, at det var kun ved at leve sammen med andre Mennesker og udveksle Tanker og Meninger med dem, at man kunde holde sig frisk og forny sig. Nu saa jeg, at blot man havde noget at leve for og med og

af, saa kunde man holde sig frisk, selv om man levede ene. Blot man havde én Ting, som man fordybede sig i og høstede Glæde af, kunde man holde sin Sjøleager grøn.

Du maa jo bruge en stor Del af din Løn til Indkøb af Raderinger, kom jeg til at sige. Nej, svarede han. Min Løn er saadan, at jeg kan leve af den og lægge saa meget til Side, saa min Alderdom er sikret. Det maa jeg først sørge for. Saa maa jeg skaffe mig andre Indtægter til mine Raderinger. Jeg fører f. Eks. Brugsforenings-Regnskab. Hvad jeg faar derfor, kan jeg forsvare at bruge til mine Samlinger. Indtægten af Have og Høns gik vist samme Vej. Jeg anfører dette, for at man kan se, hvor praktisk han var, og hvilken fast Fod han havde i Virkeligheden.

Jeg har nitten Breve fra ham. Det første er trykt foran helt. Jeg gør her nogle Uddrag af de øvrige.

13. Marts 1912.

Tak for dit Brev og de tilsendte Aarsskrifter fra Askov Højskole. Jeg har heller ikke modtaget dem før. Egentlig er det bar Forsømmelse, at jeg ikke er indmeldt i »Askov Lærlinge«. Jeg har tidt tænkt derpaa, men det er bleven derved.

Hermed følger en Samling mindre Raderinger til Askov Højskole — en lille Mundsmag blot. — Naar jeg faar Tid og Lejlighed til at ordne mine Blade, skal der følge flere.

Nu vil jeg haabe, at disse Blade maa vinde Yndest. Iøvrigt er det af de Ting, som vinder ved nærmere Bekendtskab, navnlig de særlig gode. Jeg ser med ligesaa stor Glæde paa de ældste Blade som paa de nyere. Som Samler ser man jo tillige særlig ømt til de Blade, som er meget sjældne og saare vanskelige at faa fat i.

Smag og Behag er jo forskellig, men i Almindelighed staar C. Blochs Raderinger højt i Kurs. Mange af Vilh. Kyhns Landskaber og Søbilleder er paa sin Vis ligesaa smukke, men de koster kun en lille Brøkdæl af, hvad der forlanges for Blochs.

En Ting er jo ogsaa, at Blochs Raderinger forlængst er udsolgte. Det gælder alle J. Th. Lundbys og adskillige af H. K. Hansens, hvorfor disse ogsaa er dyre og vanskelig at faa til Købs.

Den ældre Slægts Raderinger er jo i kunstnerisk Udførelse en Del forskellige fra den yngres, idet de mere ligner Penne-tegninger, hvorimod de sidste udmærker sig ved Toner og den stærke Fordeling af Lys og Skygge.

Skulde Du komme paa en Foredragsrejse til Sjælland kom da ogsaa her over og fortæl os lidt. Vi har en Foredragsforening; men det kniber med at faa Talere herover. Saa var der tillige Lejlighed til at besøge mig. Maaske havde jeg ét og andet, som det kunde interessere Dig at se; thi jeg har meget mere end Raderinger.

Endnu skal jeg tilføje, at jeg helst ser de Raderinger, som jeg giver Askov Højskole, nævnet som Gave fra en gammel Lærling. Naar Bestyrelsen véd, hvem det er, der giver dem, er det nok. Mit Navn behøver ikke at kendes af andre, i al Fald ønsker jeg det saadan indtil videre.

Med venlig Hilsen fra

Anders Madsen.

24. Maj 1912.

Det er midt i Pinsetravlheden og Kirkeklokken ringer før Mindegudstjenesten for den afdøde Konge, men jeg skal dog sende Dig et Par Ord vedrørende en Kasse, som i Gaar blev afsendt til Dig. Den indeholder 12 Raderinger og 1 Sortkunstblad til Askov Højskole. Liste over dem vedlægges. Det er mine største Raderinger og ikke alle lige betydelige. Jeg vil dog henlede din Opmærksomhed paa de tre store Blade af C. Locher — læg Mærke til, hvor Vandet er blankt i Forgrunden af »Skagens Strand« — og H. N. Hansen »Pigen paa Kirkegaarden«. Jeg havde tænkt, at de skulde have været over til Eder inden Pinse, hvad der vel næppe naar sig. Ved Lejlighed kommer flere.

Jeg har saa lidt Plads hos mig, derfor har jeg maattet gemme disse store Blade i en Kasse, hvad der jo ikke er til Fordel for dem, naar de skal ses. De er da vanskelig at brede ud og kommer let til Skade i Kantene, men det kommer I nok over. Bryder I Jer om Kassen, kan den blive.

Hermed en Pakke Raderinger.

17. Juni 1912.

Af *V. Kyhn* har jeg nu sendt alt, hvad jeg har af ham — paa et Blad nær — og dermed har I faaet næsten alle hans Raderinger, i hvert Fald de bedste. Læg Mærke til det første »Sjællandsk Landskab« og det sidste »Ry Sø«.

Saa er der en Del Blade af *Fr. Schwartz*, der iblandt det smukke og sjældne »Kristus i Gethsemane«. Efterhaanden vil der komme mange flere af ham.

Af *Thorvald Niss* sender jeg tre særdeles gode Raderinger. Se rigtig paa det ypperlige »Stormvejr, Esrom Sø« og »Sol-sikker«. Af »Aaen i Borrevejle Skov«, er der taget 50 Kunstnertryk, alle forskellige. Foruden de sendte, har jeg endnu et af disse, hvor Lyset er svundet mere og Skumringen tager Overhaand.

28. Juli 1912.

Det glæder og interesserer mig, at Du ogsaa har samlet paa Raderinger og har haft lignende Følelser, som jeg selv saa godt kender. I Førstningen af min Samlertid var jeg altid ivrig efter at vise mine højtskattede Blade frem, men det blev jeg efterhaanden vænnet af med, thi der var kun faa, som brød sig om dem. De fleste syntes vist i deres stille Sind, at det var taabeligt af mig at give Penge ud til sligt. Men ligesom Du skriver om din Glæde, naar Du fandt nogen, der skønnede paa Raderinger, saaledes gaar det mig. Af og til kommer her ogsaa nogen, der deler min Interesse og glæder mig ved deres Forstaaelse af og Kærlighed til denne Kunst. Stundom har jeg Morskab af enkelte højt-kultiverede, særlig Københavneres Forbavselse over at finde saadanne Ting her ude paa en lille afsides Ø blandt Bønder og Fiskere.

Der er et lille Omslag med fire Kunstnertryk, hvoraf jeg foruden *Anna Anckers* »Gammel læsende Kone« særlig vil henlede din Opmærksomhed paa *P. S. Krøyers* Selvportræt, et i mere end én Henseende værdifuldt Blad. Du kender vel »Aarestrups Digt: »Man har Sagn om Borgtapeter«, ellers skal jeg sende Dig det til Forstaaelse af *H. N. Hansens* Blad. »Storm« af *C. Locher* anses for hans bedste Radering.

Jeg har denne Gang sendt nogle Blade af *Tom Petersen*. Han er lidt tør, men paalidelig, og hans Ting spaar en lang Levetid.

12. December 1912.

Hermed følger en lille Julegave til Askov Højskole. Den kommer i lidt god Tid; men jeg vilde sende Pakken, inden at der bliver alt for overvældende Travlhed med Julesendinger.

Af *H. N. Hansens* Blade vil jeg særlig henlede din Opmærksomhed paa den Række, som kaldes »De lyse Nætter«, fire saare skønne Blade, de mest efterspurgte af hans Værker. Der er ikke taget mange Tryk, og de samme har længe været udsolgt.

O. Haslunds er af en anden Art; men jeg finder dem alle nydelige.

4. Juli 1913.

Baade ved Paaske og Pinse var det min Agt, at ville have ladet høre fra mig, men jeg naaede det ikke. Nu i lang Tid har jeg ikke kunnet skrive paa Grund af Seneskedebetændelse i højre Haandled; men da jeg nu igen kan begynde at bruge Haanden, skal det være.

Hermed følger en Pakke Raderinger til Askov Højskole. Foruden C. Blochs og Thorvald Niss' Blade vil jeg særlig fremhæve Joh. Nordhagen Bjørnsons Portræt og H. N. Hansen, Mark Avrel. Ja, Cilius Andersens »Maaneskins Nat« finder jeg ogsaa meget smukt.

Som Du ser, er fire af disse beskyttet ved dobbelte Omslag. Jeg vilde ønske, at Højskolen kunde overkomme at bringe alle de bedste Ting i lignende Omslag, da det er den eneste Maade at beskytte dem paa, hvis der tidt skal tages paa dem; ellers vil de blive plettede, tilsmudsede og ødelagte.

Jeg har sidste Aar sendt omtrent en Tredjedel af min Samling. Skønt det ikke er den bedste Del, saa er der dog saa mange gode ypperlige Ting imellem, at der kan skønnes over Samlingens kunstneriske Værd. Jeg har derfor tænkt paa at komme med et Forslag om at faa en Ordning mellem Skolen og mig, saa den i alle Maader tilsikres at faa, hvad jeg ejer af Raderinger, thi jeg ønsker ikke at skille mig af med dem alle foreløbig. Kunde der ikke skrives et Slags Gavebrev, hvorved Skolen tilsikres alt, hvad jeg ejer af Raderinger ved min Død. Da der er saa mange kloge

Hoveder paa Askov, kan den Sag jo let bringes i Stand derfra. Lad mig høre din Mening derom.

Skønt jeg ikke stiller nogen Betingelse ved min Gave, kunde jeg dog nok ønske, at Skolen paatog sig den Forpligtelse at beskytte og bevare Samlingen. Dette er vel ikke et urimeligt Ønske? I pengelig Henseende er Samlingen jo ogsaa en Del værd. De to medfølgende Raderinger af C. Bloch har jeg betalt med 150 Kr. Men hans Blade er ogsaa de dyreste, skønt H. N. Hansens egne Tryk kommer nær der op imod.

29. September 1913.

Tak for dit rare Brev og Tak for Bøgerne, Du sendte mig. Jeg er glad ved dem og har ofte tænkt paa at købe dem, men det er bleven ved Tanken. Disse gamle Vedtægter og Love interesserer mig meget.

Jeg var meget glad ved, at Du kom over og besøgte mig, men jeg havde nok Lyst til at tale lidt mere med Dig. Og i de smukke Sommerdage, der fulgte efter, tænkte jeg paa, at det var Skade, at Du ikke havde lidt bedre Tid, saa jeg kunde have trukken Dig omkring paa Øen og vist Dig alle dens Ejendommeligheder. Men jeg haaber, at Du besøger mig en anden Gang, saa opretter vi det forsømte.

(Han fortæller saa om Besøg af en Broder, om sine Bøger, som vi havde talt om, og slutter:)

Jeg vedlægger en Bog, som jeg haaber Du vil have lidt Fornøjelse af at eje. Det er Ingemanns »Blandede Digte« 1845 med en Tilskrift fra Forfatteren til N. F. S. Grundtvig. Som jeg fortalte Dig, købte jeg den paa Avktionen efter Grundtvig. Hvis der havde blevet Alvor af at samle Grundtvigs Efterladenskaber i et Grundtvigs Hus, havde jeg tænkt at skænke den dertil. Men det er der jo ingen Udsigter til. Saa er det bedst, Du faar den, saa er den jo foreløbig i gode Hænder.

Venlig Hilsen fra

Anders Madsen.

29. December 1913.

Hermed en lille Pakke Kunstblade til Askov Højskole, hvoraf jeg særlig vil henlede din Opmærksomhed paa H. N. Hansens prægtige Radering »Circe«, og Adolph Larsens »Februar Aften«. Jeg har denne Gang ladet medfølge nogle

Ting, som ikke er Raderinger, men som nok kan føjes ind i Samlingen. Først de udmærkede Litografier — Kunstnertryk af Luplau-Jansen, som jeg har faaet gennem »Grafisk Kunstnersamfund«. Saa er der ogsaa et Litografi af E. Krause »Ved Sildebaadene«, levende og solfyldt, men det skal ses paa god Afstand. Endvidere en Tegning af den saa berømte og omstridte Frue Kirke.

Jeg er forresten blandt Spirmodstanderne. Hvorfor skal de have Lov til at ødelægge noget saa smukt og ejendommeligt. Lad Brygger Jacobsen rejse det smukke Taarn et andet Sted, men lad Fru Kirke være i Fred, som den nu en Gang er.

3. Marts 1914.

Hermed følger en Pakke med Raderinger til Askov Højskole. Der er særlig gode Ting af Niels Skovgaard, Ernst Køie og Axel Helsted.

22. December 1914.

Hermed nogle Raderinger. Der er to af J. Th. Lundbye, tre af Joakim Skovgaard, én af Niels Skovgaard og én af C. Bloch. Jeg tænker, I vil synes godt om dem. Joakim Skovgaards er vistnok store Sjældenheder. Da jeg fik dem fra ham, skrev han, at han kun havde solgt én — Uddrivelsen — til et tysk Museum. Men muligvis har han nok givet nogle bort.

Det er farefulde Tider, vi lever i. Gud holde sin skærmende Haand over os alle.

4. Marts 1915.

Tak for din Omsorg med at faa Gavebrevet i Orden. Jeg har ansat Samlingens Værdi til 4000 Kr. Jeg har omtrent 530 Blade, hvoraf I har faaet omtrent Halvdelen. I øvrigt er det vist bedst at kalde Samlingen Raderinger og lignende Kunstblade, thi jeg har adskillige værdifulde Litografier og Træsnit — Kunstnertryk. Jeg køber stadig ny Blade, saa den øges hele Tiden.

Med Hensyn til Samlingens kvalitative Værd skal jeg bemærke, at fra først af tænkte jeg nærmest paa — saa vidt mulig — at købe de bedste Mestres bedste Blade, men efterhaanden som Samlingen vokste, og jeg navnlig gennem

Raderforeningen og »Fremtidens« Bortlodning fik en Del Ting, som ikke alle kunde regnes dertil, ændredes Formaalet noget, idet jeg mente, at den ogsaa skulde have historisk Værdi, give et Billede af Raderkunsten her hjemme i det Tidsrum, som Samlingen omfattede. Derfor omfatter den nu Blade af næsten alle vore Raderere, der har nogen Betydning.

Du har et Par Gange ytret, at Du knap forstod, at jeg kunde nænne at skille mig af med alle disse Blade. Jo, det kan jeg godt, thi jeg ved, at de gaar til et varigt og godt Formaal. Og efter som Samlingen vokser ovre hos Eder, føler jeg ogsaa en Forpligtelse imod den, at den skal blive noget betydeligt. I har da ogsaa allerede mange ypperlige Blade. Og gaar alt vel og efter Ønske, skal der komme mange endnu. Selv har jeg altid nok at glæde mig ved her hjemme.

Jeg tænker somme Tider paa, at Askov Højskole maaske ogsaa kunde have Brug for adskilligt af det, som jeg ogsaa samler foruden Kunstblade. Jeg havde i sin Tid tænkt paa at give det til Øen her, men jeg véd ikke, hvordan jeg skal faa det anbragt, thi jeg er ikke rig nok til at kunne bygge et Hus, hvor det kan anbringes. Det er jo ikke store Ting, men adskilligt var dog vistnok værd at bevare, hvor det kunde komme til at gøre Nytte. En Del Oldsager, kulturhistoriske Ting, geologiske Genstande, Mønter fra Kristian IV til vore Dage, en meget sjælden Skuemønt fra Svenskernes Belejring af København og flere Billed- og Pragtværker. Hvis Du kommer her i Nærheden og har Tid, kunde Du komme. Saa kunde Du se paa det. Det samme gælder ogsaa enhver anden af Skolens Lærere. I Sommer ventede jeg saa smaat paa, at Du havde set her over.

28. December 1915.

Tak for Julehilsen og »Hodde og Tistrup i gamle Dage«. Jeg har med megen Fornøjelse læst det. Og Tak for dit Brev i Sommer. Det har jeg vist aldrig faaet gengældt. Det kniber for mig at naa alt det, som jeg skulde — jeg er formodentlig for sen af mig — og navnlig Brevskrivning er det galt med.

Har Du ikke været ude at rejse i Sommer? Jeg havde

ventet at se Dig her ovre. Der er adskilligt, jeg havde Lyst til at tale med Dig om.

Her gaar ellers alt ved det gamle, som man siger, skønt Krigen øver sine Virkninger ogsaa hos os paa mange Maader. Gud véd, naar den skal faa Ende? Jeg grubler tidt over de Rædsler og Sorger, som følger i dens Spor. Men ogsaa det maa være godt for noget, ellers lod Gud det ikke ske. Krig har vi jo al Tid haft nok af i Verden — om end denne er den største — og det vil vi vel ogsaa fremdeles blive ved at faa, undtagen det skulde ske, at alle Mennesker blev Filistre og — jeg havde nær sagt — radikale; jeg mener ømskindede og bange for at dø, for saa holdt de vel op med at slaas. Kulturen, ser vi, kan ikke gøre det.

Hermed følger en Mappede med Raderinger. (Og saa gør han Rede for, hvad det er for nogen.)

5. Januar 1917.

Tak for Bogen Askov Højskole 1865—1915. Den har jeg haft megen Glæde af. Og Tak for Julehilsen og for, at Du saa venlig tænker paa mig.

Jeg har i Sommer og Efteraaret gaet og ventet paa, at Du fra en Sjællandsrejse mulig kunde have faaet i Sinde at gøre en lille Afstikker til Omø. Men det skete ikke. Du har vel været optaget andet Steds.

I har jo mange Elever paa Askov Højskole, og det er glædeligt. I den Retning mærker I ikke til Krigen Indflydelse. Juledag, da jeg var i Kirke, fik jeg en Hilsen fra Dig gennem en lille Omøbo, som er hos Jer paa Skolen. Dette vidste jeg intet om, før han fortalte det. Ja, saadan er Verden! Jeg véd næsten bedre Besked om, hvad der sker nede i Rumænien, end hvad der foregaar paa Omø — i visse Retninger. Nu, jeg lever ogsaa meget for mig selv, optaget af det, som jeg arbejder med. Jeg vil haabe, at omtalte lille Fyr, Kristian Hansen, maa være en flink Lærling og trods sin Ungdom faa et varigt Udbytte af sit Askov Besøg. Han har Evner og Kræfter, blot de kan blive ledet i en god Retning.

Jeg har det godt, men Krigen, skønt paa Afstand, griber stadig ind i ens Tankeliv. Haab og Frygt for Udfaldet veksler. Men det véd jeg dog, at Gud Fader raader for vor Skæbne.

Det har gaaet mig nær til Hjerte, at de vestindiske Øer blev solgt. Jeg forstaar ikke, hvor saa mange gode og brave Mennesker har haft deres Hjertelag og Samvittighed henne i denne Sag?

Nu sender jeg tre Raderinger af Carl Bloch, som skal være min Nytaarsgave til Askov Højskole.

4. April 1917.

Det er en noget broget Samling, som jeg sender denne Gang, men naar Bladene bliver fordelt, hver til sit Ophav, vil de nok udfylde deres Plads. C. Blochs »Opstandelsen« er Kunstnerens eget Eksemplar, som har hængt paa hans Væg. Det er et udmærket Blad, og det svarer godt til »Kristus i Gethsemane«. Det er egentlig svært at slippe det, men man skal jo ikke ruge over sine Skatte, som Dragerne over Guldet i Oldtidssagnene — og jeg har saa meget andet.

Med Joh. Nordhagens Portræt af Professor Hans Gude har I nu to Raderinger, som I nok kan være bekendt at vise norske Gæster. Det er paa sin Vis ikke saa lidt forskelligt fra Bjørnsons Portræt.

Jeg vedlægger et Par Udtalelser om nylig afdøde Fr. Schwartz, som det mulig kan interessere Dig at læse; men Du bedes sende mig dem tilbage ved Lejlighed.

25. Marts 1918.

Tak fordi Du tænker saa venligt paa mig, og Tak for Bogen om Jens Johansen. Den er jeg meget glad ved.

I Gaar sendte jeg nogle Raderinger over til Dig, som Du bedes give til Askov Højskole. Nu skal I jo have Eders Foraarsudstilling, saa mente jeg, at de passende kunde sendes. Jeg har ikke Tid at skrive mere end disse faa Linier. Ved Lejlighed skal Du høre lidt udførligere fra mig.

Med Undtagelse af O. Svensons farvelagte Blad, som jeg har faaet af Forlæggeren, er alle Blade af Fr. Schwartz og købte for ikke lang Tid siden. Jeg vilde nødig, at disse skulde mangle i Samlingen. Læg særlig Mærke til Hovedet af den gamle Kone. Det er et saare skønt Billede.

21. April 1918.

Tak for dit venlige Brev. Det glæder mig altid at høre fra Dig.

Da jeg sidst sendte nogle Kunstblade til Skolens Samling, var der et Par Stykker, som skulde have været med, men som i Øjeblikket ikke kunde findes. — Det er et af Tegnene paa, at jeg begynder at blive gammel, at jeg har saa let ved at forlægge noget, saa jeg ikke kan finde det igen i en Fart. — Nu følger de hermed tillige med et tredje: Pige med Straahat. Det er efter min Opfattelse gode Schwartz'ere. Bjærgpartiet er det eneste Landskabsbillede, jeg kender, af ham. Det indtager derved en Særstilling blandt hans Raderinger.

Nu har jeg kun fem Blade tilbage, ellers har I Eksemplarer af alle de Raderinger, jeg har købt af ham. Og Du har Ret i, der er mange udmærkede og tiltalende Blade iblandt hans Ting, hvis Skønhed man mere og mere faar Øje for, jo tiere man ser dem. Jeg samstemmer med Dig i, at man maa være taknemlig for, at man har faaet Evne til at glæde sig over sligt.

Saa følger endvidere omtalte lille Bog: L. Holbergs Epigrammer. Jeg vil haabe, Du maa faa nogen Glæde saavel af dens Indhold som Udstyr. En Interesse har den i et hvert Fald ved at være et Bernstentryk.

Jeg har i Tidernes Løb faaet adskillige af de Bøger, som Bogelskere sætter Pris paa — ikke saa faa endda.

Vi er i Færd med at skulle danne en Bogsamling her paa Omø. Ved den sidste Generalforsamling fik jeg Brugsforeningen til at give 50 Kr. dertil. Jeg véd, at der fra Statens Side gives Tilskud til saadanne, men jeg kender ikke, hvor man skal henvende sig der om. Maaske Du kan hjælpe mig.

Vi har længe været uden selvstændig Præst — ham fra Agersø betjener Embedet — men nu venter vi snart at faa en udnævnt. Det er blot Alderen, det drejer sig om. Her skal i Sommer bygges Præstebolig, idet den nuværende skal benyttes af Skolelæreren. Vi faar saa baade Præst og Lærer. Saa haaber jeg, at derved bliver der ogsaa Kræfter til at virke ved Bogsamlingen saavel som i anden god Oplysnings Tjeneste. Præsten skal ogsaa undervise i tre Dage om Ugen. Da jeg er Menighedsraadets Formand har jeg haft ikke saa

lidt Arbejde vedrørende hele dette Forhold. Maatte det nu blive til Glæde og Velsignelse for os her paa Omø.

I denne Tid har jeg travlt med Havearbejde, naar jeg har Lejlighed dertil, og det har jeg rigeligere i Aar end sædvanlig, thi Mejeriet gaar kun hveranden Dag. Vi sparer paa Kul og alle andre Udgifter. Krigens Tryk rammer os alle. Men iøvrigt maa vi danske ikke klage.

For et Par Dage siden blev en Russer bragt i Land her paa Omø. Han laa død — formodentlig af Kulde og Sult — i en Baad fyldt med Vand, drivende syd for Øen. Idag skal han begraves. Jeg skal da ogsaa hen at følge ham. Det gør et vemodigt Indtryk, at et Menneske saaledes omkommer, og dog er han kun som en Draabe i Havet, én blandt de utallige Ofre, som Krigen kræver. Hvor Menneskene dog er forblindede og egenkærlige, at det ene ikke kan lade den anden være i Fred. Nu skal denne Flygtning hvile ved Siden af en Tysker, som drev ind her i det første Krigsaaar.

Ja, nu vil jeg slutte for denne Gang, da der er andet, der kalder paa mig.

Hvis Du kommer ud at rejse i Sommer, haaber jeg, at Du ikke drager min Dør forbi. Jeg har adskilligt at vise Dig og meget at tale med Dig om, noget jeg gjerne vil høre din Mening om.

En venlig Hilsen til Skolen og Dig selv fra din hengivne
Anders Madsen.

Det var min Bestemmelse, at jeg i denne Sommer vilde have besøgt Anders Madsen. Jeg var gerne i København en Tur for at arbejde i Arkiver og Biblioteker. Paa Hjemturen vilde jeg saa lægge Vejen om ad Omø. Men saa blev jeg saa medtaget og københavnertræt, saa jeg syntes, jeg kunde ikke. Da jeg saa kom hjem, faar jeg følgende Skrivelse:

*Hr. Højskolelærer Poul Bjerger,
Bakkehus, Vejen.*

I Dødsboet efter Mejeribestyrer Anders Madsen af Omø, hvilket Bo behandles af nærværende Skifteret, er forefundet et af afdøde den 2. Maj 1915 for private Vidner oprettet Testamente, hvoraf en Afskrift vedlægges.

Dette Testamente er paa en i Boet afholdt Skiftesamling anerkendt af samtlige Arvinger med Undtagelse af en i Amerika boende, fra hvem der den Gang endnu ikke var fremkommen Fuldmagt, men har denne Arving senere meddelt en af de her i Landet værende Arvinger Fuldmagt, og vil Testamentet derfor antagelig blive anerkendt af samtlige Arvinger paa næste Skiftesamling i Boet, der vil blive afholdt paa nærværende Skifterets Kontor i Skelskør

Tirsdagen den 5. November Eftermiddag Kl. 1¹/₂.

Saaledes foranlediget skal jeg med Bemærkning, at Boets Samling af Raderinger og Kunstblade m. m. er bragt til Stede her paa Kontoret tjenligst henstille til Dem at møde paa nævnte Skiftesamling enten personlig eller ved en med behørig Fuldmagt forsynet Repræsentant for at varetage Folkehøjskolens Tarv.

For Modtagelsen af nærværende Meddelelse imødeses behagelig Anerkendelse.

Vester-Flakkebjerg Herreds Skifteret, den 22. Oktober 1918.

P. Bülow.

Dette greb mig stærk. Jeg havde planlagt et Besøg hos ham, og saa var han død for flere Maaneder siden. Jeg vilde gerne have talt ved hans Baare og lagt en Krans paa hans Grav fra Askov Højskole, og saa havde jeg ikke Anelse om, at han var gaaet bort.

Han blev syg i Juni, laa kun i nogle faa Dage, og baade han selv og andre troede, han var kommen over det; men saa tog Døden ham ganske pludseligt den 25. Juni. Den 2. Juli blev han begravet. Alle paa Øen, der kunde gaa og krybe, fulgte ham Graven.

Man havde paa Øen Respekt for hans Arbejde og for hans Person. Han havde sin egen Overbevisning, og den hævdede han over for alle, og det uden Personsanseelse, og det kunde sommetider støde. Men nu, da han var gaaet bort, var alt dette glemt.

Nu følte man, man havde mistet en Ven, en god Kammerat, et betydeligt Menneske. Omø havde lidt et stort Tab.

Han var en ensom Mand, men han var en lykkelig Mand i al sin Ensomhed, siger en af Omøboerne. Alle vi andre maatte synes, han var ensom, men han følte sig ikke ensom. Tiden blev aldrig lang for ham. Han klagede endda over, den gik for hurtigt, den kunde ikke slaa til. Da jeg besøgte ham, var der samtidig en Kunstner fra København. Han havde nær tabt baade Næse og Mund af Forbavselse over, hvad han saa. Men saa udbryder han: Ja, det maa være fornøjeligt for Dem, med al den Kunst, De har, men det maa da være morderlig kedeligt for Dem at sidde her ene de lange Vintre igennem paa denne afsides Ø. Der blev en lille Pavse; men saa rejser Anders Madsen sig og stille, men med en overbevisende Kraft siger han: Jeg har været to Aar i København. Nu har jeg været over tyve Aar her paa Omø. Jeg har ikke kedet mig saa meget i Løbet af disse tyve Aar, som jeg har kedet mig i København i de to. Der blev ikke talt mere om Kedsomhed. Jo, Anders Madsen var en lykkelig Mand. Han havde Evne til at fylde sine Dage med Liv og Indhold.

Saa et Par Ord om selve Samlingen og en Fortegnelse over den i Sammendrag.

Anders Madsen samlede med Skønsomhed og Omtanke. I Førstningen var det blot blandt Mestrene, senere søgte han at gøre Samlingen mere omfattende, saa at den kunde vise, hvad dansk Raderkunst havde ydet fra Førstningen af og indtil han sluttede med at samle. Og saa vidt jeg kan se, har han ført Planen igennem. Han raadførte sig med Sigurd Müller,

og denne havde megen Glæde af at veksle Breve med Anders Madsen om Kunst. Og det varede ikke længe, før Sigurd Müller sagde: Han raadfører sig nok med mig; men han har jo mere Forstand paa Kunst, end jeg har. Da Anders Madsen døde, vilde Sigurd Müller have skrevet et Stykke om ham til Højskolebladet; men saa gik han selv bort.

Anders Madsens Samling var ogsaa kendt af Kunstnere og Kunsthandlere. Jeg ser paa flere af Bladene, at de er sendt ham fra Kunstner eller Kunsthandler med en Tilegnelse. Da man i 1913 vilde have et Tryk efter Fr. Swartz: »Julegaven« til Juleroser, kunde man ikke finde noget Ekspl. af de fineste Tryk i København. Og da man saa kom til Kunsthandler Hans Frandsen, sagde han: Ja, saa er der ikke andet Raad, end vi maa ud til Anders Madsen, Omø. Og ganske rigtig, dér fik man Billedet.

Følgende Fortegnelse giver et ydre Billede af Samlingen. Men det er ogsaa kun et ydre. Mange af Bladene er Kunstnertryk eller Prøvetryk eller blot Udkast. Blot for at tage et Eksempel. Af Hans Nic. Hansens »I Haven udenfor Slottet« er der fire Blade, alle forskellige. Og saa er der flere Blade, som aldrig har været i Handelen. Kunstneren har blot brugt dem til at sende gode Venner som Hilsen eller lignende

Der findes ogsaa Blade med Træsnit, Sort Kunst og Litografi, men de er faa i Sammenligning med Raderinger.

Ancher, Anna.....	3	Bandsholt, H. C.	2
— Michael	2	Benzon, C.	1
Andersen, Cilius.....	5	Bloch, Carl.....	18
— Ingeborg	1	Blom, G. V.	3
Bache, Otto	5	Bonnesen, Chr.	1

Clod-Svendsson, S.	2	Køje, Ernst.....	16
Fischer, Vilh. Th.	1	Kølle, Claus Anton	2
Friis, Achton	1	Larsen, Adolph.....	16
Frimodt, Johannes	1	Locher, Carl	38
Frølich, L.	7	Lund, Jens	1
Hansen, Heinrich.....	1	— Søren	6
— Hans Nik.	77	Lundby, J. Th.	10
— Louise Ravn....	5	Lübschitz, J. L.	5
— Sigvald	1	Magaard, V. R.	13
Haslund, Otto	14	Marstrand, Vilh.	1
Helsted, Axel	5	Meyer, Ernst	3
Henningsen, Frantz.....	2	Melbye, Anton.....	1
Henriques, Marie.....	1	Moe, Louis	4
Hintze, Gudmund	2	Niss, Thorvald	7
Hobbema, M.	1	Nordhagen, Johs.	3
Hofman, G.	1	Petersen, Edv.	2
Holm, Axel.....	3	Petersen, Tom.....	37
— Ebba	1	Repholtz, A.	7
Høegh-Guldberg, E. L. ...	2	Roose, Aage	6
Ilsted, P.	6	Saltoft, Edvard.....	1
Jansen, Luplau.....	2	Schwartz, Fr.	62
Jensen, Karl.....	2	Skovgaard, Joakim	8
— Louis	8	— Niels K.	12
— Oluf	7	Sonne, Jørgen	1
Jerndorff, August.....	4	Steenstrup, Resen	1
Johansen, P.	1	Steffensen, Poul	1
Johnsen, Hjalmar	1	Svenson, Ove.....	1
Jørgensen, Aksel.....	3	Teglbjerg, C. V. Stubbe...	8
Kongstad, Kr.	8	Thomsen, Carl	4
Krafft, Joh August	1	Westergaard, H. V.	3
Krause, E.	21	Wilhelm, Peter	1
Krohn, Pietro	5	Willumsen, J. F.	1
Krøyer, P. S.	7	Ubestemte.....	38
Kyhn, Vilh.	32		

Det bliver ialt 596 Raderinger og Kunstblade.

AFSTEMNINGS DAGEN FOR 1. ZONE

PAA ASKOV HØJSKOLE D. 10. FEBR. 1920.

FOR Elever og Lærere paa Askov Højskole blev den 10. Februar en Festdag, der sent vil glemmes, og da mange har udtalt Ønsket om, at Aarsskriftet maatte bringe et Referat af Talerne, der blev holdt denne Dag, inødekomes dette Ønske, selv om Aarsskriftet derved bliver yderligere forsinket.

Gengivelsen af Talerne skyldes et stenografisk Referat af Frk. Ada Pedersen, København.

Dagen begyndte med Morgenandagt i Kirken. Efter Salmen: »Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud« talte gamle

Dr. H. F. Feilberg:

I Guds velsignede navn og under kirketaget begynder vi så vort møde for at tale om fortids minder og fremtids håb. Uafladelig har Bjørnsons kendte ord sunget i mit sind:

»Alt hvad fædrene har kæmpet, mødrene har grædt, har den Herre stille lempet, så vi fik, vi fik vor ret«.

Bjørnson har grebet dybt hær, måske dybere end han selv forstod, da han sagde: »det har den Herre lempet«; thi det er såvist ikke vort eget sammenhold, vor egen dygtighed, vor egen gudsfrygt vi har at takke

for denne dag, vi har såvist intet at kræve, men alt at takke for. Hvad vi får, får vi som gave af Guds barmhjertighed. Sårer han end til tider dybt — og at slaget traf og traf hårdt, det skal jeg til én bære vidnesbyrd om. Jeg troede i de første år efter 1864, at jeg aldrig kunde blive glad mere, og jeg vedgår det, at da jeg et par år efter tilfældig og uventet mødte en lille deling soldater på Odense gade, brast jeg i gråd og måtte gå ind i en port for ikke at vække opsigt. Sårer Herren end til tider, han læger atter forunderligt, og vi tør vel vente en fremtid af hans nåde, han som ikke tinger, men gir rundeligt over al måde.

Ja, det er en forunderlig dag denne. I unge kan næppe forestille Eder, hvad den betyder for os gamle, som har oplevet det altsammen. Mit barndomshjem var på vestkysten af Sønderjylland, og jeg kom derfra til mit ungdomshjem i Sundeved. Tre halvvoxne drenge gik vi gennem hele den tyske hær. Øst for Åbenrå over landevejen var der lagt en skanse, hvor vi blev stoppet, men de lod os gå videre, og jeg mindes, vi så de tyske forposter stå på bakkerne på begge sider af vor vej. Igennem slap vi, og det var for mig som et æventyr altsammen. Jeg kom fra den åbne kyst ved Vesterhavet, havde knap set en skov eller en bakke og fik nu mit hjem i det dejlige Sundeved, kranset af det blå hav, af grønne pragtfulde skove, med bugnende kornmarker, landevejene med de høje gærder, duftende af de udsprungne gedebåde, pynkede med vilde roser, mens nattergalene sang omkap i de lune sommeraftener. Og vi så vort folk drage forbi til Isted kampen, hvis bulder nåede os, og få dage efter kom jeg over valpladsen til forposterne på Danevirke, hvor jeg traf den senere noksom bekendte

professor Svend Grundtvig som ung officer. Og vi håbede den gang, at sejren var vundet og med den freden og fremtiden, men det skulde komme helt anderledes.

Jeg fik mit eget hjem syd og vest for Flensborg og kom så til at se med egne øjne vore soldater, der udvågede og trætte, hartad fortvivlede, drog tilbage fra Danevirke, og da jeg gik hjem fra mødet den 6. Februar gennem snefoget og stormen, følte jeg, hvad det vilde sige, at nu var værnet borte, jeg selv en af dem, der stod på forpost og måtte væрге for mig, så længe jeg kunde. Og senere i Maj måned 1864 stod jeg blandt de nedskudte danske skandser på Dybbøl. Det var ved skandse 4 og 5, hvor gennembruddet skete, så ud over den afbrændte ende af Sønderborg og måtte høre på Tyskernes sejrjubel, at de med den uhyre overmagt, de ejede, havde knust vort forsvar, og så, hvad der vel endnu var det tungeste, komme hjem til kongeriget og opleve håbløsheden og fortvivlelsen herhjemme, der ikke begyndte at svinde, før ordet blev udtalt: »hvad udad er tabt skal indad vindes«. Og så årene i Sønderjylland, som fulgte efter.

Sorgen kan komme på mere end én måde. Den kan komme uventet, pludselig, som når en moder tages fra sit hjem, som hun ved tusinde usynlige tråde var knyttet til, man kan ikke begribe, hvordan hun kan undværes. Så må et kristent menneske sige og kan det vel også: »Herren gav, Herren tog«; men det hører til en af de vanskelige lektier at lære at føje til, så hjertet er med: »hans navn være lovet!« — Men sorgen kan også komme langsomt, gro sin stille vækst fra dag til dag, til den vokser sig stor og stærk og kvæler i sin skygge al glæde. Der er hærhjemme prædikeret fra tagene om kulturens magt, at krig var

umulig, at vor kultur var så rig og stærk, at det var en småling at bære et fremmed regimente, vort folk kunde ikke gå til grunde. Det har været mig en gåde og forargelse, at noget menneske har kunnet føre slig tale. Spørg Sønderjyderne, vi får noget andet at vide!

Der er hengået næsten to menneskealdre siden tilbagetoget fra Danevirke 1864, og hvordan har vore landsmænds liv syd for grænsen formet sig? De har håbet og frygtet, lidt og stridt, fædrene har kæmpet, mødrene har grædt, og dagene er gået i uafbrudt følge, den ene efter den anden, dagene blev til måneder, månederne til år og den eneste ændring var, at livet blev trangere under det jærnhårde regimente, mens alt hvad der i årene var blevet bygget og samlet blev trådt under fod og spredt. Og så måtte vi bestandig påny høre, at intet, der nogensinde kom i ørnens klo, blev sluppet. Jeg tilstår, at mit håb var ringe. Jeg mente at have lært af historien, at mange folk var blevet undertvungne og havde mistet både minder og sprog, og jeg mistvivlede om folkets styrke til at holde ud i årene mod magtens tryk. Mens et menneskeliv regnes i år, må et folks liv tælles i århundreder, hvordan skal det værges sig mod overmagten?

Derfor skal vi idag mindes dem, der syd for grænsen holdt håb og mod oppe og blandt dem den nuværende sønderjyske minister Hans Peter Hanssen og de mænd, der samledes om ham. Han vidste råd for al uråd, og den ranke modige ungdom rejste sig, greb ind i kampen, og håbet og troen vågnede atter, men vi vil ikke glemme, idet vi mindes alt dette, at

»nu har den Herre stille lempet det altsammen og vi fik, vi fik vor ret«.

Vort flag kan nu atter hejses derovre, grænsepælene fjærnes og vort gamle sprog kan frit lyde i kirke og

skole, og mødrene behøver ikke mere at grue for at sende deres småbørn i skole ved tanken om, hvordan det skal gå dem med det svære fremmede sprog.

Og så nævner vi de faldne, de tusinder af liv, som den krig tog, de kloge iblandt os sagde, var umulig. Det var 1850 eller 1851 jeg på exercerplassen ved Rosenborg første gang hørte sangen: »Slumrer sødt i Slesvigs jord, dyrekøbt den blev ved Eder, sommeren sit blomsterflor over Eders grave breder«. Ja, det var den gang! Nu er de faldnes grave spredte over den halve verden og, tør jeg tale med digteren, siger jeg: »dær ligger de, håber og venter, at deres blod ikke skal være udgydt forgæves, men at når sommeren atter spreder sit blomsterflor over deres grave, må deres hjemland være løskøbt, og en ny sommer dages over deres folk og hjem.«

Et endnu vil jeg sige jer. Så langt jeg kan mindes tilbage o. til 1839—40, da jeg som en lille purk begyndte at forstå, at der var en verden uden for mit hjem, har jeg opfattet, at Tyskerne var fjender, og denne følelse af uvillie mod dem har ligget bag i mit sind, som en ond arvelod fra barndommen gennem de mange år jeg har levet, og det har mere end én gang faldet mig svært at bede bønnen om syndernes forladelse og føje til »som og vi forlader vore skyldnere«, når jeg hørte om den brutale uret, der gik over vore landsmænd syd for grænsen og den pansrede næve slog ned iblandt dem.

Denne dag er mærkelig over måde, det er vel første gang i løbet af århundreder, at Danmark er blevet større og det gælder for os at takke, — den store, dybe tak tilkommer kongernes konge, den almægtige Gud, der leder fyrsternes villier som vandbække. Men takken kræver mere end ord, den kræver dåd, og det

bliver nu eders opgave, I unge, I, som nu skal bære fremtiden, at I tar arbejdet op for at sone og læge. Vore landsmænd har længe været under fremmedherredømme, meget er gået i stykker, mange bånd er slappede, som skal strammes, andre er bristede og må knyttes påny, dær vil eders opgave komme til at ligge at få alt det skilte og delte samlet til et. Så tør vi vel også håbe og tro, at alt det gamle nag mellem os og tyskerne vil svinde og vi kan leve sammen, som det sømmer sig naboer, i forståelse og fred, give og modtage, lære af hinanden og forliges.

Og jeg slutter som jeg begyndte:

»Alt hvad fædrene har kæmpet, mødrene har grædt, har den Herre stille lempet, så vi fik, vi fik vor ret«.

Vi har såvist intet at kræve. Den almægtige Gud, som vi kristne har fået lov til at kalde vor fa'r, gav os i nåde, hørte bønnen om udfrielse, de ventendes længsel og de lidendes suk.

Måtte så Gud lægge sin velsignelse i vort møde, ham selv til ære, os til glæde, og tage førerne i sin tjeneste, vise dem mål og vej og så give os, som han vil i nåde, vi har såvist intet at kræve, alt at takke for. Hans er æren og magten i al evighed, Amen.

Straks efter samledes baade Elever og Lærere i den store Foredragssal, hvor Arnfred talte.

(•I Danmark er jeg født«.)

J. Th. Arnfred:

Vi samles her i Dag til den vante Tid, men ikke om de vante Emner. Vort Sind er fyldt af det der sker i Dag Syd for Kongeaaen, det som det danske Folk har længtes imod i over en Menneskealder, det hvorom vi ikke vilde slippe Haabet, og hvorpaa vi dog

saa ofte havde svært ved at bevare Troen. Nu kan vi synge med Bjørnson: Alt hvad Fædrene har kæmpet. . . .

Det er ligesom vi i Dag passerer den første store Milepæl siden August 1914. Ganske vist: Krigen er hørt op og Freden er sluttet, men begge Dele er hovedsagelig foregaaet paa Papiret. Det der sker i Dag er et mere haandgribeligt Vidnesbyrd om den nye Tid, i alt Fald for os danske.

Vi der oplevede Augustdagene 1914 vil ikke glemme det, saalænge vi lever. Jeg husker en Aften sidst i Juli. Jeg stod oppe paa Forsøgsmøllens Altan og saa ned over Sønderjylland. Der laa Taage over Kongeaadalen, men oppe bag Skovene lyste det rødt — maaske var det en Projektør —, en Ildebrand, — jeg ved det ikke; men naar Taagerne steg op fra Dalen var det som kæmpemæssige, uhyggelige, røde Flammer lyste ud over Landet. Men længst heroppe mod Nord laa en smal Taagebræmme, stærkt lysende med et perlemorsagtigt Skær, og da de røde Flammer omsider døde hen bredte denne Bræmme sig ud over hele Dalen og rullede videre ned over Sønderjylland, der nu laa dækket af det hvide, blide Lysskær. Der var jo intet særligt mærkeligt ved disse Taagedannelser, og dog for mig var der noget symbolsk i Oplevelsen. Da jeg gik ned var det for at beskikke mit Hus, jeg vidste med den indre Vished: Nu er det Tideherv, nu gaar der Dom over Verden. Og det gik jo saadan: Krigens røde Bølger gik over Landet, — og nu lyser det i Perlemorsglansen, og Glæden stiger i vort Sind, den Glæde der burde være udelt og fuldtonende. Goethe har sagt, at Gud har indrettet det saaledes, at Træerne ikke vokser ind i Himlen. Det synes i alt Fald at være saaledes, at trods al

Stræben mod Himlen, saa kan det, der hører denne Jord til, kun vokse til en vis Højde. Men vi glæder os over, at hele det danske Folk dog i Dag staar samlet. Sønderjyderne siger: »Nu er Dagen der, vi vil hjem«, og vi i Kongeriget er enedes om at sige: »Velkommen, alle som vil slutte sig til vort Folk og dele dets Fremtid.« I gamle Dage, da Jødefolket var kommen hjem fra Udlændigheden, sang de en Salme: »Da Herren hjemførte Zions Folk, som vendte tilbage, da var vi som drømmende, da blev vor Mund fyldt med Latter og vor Tunge med Frydesang, da sagde man blandt Folkene: Herren har gjort store Ting imod disse, Herren har gjort store Ting imod os; vi bleve glade.

Hjemfør, Herre! vore Fangne, lig Sydlandets Strømme. De, som saa med Graad, skulle høste med Frydesange. Den, som bærer Sæden, der saas, gaar sin Gang med Graad; men han skal komme med Frydesang, naar han hjembærer sine Neg.«

Den gamle Salme passer for os i Dag, da vore Sind er fyldte med Glæde og Tak, og vi tør ogsaa lægge dens Ord paa Sønderjydernes Tunge. Men der er noget underligt ved Glæden: det synes at være saadan, at vi kun kan eje den gennem Kampen for at holde den fast — gennem Bevægelsen og ikke gennem den hvilende Besiddelse. Den Mand, der tror at Lykken vindes gennem Rigdom, vil kæmpe for at naa dette Maal, og spørger vi ham, medens han er undervejs mod Maalet, vil han rimeligvis sige: »Ja, jeg er tilfreds. Kampen giver mit Sind Spændkraft og Dage Indhold. Jeg fornemmer, at jeg lever,« men spørger vi ham, naar Maalet er naaet, Rigdommen vunden, da vil Svaret lyde: »Nej, det er Tomhed og Forfængelighed. I Kampen laa noget af Lykken, men

da Lykken selv skulde gribes og ejes, da bristede det.« Den der søger Lykken i et andet Menneskes Kærlighed vil ogsaa erfare, at det er ikke nok at vinde den en Gang for alle: den kan kun ejes gennem en stadig Kamp for paany at vinde den. Ja, selv om Maalet er at vinde Guds Fred, saa gælder det samme: heller ikke den kan vi eje i hvilende Besiddelse, men kun gennem Kampen for at holde den fast. Saaledes er nu engang Menneskelivets Kaar, og det maa Sønderjyderne huske paa. Det er naturligt, at Sønderjydernes Tanker indtil denne Dag er standsede ved Maalet: Hjem til Danmark, — det Maal som de nu er ved at naa. Kampen har givet Sindene Spændkraft og Dagene Fylde, men naar Maalet er naaet udløses Spændingen, og saa er det som Strengene langsomt dirrer til Ro. Vi under dem af fuldt Hjerte de festlige Timer i Befrielsens Glæde, men saa gælder det, at Sønderjyderne forstaar, at Velsignelsen ved at naa Maalet kun vindes og fastholdes gennem stadig Kamp. Og som et vaagent og kæmpende Folk er det, vi andre trænger til dem. Er det saaledes, at hvert Folk har — om det lykkes — sin Del af det almenmenneskelige at virkeliggøre, sin Del af en Guds-Tanke at bære frem, saa er det ogsaa saaledes, at fordi Sønderjyderne har haft andre Livskaar, saa har de ogsaa faaet udviklet andre Sider af den danske Folkekarakter end vi. Gennem Taalmodighed, Udholdenhed og Retfærdighedsfølelse bærer de Styrke hjem til dem og os. For os paa denne Side har Sønderjyllands Tilbagevenden været et Maal blandt flere, men dog er det, der sker nu, det største vi som danske Mennesker kan opleve. Og spørges der, hvad Oplevelsen betyder for os, saa kan vi maaske samle det i Ordene »Et større Danmark«. Det betyder et større

Danmark geografisk. I Aarhundreder blev vort Land stadig mindre — ved andres Overgreb og egen Uforstand — endelig nu spændes vor Grænse videre ud. Har vore nordiske Brødre en videre Horisont end vi, da er det vist ikke uden Sammenhæng med, at de har Følelsen af at tilhøre et Land stort i Udstrækning, medens vi i Tide og Utide har talt om »det lille Danmark«. Det betyder et større Danmark økonomisk med rigere Muligheder, ikke mindst for vor Handel. Men trods de ydre Muligheder, saa er det dog først og sidst indadtil i Menneskers Sind, at det større Danmark skal skabes. Efter 64 blev det Løsenet: Hvad udad tabtes skal indad vindes, og efterhaanden som Tiden gik fik Ordene en dybere Klang: det gjaldt ny Landvinding, ikke blot paa Jyllands Heder, men ogsaa gennem vort Folks økonomiske og aandelige Liv. Men naar Tabet blev os en Vinding, hvad burde da ikke Vindingen blive. Et større Danmark maa skabes i Menneskers Sind, og det betyder større Ret-sind og større Frisind. Dr. Feilberg mindede os om i Kirken i Morges, at Herren havde læmpet det, saa vi fik vor Ret, og vi har maaske sunget med mere Fortrøstning end nogensinde: »End lever den gamle af Dage«. Men er der ydet Retfærdighed mod os, skylder vi saa ikke at yde Retfærdighed mod dem, som vi har Magt over? Vi skal have Sønderjylland tilbage *ikke* fordi vi maatte afstaa Landet i 64, men *fordi* der i Dag er et dansk Folk dernede, som ønsker at komme hjem. Dog, det kan ikke ske uden at nogle — maaske mange — Mennesker af tysk Sindelag maa følge med. »Et større Danmark« kræver af os, at vi møder disse Mennesker med Retfærd og Retsind og under dem den Frihed, vi har krævet og kræver for vort Folkeliv, selv om deres aandelige

Stræben gaar i andre Baner end vor, og selvom de tænker og taler anderledes end vi.

»Et større Danmark« kræver af os, at vi møder med Retsind og Frisind det Folk, der ogsaa nu kommer — omend ikke udefra — for at kræve fuld Deltagelse i det danske Folks Liv: Jeg tænker paa Arbejdernes Skarer, der nu er inde i et lignende Gennembrud som Landbostanden for 100 Aar siden.

»Et større Danmark« kræver af os alle Tjenersindet. Nu i denne Time sænkes Flagene paa halv Stang til Minde om dem, der faldt og ofrede alt i Kampen — ikke fordi de forstod det, ikke fordi de ønskede det, men fordi en Pligtfølelse indefra tvang dem til det. De gav deres Liv uden at vide, om Offeret var forgæves eller ej, men de troede, at den Gud, der tillod at det blev krævet af dem, vilde noget dermed, selv om de ikke klart kunde se, hvad det var. Allerede nu kan vi vel skimte, at Offeret ikke blev bragt forgæves. Men hvad ved vi om den Almægtiges Planer, hvortil skal den navnløse Smerte, den umaadelige Lidelse, som Europa vaander sig under, tjene? Vi ved det ikke, men vi fornemmer, at der er noget, der skal naas: der føres en Kamp i Verden, der skal naas et herligt Maal gennem denne Kamp, men det er nødvendigt, for at Sejren skal vindes, at Mennesker stiller sig paa Guds Side. Vi forstaar det ikke, men vi kan opleve, at naar vi stiller os til Tjeneste og kun forlanger at faa Lov til at udrette Herrens Vilje, saa bliver vort Liv saa rigt som det kan blive. Vi kan lære af Sønderjyderne: vi skal som dem møde med Tjenersindet, der er rede til at ofre. Det vi trænger til er at komme til at tjene i det frivillige Fællesskab. Ikke det Fællesskab som gennemtvinges udefra, men det Fællesskab der bliver,

hvor de mange med ydmygt Sind arbejder mod det samme Maal. Der ligger Opgaver nok for os, der skal løses. Matematikerne paastaar, at parallelle Linier skærer hinanden i et Punkt i det uendelige. Lad det være et Symbol for os. Vi mødes saa mange paa denne Skole og naar maaske ikke engang at lære hinanden personligt at kende, og hver har sine egne Tanker og Meninger om Tingene, men kommer vi ind i Fællesskabet med Tjenersindet, stiller vi os hver især i den højestes Tjeneste i vort daglige Arbejde og i vort Arbejde for vort Folks Sag, saa følges vi dog. — Selv om vi ikke mødes saa løber vore Linier dog sammen ved det uendelige Maal.

(•Udrundne er de gamle Dage•.)

Om Eftermiddagen marcherede hele Elevflokken trods Blæst og Regn til Grænsen ved Skodborghus. Grænsevagten var elskværdig, saa hele Skaren fik Lov til at vandre over Grænsen med Dannebrog i Spidsen.

Kl. 5 $\frac{1}{2}$ talte Pastor Carl Koch.

(•Langt højere Bjerge saa vide paa Jord•.)

Carl Koch:

I disse Morgener har jeg ligget og hørt paa Hornet, som vækker os, hørt paa det Signal som først kommer og saa Melodien med et Par Vers efter. Saa kommer jeg til at tænke paa noget, jeg engang har læst, dog var det jeg læste taget i en noget anden Betydning end den, jeg nu tager det. Der blev sagt, lad os tænke os, at der staar en og blæser i et Horn ude i en Skov, og saa at der inde i selve Hornet sidder et Møl, og idet der bliver blæst, saa fornemmer

Møllet det som en uhyre Storm, en Orkan der griber det lille Dyr og slænger det langt bort, saadan er det altsaa set paa den Maade. Men udenpaa Hornet sidder et andet lille Dyr, en lille Snegl og opfatter paa sin Maade det der sker. Den fornemmer det som et uhyre Jordskælv, en forunderlig Rystelse. Dette er endda ikke den eneste Maade foruden den første, hvorpaa dette opfattes, for i Nærheden sidder der en lille Fugl, og i det Øjeblik Tonerne lyder, skræmmes den lille Fugl og flyver bort og tænker, her er Fare paa Færde, her kan jeg ikke være. I Nærheden er der et Menneske, som hører Tonerne og forstaar, at dette er noget der hænger sammen i en Række Toner, som udgør en Melodi og glæder sig ved Melodiens Skønhed. Endelig er der endnu et Menneske eller flere, som hører dette, og som opfatter det atter paa en anden Maade, idet de i Melodien hører et Signal, et Opraab til at staa op, nu kaldes der paa os. — —

Det var en hel Række Opfattelser af en og samme Ting, saa forskelligt kan man se det. — Et andet Forhold viser sig her tillige: alle disse Opfattelser var rigtige. Det er fuldstændig rigtigt for Møllet, at det er en Orkan, og for Sneglen, at det er et Jordskælv, og for Fuglen der er blevet opskræmt, det er ogsaa en Melodi, og endelig er det et Kald. Det er rigtigt altsammen, men det er ikke lige rigtigt, det er ikke lige fyldigt, lige indholdsrigt. Man kan se, at det vilde være falskt, hvis en af disse vilde sige, det som jeg forstaar, det er det hele, jeg har forstaaet det altsammen. Hvis Møllet vilde sige saadan, vilde vi kunne sige, nej, nu bliver det galt, det gale ligger i Benægtelsen af, at der er mere til. Endelig kan man se, at den der kom sidst, det var den, der opfattede det hele, der sammenfattede alle de andre Opfattelser, det

rigtige det sande i dem, og den der forstod dette kunde indrømme de andre alt, hvad der tilkom dem, det er rigtigt altsammen, men nu kan jeg samle det hele, nu kan jeg forstaa det altsammen. —

Saadan gaar det sommetider med noget vi oplever, ogsaa noget der ligger i et højere Plan end dette. —

Saadan kan man ogsaa sige, at det gaar med det, der opleves i Nordslesvig, det kan ses og opfattes paa mange forskellige Maader, og her tænker jeg ikke paa saadanne Maader, der kan være falske, men paa saadanne der er sande og rigtige. Vi kan tænke os, at der idag i den Blanding af Regn og Blæst og Storm fra Nordvest, vi kan tænke os, at der fløj et Par gamle Ravne henover Nordslesvig. Disse Fugle kan blive meget gamle, og de har en meget stor Hjerne. Saa har de set noget, som de aldrig har set Mage til, hvad er det, der myldrer omkring paa alle Veje, det er jo, som man saa ned i en Myretue, vi har set Folk flokkes paa andre Maader, vi har set dem flokkes ved Krigens Begyndelse og siden og tit før, men hvad sker idag? Disse gamle Ravne har maaske ogsaa lagt Mærke til noget Nyt, nogle Farver i rødt og hvidt. De vil sige, hvad er det for en Stimme af Mennesker, der er en Trængsel, og det er jo ogsaa sandt, det er een Maade at se det paa. Andre vilde sige, det der sker dernede idag, hvad betyder det? Det betyder, at Tyskland har lidt et Nederlag, det betyder, at det store Land nu har haft sin Skæbnetid. Dets Fjender blev for mægtige, de blev slaaet ned, og dette er jo ogsaa sandt. Det der sker idag er jo ikke det, som har strejft vore Tanker i de 50 Aar, der er gaaet nu. Dets Førere er jo ikke blevne grebet paa een Gang af en ædel og god Tankegang. Nej, det er Friheden, som nu maa frem, saadan har de jo

ikke tænkt. Folkestammers Frihed, nu skal det sejre og ikke alene udad ifølge en selvfornegetende ædel Tankegang, men sejre ud af en dyb Visdom og Klogskab i Erkendelse af, at her ligger Menneskers Lykke, det har sommetider strejft vore Tanker, men det er ikke det, der er sket. Det der er sket er jo det, at Tysklands Fjender har sagt: nu skal det være.

Saadan vilde nogen sige det med meget forskellige Følelser, og det er jo ogsaa sandt. Men det kunde ogsaa ses paa andre Maader, der er dem, der vil sige, vi kan høre paa det der sker idag ligesom en Melodi. Det er ikke som een Melodi, men et stort Musikstykke, hvor der kommer snart een snart en anden Melodi, nogle er gamle, nogle er ny, og de er som Melodier jo kan være det saa fyldte af Erindringer. Idet man hører Melodierne, kommer Ordene med. Saa kommer der en Melodi, og Ordene følger: »Guds Fred med vore Døde i Danmarks Rosengaard«. »De skal vide, de aldrig ser de sidste, de skal vide, at ingen bliver træt.« Og saaledes kan det blive ved, og ind i disse Melodier kommer mange Erindringer om Mennesker, som er døde og borte. Mennesker som haabede saa stærkt, at vi maa være dem taknemmelige fordi de holdt ud. Hvis de ikke havde gjort det, hvorledes vilde vi saa have haft det idag, det vilde have været forfærdeligt. Mennesker som haabede i mange Aar, men som ikke saa dette her. Tænk paa gamle Peter Skau fra Bukshave o. m. a., flere andre Skikkelser kommer frem i Tankerne, vel allermest de mange, der faldt i Krigen. Vi tænker ikke paa Berømtheder, paa de Mennesker, hvis Navne kommer langt omkring, men paa mange hvis Navne nævnes i deres Hjem af deres kære. Saadan bliver det ved, og vi tænker, her er noget vi aldrig kan

glemme. Der blander sig meget mørkt og lyst sammen i dette, og det er tit saadan med de allerbedste Minder vi har, at de er blandet med det allersværeste og det allerlyseste, saadan er det her. Dette er noget andet end at tænke, det er Tysklands Nederlag. Det, der sker, er ikke alene, at vi mindes om en saadan Række Melodier, men disse hæver sig nu paa en anden Maade end nogensinde, nu synges de ikke mere ensomt, forknyt, forbitret og tidt sammenbidt, saadan at man tænker, det ser haabløst ud. Nu løfter det sig som et stort Kor udover de Slægter fra Hus og By hele Danmark over, det er det, der er sket. Men man kan se det igen paa en anden Maade: det, der sker nu, er ikke alene, at en stor Mindeverden bliver levende for os, en Mindeverden, hvorom vi Danske maa sige, at det er den ømmeste vi har, men der er noget mere, for dette er et Kald, det er et Signal, det er ikke Fortid alene, men der er Fremtid i dette, det er jo det største Danmark nogensinde har oplevet, det der sker idag. Der skal lang Tid til rigtig at forstaa det, om nogle Aar, naar de, der nu er unge, er ved at blive gamle, saa vil de rigtig forstaa det. Vi kan ikke tage det ind paa een Gang dette. Nu ligger en ny Tid for. Det kalder paa os. Vi skal fylde de kommende Dage med Indhold, der bliver et Arbejde. Nu skal Fædrelandskærligheden faa en anden Klang, en lysere Klang. —

Se alle disse Maader at se dette paa har deres Sandhed, det usande vilde være, hvis man standsede ved een af Betragtningerne. Benægtelsen er det usande.

Rejs Hovedet mod en ny Dag og vær med i den.

Vi kan samle det hele endnu engang, og det er, naar vi siger Tak til Gud for det, der er sket, og naar vi gør det, saa tager vi alt det andet med deri.

Tak for det Ravnene saa, og saa takker vi, fordi det gik saadan, at Ørnene ikke sejrede, og saa takker vi for de mange Minder, og saa takker vi ogsaa for den Udholdenhed, som vi har set hos Mennesker dernede, de har givet os en Kraft og en Mindelse om at holde ud i alle Forhold, en stærkere Udholdenhed end vi har set det andre Steder her i Danmark. Tak for Trøsten som Gud har skænket saa mange sørgende Hjerter dernede, og Tak for Kraften til nu at gaa frem. Men det at takke er som at hvile, hvile et lille Øjeblik, hvile paa Vandringen. Som naar man paa Fodvandringen er kommet op paa en høj Bakke, standser og ser tilbage, alt det har vi gaaet igennem, men saa bliver man ikke staaende, deri bestaar Takken ikke, man er blevet stærkere gennem Takken, man vender sig om og gaar videre og opdager, at man ikke alene er blevet dygtigere til at gaa frem nu idag, imorgen og iovermorgen, men opdager, at man er paa en lang, lang Vej, og idet vi takker Gud, ser vi, hvor Vejen er lang, og at den har et Maal, og at hvert Skridt paa Vejen er en Fremgang, en Mindelse mod det Maal.

Og saa føler vi, at Fædrelandskærligheden er saa dyb, og naar vi fører den tilbage til Gud og takker ham for den, saa gør han vort Sind dybere derved, saa hjælper han os til at føle, at det gaar ind til en endnu større Sammenhæng, hjem til det himmelske Fædreland, og den Følelse er ikke fjendsk mod vor jordiske Fædrelandskærlighed, men tager den op i sig, gør den stor og skøn.

Om Aftenen var der frit Samvær i Gymnastiksalen, hvor C. P. O. Christiansen indledede.

(•Det, som lysner over Vangen•.)

C. P. O. Christiansen:

Naar Dagen er blevet saa festlig for os, som jeg tror den har været for os alle her paa Askov, da har vi ikke taget det fra os selv alene. Vi har faaet stor Hjælp dertil.

Tak til gamle Feilberg, der talte til os i Morges i Kirken. Tak til de andre, der har ført Ordet for os her paa Skolen. Tak til den Aand eller de Aander, der bor her i den gamle Gaard: Flaget derhenne, der først maa hejses, naar Sønderjylland kommer hjem. Det, der har bragt Bud til Slægtled efter Slægtled af Elever her om de gamles stærke Haab og Tro til Retten. Skibet i Dagmarsalen, der bærer Navnet Haabet, det, der i Dag gaar i Opfyldelse. Men det, jeg tror har hjulpet os mest, vi nordens-Aa, og som længst for Mindet vil præge Dagen, det har nu alligevel været Synet af alle de mange Flag, der har kæmpet mod Stormen ude vidt omkring. Saa stærkt de har lyst mod den mørke, truende Himmel! Et Sindbillede paa, hvor forfærdelig alvorlig Aarene, der er gaaet hen, har været — noget, der nemt kunde være traadt for meget i Baggrunden for os unge, naar Glæden over Sejren fylder os.

Naar store, historiske Afgørelser er inde, da søger Mennesket ofte at tolke, hvad der hænder af smaat og stort, som Varsler om, hvad Fremtiden gemmer. Stormen i Dag har af mange været nævnt som et Varsel. Naar et Flag bukkede under i Kampen, som det, der splittedes helt igennem, naar vi ikke kunde faa Fru Appels Flag op paa hel Stang Kl. 11 i Formiddags, da tænkte mange: Betyder det strænge Tider.

To Gange før — fortæller Historien — har vi staaet fuld af Haab og Tro til, at Sønderjylland for altid var knyttet til Danmark: i Erik af Pommerns Tid og

i Frederik den 4's. Men store Ulykker fulgte i Glædens Spor. Saa Historien maner til Ængstelse nu den tredje Gang, vi fester for det samme.

Og dog, denne Gang er Afgørelsen af en helt anden Karakter end tidligere. I Kong Eriks Dage stoledes man paa den gamle Histories urokkelige Vidnesbyrd om Sønderjyllands Danskhed; paa Fjerde Frederiks Tid paa Kongens »evige« Arverettigheder. Nu derimod kaster vi Anker i en sikrere Grund, ja, i den sikreste. I kender nemlig alle Appels Tale om de tre Kredse: Hjem, Fædreland og Menneskehed. Den Tanke kender alle Askovitter. Vil De ikke med den Tanke for Øje prøve, hvad der er sket i Sønderjylland nu i Dag? Det synes mig da at være klart, at er denne Tanke rigtig, da har vi Lov til at sige, at Afgørelsen, der er sket i Sønderjylland, er forankret i det bedste, vi Mennesker har.

1. Dagen i Dag og Dagene før har Familierne, ja Slægterne dernede haft Møde i de gamle Hjemgaardbrødre og Søstre nordfra er stævnet derned, ofte efter ikke at have set hinanden i mange Aar. Dette Gensyn vil sikkert for mange komme til at blive blandt Livets bedste Minder. Hjemfølelsen maa være vokset i dem, den første Livskreds er styrket gaaet ud af Dagen i Dag.

2. Saa er man gaaet til Valgurnen, har ikke *valgt* Danmark — sine Forældre vælger man ikke — de er en Guds Gave — dem *vedkender* man sig. Men herved er der ikke blot givet Udtryk for noget, der var tilstede i Forvejen, herved er som saa tit ved Handling det vokset, hvoraf Handlingen udsprang. De er ikke blot danske som før, men de er mere danske, stærkere danske efter Kampen i Dag. Hvordan gik det ikke for Nordmændene 1905? Ofte kan

de unge fortælle, at først derigennem vaagnede deres Fædrelandskærlighed. Anden Livskreds, Fædrelandet, gaar styrket frem fra Dagen i Dag.

3. Den tredie Kreds var Menneskeheden. Ved at antage Afstemningslanken har vi danske stiltiende indrømmet den gamle Fjende det Land i Sønderjylland, hvor dansk Tanke og Hjemkærlighed ikke længer er levende. Vi har derved i Nationalitetstankens Navn givet et Afkald paa Landet fra Ejderen og højt op nordefter, det, der fra ældgammel Tid var vort. Før har Nationalitetstanken af andre været paa kaldt, for at Staten kunde vokse. Først hos os er den blevet saa sand, at vi er rede til for dens Skyld at give et Afkald, om det saa skal være paa vort Lands helligste Steder: Dannevirke, Slesvig, Lyrskov, Isted og Sankemark. Denne Menneskehedens store Tanke har staaet sin Prøve hos os. Tredie Livskreds er styrket i Dag.

Derfor har vi ingen Grund til Frygt, om saa Stormene falder an mod vort Flag, som nu i Dag. De vil lyse og slaa i Vinden om Himlen bliver aldrig saa mørk. Vi er i vor Afgørelse i Pagt med det bedste i vort Liv, og den Grund den svigter ikke.

Senere vekslede Tale og Sange, og Stemningen steg efterhaanden som de gode Valgresultater indløb. Af de mange Taler anføres her Dr. M. Kristensens.

Marius Kristensen:

Idag for 8 Dage siden var jeg sammen med Stednavneudvalgets øvrige Medlemmer. Der var adskillige af dem, som har arbejdet med sønderjydske Spørgsmaal, men Hovedmanden paa dette Omraade, H. V. Clausen, savnede vi — han var optaget i Sønderjyl-

land. Der var for øvrigt ogsaa den til Stede, som sidst havde udvidet Danmarks Omraade. Arnfred sagde i Formiddag, at Danmarks Rige ikke i lange Tider var blevet udvidet med nyt Omraade, dette er ikke rigtigt: Gustav Holm har udvidet den danske Konges Rige, nemlig paa Grønland. Men alligevel er det, der nu sker, den største ydre Vinding i Danmarks nyere Historie. Gid den indre maa svare dertil! Men naar Tanken gaar hen til den Kreds, som i Aarene lige før 1890 fik Studenterne samlet om det sønderjydske Spørgsmaal, maa vi ikke glemme dem med det *svage* Haab og den *ringe* Tro. Det er deres Tanker, der har faaet Udtryk i Niels Møllers Sang: »Selv om Haabet veg, ingen Sagen sveg, ej er retfærdig Mand om Kinden bleg.« Hvis man har Ret, skal man ikke opgive en Sag, fordi den er haabløs. En fast Vilje skal man have til at arbejde for det man ved er Ret.

De Kort, som hænger her paa Væggen, er for største Delen fremkaldt af Mænd af den Kreds, først og fremmest af den utrættelige H. V. Clausen. Selv om deres Tro var ringe, var den nok til at drive dem til et Oplysningsarbejde af dybtgaaende Betydning.

Selv om man kun har Tro som et Sennepskorn, og man saa bruger den Tro, saa kan der komme noget ud af den. Det er bedre om man med den Smule Tro man har, bruger den, end det er at være saa sikker, at man trygt lægger sig til at sove. — Det vi vinder nu, er ikke alene grundet af dem med den store Tro og det store Haab, men ogsaa af dem med den ringe Tro og det svage Haab, derfor maatte de arbejde, fordi de ikke kunde slippe den lille Smule de havde alligevel. Nu høster vi Frugten ogsaa af det lille Haab. Blot Troen er ægte, er den stærk nok til at drive Folk til Handling. Det er ikke Opfyldel-

sen af Ønskerne, der gør os lykkelige, som Arnfred sagde i Formiddags, men netop det at arbejde frem mod Maalet, det er som om Troen vokser, Haabet bliver større og Maalet rykker nærmere. Kun hvis vi kan tage ogsaa Opfyldelsen af Haabet som en ny Opgave, kan den bære os videre fremad. Det var i Følelsen heraf, at H. V. Clausen var taget til Sønderjylland, og derfor var det glædeligt, at vi maatte savne ham i vort Selskab for 8 Dage siden. Ogsaa alle vi andre maa tage det paa samme Maade, hvis Genforeningen virkelig skal blive os og dem derovre til Velsegnelse. Saa lidt som det gaar an at bruge *Troen* som Sovepude, gaar det an at bruge Haabets Opfyldelse dertil!

Klokken blev over ét før den indholdsrige Dag afsluttedes med Nutzhorns Aftensang.

ELEVMOEDET 1919.

DEN stigende Tilslutning til Elevmødet vi i de senere Aar har oplevet blev fortsat i Aar, og den store Foredragssal var fyldt til sidste Plads, da Forstander Jac. Appel bød Velkommen til Pastor Thorvald Knudsen fra Amerika og til de mange gamle Elever.

Forstanderen dvælede dernæst ved det sidste Aar, der havde været saa rigt paa Sorg og Glæde. — Han talte om den Hjem søgelse, der havde været om Skolen og dens Kreds, da den spanske Syge i Vinteren 1918—19 angreb den store Elevflok, og om det Tab Skolen havde lidt ved Fru Anna Borgen Müllers Død. Da Appels Taler ved Mindefesten i Kirken over de Elever, som gik bort under Farsoten, og ved Fru Borgen Müllers Jordefærd findes trykt andetsteds i Aarsskriftet, gengives hans Tale ved Elevmødet ikke her.

Efter Sangen: »Høje Nord« talte Pastor Th. Knudsen: »Det er vel saaledes for alle gamle Elever, der vender tilbage til Askov, at rige Minder vælder frem i deres Sind — i alt Fald har jeg, der i Aar kan fejre 25 Aars Jubilæum som Askov Lærling, oplevet det saaledes i disse Dage. Og hvis jeg nu skal prøve paa at klare mig, hvad der for mig blev det værdifuldeste ved mit Højskoleophold, tror jeg det var Mødet med de stærke Personligheder. Der var noget disse Mænd vilde, et Maal de stundede imod. Ludvig Schrøder og Poulla Cour var de mest maalbevidste Mænd

jeg har mødt. De drog os, vi maatte prøve at slaa Følge, at faa Fodslag med dem. Det betød noget for os, der var unge, at fylkes bag saadanne Førere, men det betyder ogsaa noget for Førerne, naar de ser, at Farerne nærmer sig, at de da kan vinde Styrke ved at se Skarerne følge dem trygt.

Grundtvig havde Grund til at sige som Bjørnson: »Jeg har det herligste Rejsefølge« og tænke paa Mænd som L. Schrøder og V. Birkedal og mange flere. Maatte Askov Højskole mærke i trange Tider, at ogsaa den har det herligste Rejsefølge.

Men ogsaa vi skal være Førere hver paa sit lille Omraade: maatte vi da evne at forplante det Liv vi modtog fra vore Førere, og maatte vi bestaa i Livets Prøver. For enhver, der udretter noget, faar to Prøver at bestaa: en Trosprøve og en Karakterprøve. Prøverne maa bestaa, hvis det skal blive til noget med os. Tror du for Alvor paa, hvad du virker for, og virker du for det med et redeligt Sind?

Vi kan tænke paa Savl, Israels Konge. Samuel havde salvet ham til Stordaad: han skulde samle sit spredte Folk til en Enhed og føre det til Sejr over Fjenderne, men med det samme blev han sat paa Trosprøven. I 7 Dage skulde han bie paa Samuel ved Gilgal, men Savl turde ikke bie. Filisternes Hær var overmægtig, og Savls unge Mandskab listede bort. Da ofrede Savl selv Brændofret, og da Samuel kommer maa han udtale Dommen over Savl: »Du har handlet daarligt, du har ikke holdt Herrens din Guds Bud«. — Trosprøven blev ikke bestaaet. — Ogsaa nu er der Brug for Førere, og der tales om, at de unge maa uddannes saa de bliver skikkede dertil, men saa nemt gaar det ikke. Det hjælper kun lidet, om man er opøvet til i en Fart at kunne tage Stilling til alle mulige

Spørgsmaal. Det det kommer an paa er at *være* Føreren. Savl bestaar heller ikke Karakterprøven. Han faar gennem Samuel Befaling til at slaa Amalakiterne, men han maa ikke gøre Bytte: han maa ikke føre Krigen for Vindings Skyld. Savl slog Fjenden, men han sparede Kong Agag, og meget stort Kvæg og smaat Kvæg og alt, hvad der var værdifuldt, tog han som Bytte. Derfor lyder Dommen gennem Samuels Mund: Herren har forkastet Dig, du dur ikke til at være Fører og Konge for Israel.

Præsident Wilson vilde gerne, at de amerikanske Folk skulde gaa ind i Kampen med det rette Sind: derfor forkyndte han, at vi maatte gaa ind i Kampen for at ofre og lide, ikke for at gøre Bytte. Du maa kæmpe for at bevare, hvad Gud har givet Dig, men ikke for at drage personlig Fordel af Kampen og Sejren. Nu er Lykken kommen til det danske Folk — er vi det værd? er der noget vi vil kæmpe og lide for, og er vi klar over, at vi kun maa eje, hvad der inderst inde er vort eget?

Savls Eftermand David kom fra et godt Hjem, og han bestaar Trosprøven. Han tilrev sig ikke Magten, skønt der var Lejlighed nok dertil; han kunde vente. »Naar Gud vil, da kommer jeg«. David falder senere i Karakterprøven, men Troen redder ham, det vidner hans Salmesang om. Fordi han troede kunde han ydmyge sig og finde Oprejsning:

»Salig den Mand, hvis Overtrædelse er forladt,
hvis Synd er skjult.

Salig den Mand, hvem Herren
ikke tilregner hans Misgerning
og i hvis Aand der ikke er Svig«

kan David synge, trods sit Fald.

I vort Fædreland blev begyndt en Gerning i Tro, da vi var langt nede. Det var dem med Troen i Hjer- tet, der tog fat, og som de unge fulgte. Hvem skulde de unge ellers følge! De gav os Tro paa vort Folks Fremtid, de lærte os at læse i Historiens dejlige Bog, at finde Hjælp og Vejledning i Menneskeslægtens Lev- nedsløb; thi ikke blot Folket, ogsaa den enkelte har sin Historie, knyttet til Folket. Det var en rig Verden jeg førtes ind i for de 25 Aar siden. Maatte mange møde den Rigdom ogsaa i Fremtiden. Da Sangen: »Lær mig Nattens Stjerne« var sunget, fortsattes Mødet ved de festligt dækkede Borde i Dagmarsalen, hvor adskillige baade yngre og ældre tog Ordet.

Efter en kort Pause afholdtes saa Generalforsam- lingen ovre i Foredragssalen. Hans Appel blev valgt til Ordstyrer og Ingeniør J. Th. Arnfred udtalte nogle Mindeord om Fru Anna Borgen Müller, som Forsam- lingen gav sin Tilslutning ved at rejse sig. Derefter gav Ingeniør Arnfred en kort Beretning om Aarets Begivenheder og meddelte, at Kontingentforhøjelsen havde virket efter Ønske, saa Foreningens økonomiske Forhold nu var meget tilfredsstillende.

Følgende Medlemmer var paa Omvalg:

Fru Elisabeth Iversen.

Frk. Karen Skytte.

Forstander Lars Bækhøj.

» Kristian la Cour Pedersen.

Højskolelærer Thorvald Laursen.

Desuden skulde der vælges en Repræsentant i Ste- det for Fru Anna B. Müller og en Repræsentant for Sønderjyderne. I Fru Anna B. Müllers Plads valgtes Fru Margrethe Konstantin-Hansen, Kolding, og for Sønderjyderne valgtes forhenværende Landdagsmand Nis Nissen.

Lars Bækhøj og Kr. la Cour Pedersen blev genvalgte. Nyvalgte blev Lærerinde Frk. Else Koch, Askov Højskole, og Fru Hedvig Overgaard, Ladelund Landbrugsskole.

Ved et senere afholdt Bestyrelsesmøde valgtes Fru Konstantin-Hansen til Formand for Askov Lærlinge.

En Deltager.

ASKOVKREDSSEN

DA MANGE Askov-Elever tilbringer kortere eller længere Tid i København, vil vi gerne minde om »Askovkredsen«, der er en Forening af forhenværende Askov-Elever i København. Foreningen er stiftet i Aaret 1913. Den samler sine Medlemmer til en Række Møder og Sammenkomster i Vinterens Løb, oftest med Askov-Lærere som Talere.

Medlemstallet er for Tiden ca. 175, og Kontingentet er 2 Kr. aarligt.

Man kan indmelde sig til Kassereren, Kommune-lærerinde Thyra Jacobsen, Willemoesgade 56⁴, Ø, eller Formanden, Handelsgartner Frode Sørensen, Emdrup-høj.

TIL ASKOV ELEVFORENING

MÅ JEG FÅ Lov til her i Årsskriftet at bringe Askov Elevforening min bedste Tak for den særdeles smukke Lysekroner, som de glædede mig med på min 70-årige Fødselsdag. Ja, Tak både for den og for det elskværdige Vennesind, jeg altid møder hos vore gamle Askov-Elever.

Med Vennehilsen
Jenny la Cour.

HØJSKOLENS LÆRLINGE

VED

POUL BJERGE

1918—19.

A. Den almindelige Pige højskole fra 3. Maj til 29. Juli 1918.

København:

- 5146. Gymnastiklærerinde Marie Bidstrup.
- 5147. Ebba Ernst, Hvkr.
- 5148. Antonie Jensen Gabs, Driftsbestyrer.
- 5149. Rigmor Hagendahl, Maskinforvalter.
- 5150. Astrid Drejer Jacobsen, Fabrikant.
- 5151. Musiklærerinde Esther Jansen.
- 5152. Kunstvæverske Karen Louise Jensen.
- 5153. Maler Eli Lyngen.
- 5154. Maler Edith Rasmussen.
- 5155. Lærerinde Sigrid Rasmussen.
- 5156. Stud. mag. Aggi Rønne.
- 5157. Assistent Signe Rønne.
- 5158. Nelly Willumsen, Manufakturhdl.

Københavns Amt:

- 5159. Valborg Jensen, Ishøj, Gmd.

Roskilde Amt:

- 5160. Gudrun O. Sivertsen, Falkenhøj, Roskilde, Gmd.
- 5161. Marie Jensen, Birkelundsgaard, Hvalsø, Gmd.
- 5162. Margrethe Brobjerg, Brobjerggaard, Roskilde, Gmd.
- 5163. Dagny Kildetoft, Ølby, Køge, Gmd.

Frederiksborg Amt:

- 5164. Karen Margrethe Sørensen, Sigerslevvester, Frederiks-
sund, Gmd.
- 5165. Johanne Margrethe Andersen, Sigerslevøster, Slange-
rup, Gmd.
- 5166. Frede Christensen, Skibby, Handl.
- 5167. Elna Kirstine Hansen, Skovhøjgaard, Ourø, Gmd.
- 5168. Karen Andersen, Tvillinggd., Hørsholm, Gmd.
- 5169. Asta Jensen, Udsholt, Græsted, Købm. d.

Holbæk Amt:

5170. Agnes Jørgensen, Bjergby, Mørkøv, Hvkr.
 5171. Fotograf Alfrida Jensen, Gørlev.
 5172. Sigrid Pedersen, Gørlev, Fabrikant.
 5173. Marie Rasmussen, Gørlev, Boelsmd.
 5174. Sygeplejerske Margit Marie Greve, Kysthospit.,
 Kallundborg.
 5175. Emilie Lindboe-Larsen, Overby, Lærer.
 5176. Amalie Christensen, Stenlille, Rentier.
 5177. Astrid Andersen, Yderby, Nykøbing, Lærer.

Sorø Amt:

5178. Karen Margrethe Jensen, Frankerup, Gmd.
 5179. Elisabeth Lorentsen, Kværkeby, Gmd.
 5180. Laura Jensen, Vedskølle, Gmd.

Præsto Amt:

5181. Julie Hansen, Gaunø, Næstved, Hvkr.
 5182. Marie Christoffersen, Risbækg., Borre, Gmd.
 5183. Hedevig Rasmussen, Tostrup Vengesgd., Stege, Gmd.
 5184. Margrethe Christiansen, Vemmetofte, Fåkse, Læge.
 5185. Magdalena Didriksen, Østerborggd., Borre, Gmd.

Odense Amt:

5186. Gerda Carmen Drewsen, Odense, Hvkr.
 5187. Karen Greve, Grevegd., Knarreborg, Gmd.
 5188. Asta Simonia Greve, Humlegd., Fangel, Gmd.
 5189. Maren Sørensen, Karensminde, Marslev, Gmd.
 5190. Anna Hansen, Prisag, Nymark, Gmd.
 5191. Karen Kristine Jeppesen, Rudbækhus, Fisker.
 5192. Minni Pedersen, Sanderum, Odense, Gmd.
 5193. Anna Kristine Jensen, Sletterødgd., Havndrup, Hmd.
 5194. Nielsine Madsen, Smidstrup, Guldbjerg, Gmd.
 5195. Hansine Mikkelsen, Flemløse, Gmd.

Svendborg Amt:

5196. Nanna Hansen, Svendborg.
 5197. Olga Nielsen Kalovn, Haastrup, Hvkr.
 5198. Kristine Hansen, Krogsgaard, Nr. Broby, Gmd.
 5199. Marie Askholm, Lyø, Faaborg, Lærer.
 5200. Marie Lassen, Skovgd., Pederstrup, Gmd.
 5201. Anna Hammerum, Tullebølle, Rudkøbing, Hvkr.

Maribo Amt:

5202. Gudrun Jacobsen, Østerby, Fejø, Gmd.

Aalborg Amt:

5203. Sygeplejerske Holga Høimann, Aalborg.
 5204. Olga Andersen, Als, Købmd.
 5205. Rigmor Jensen, Dalsgaard, Kongerslev, Gmd.
 5206. Anna Glargaard, Elkær, Skelund, Gmd.
 5207. Maren Bertelsen, Fristrup, Birkelse, Gmd.
 5208. Ingrid Jensen, Haverslev, Arden, Købmd.
 5209. Petra Nielsen, Mølholm, Lyngby Øj., Gmd.

Hjørring Amt:

5210. Gudrun Jacobsen, Hjørring, Hvkr.
 5211. Sørine Larsen, Arentsminde, Boelsmd.
 5212. Kartens Gadensgaard, Gadensgd., Sæby, Gmd.
 5213. Rigmor Nielsen, Gjøl, Aabybro, Mejeribest.
 5214. Marie Holtet, Holtet, Sæby, Gmd.
 5215. Signe Eleonora Kokholm, Kokholm, Brønderslev, Gmd.
 5216. Anna Christensen, Mikkkelstrup, Sindal, Gmd.
 5217. Alma Pedersen, Nørsgaard, Brønderslev, Gmd.
 5218. Ekspeditrice Kristine Petersen, Pandrup.
 5219. Olga M. Dahl, Sdr. Dahl, Frederikshavn, Gmd.
 5220. Anna L. Nielsen, Østerby, Halvrimmen, Hmd.
 5221. Johanne Sofie Sørensen, Østerby, Halvrimmen, Gmd.
 5222. Ingrid Hansen, Østergaard, Thorshøj, Gmd.
 5223. Helga Jensen, Ø. Hørby, Gmd.

Thisted Amt:

5224. Johanne Isachsen, Kobberøgd., Thisted, Gmd.
 5225. Kathrine Riis, Rakkeby, Tæbring, Musiker.
 5226. Marna Lings, Skaarhøjvang, Hurup, Gmd.
 5227. Christiane Yde, Trankærgd., Vestervig, Gmd.

Viborg Amt:

5228. Asta Qvirinsen, Viborg, Inspektør.
 5229. Valborg Petersen, Aidt, Thorsø, Lærer.
 5230. Kirstine Nielsen, Bøgelund, Karup, Gmd.
 5231. Johanne Sloth, Bøgholdt, Rødkærsbro, Gmd.
 5232. Ebba Marie Svane, Hjermind, Bjerringbro, Lærer.
 5233. Ella Carlsen, Løgstrup.
 5234. Kirstine Østergaard Nielsen, Tornehøjgd., Thorsø, Gmd.
 5235. Kirsten Knudsen, Thorup, Nørager, Gmd.
 5236. Martine Dengsøe, Tindbæk, Ulstrup, Gmd.
 5237. Thora Sørensen, Ulstrup, Arbejdsmd.

Aarhus Amt:

5238. Dagmar Knudsen, Aarhus, Slagter.
 5239. Kontorist Ellen Sofie Larsen, Aarhus.
 5240. Betty Nielsen, Christinelund, Malling, Gmd.
 5241. Anna Edith Grauslund, Odder, Slagter.
 5242. Anna Møller, Vaabenlund, Brabrand, Gmd.
 5243. Ragna Jørgensen, Silkeborg, Lærer.
 5244. Else Nedergaard, Silkeborg, Tømrmester.
 5245. Mariane Andersen, Jaungyde, Ry, Boelsmd.
 5246. Kirstine Ravn, Kirstinesminde, Faarvang, Gmd.
 5247. Mette Andersen, Raaballegaard, Laven, Gmd.
 5248. Marie Nielsen, Serridslev, Tvingstrup, Hvkr.
 5249. Maren Sørensen, Vinding, Gmd.

Randers Amt:

5250. Ellen Laursen, Fabrikken »Dania«, Randers, Boghd.
 5251. Kirstine Johnsen, Algaard, Gjerlev, Gmd.
 5252. Mette Jacobsen, Askildrup, Randers, Gmd.

5253. Sofie Jensen, Grimsbjerg, Mørke, Gmd.
 5254. Marie Andersen, Lykkegrd., Hjortshøj, Gmd.
 5255. Johanne Jensen, Mejlby, Hjortshøj, Gmd.
 5256. Magda Sørensen, Stødov, Boelsmd.

Ribe Amt:

5257. Cand. phil. Eli Dybdal, Ribe.
 5258. Syerske Emma Lorentzen, Esbjerg.
 5259. Volontør Maren Bockhoff Nielsen, Esbjerg.
 5260. Anna Christensen, Aldershvile, Tjæreborg, Hmd.
 5261. Hansine Thomsen, Bjerggaard, Varde, Gmd.
 5262. Anna Hansen, Eghøjgd., Ansager, Gmd.
 5263. Dorthea Pedersen, Grisbæk, Vejrup, Gmd.
 5264. Else Elisabeth Kalle, Moselund, Vejen, Hmd.
 5265. Marie Okholm, Skovmark, Ribe, Gmd.
 5266. Anna Præstegaard, Sønderby, Grindsted, Gmd.
 5267. Marie Sørensen, Tved, Holsted, Gmd.
 5268. Helene Marie Christiansen, Ulfborggd., Vejen, Gmd.
 5269. Gudrun Lauridsen Vang, Vejen, Direktør.
 5270. Anna Høyer, Vilslev, Gredstedbro, Gmd.

Ringkøbing Amt:

5271. Maren Mathiasen, Bastensaatof, Tim, Hmd.
 5272. Margrethe Mølbjerg, Ny Toldgaard, Struer, Hestehdl.
 5273. Mette Marie Henriksen, Hannerup, Skjern, Gmd.
 5274. Helene Johanne Kærgaard, Hannerup, Skjern, Gmd.
 5275. Johanne Albæk, Ny Hindhede, Lem, Gmd.
 5276. Marie Kirstine Jensen, Lle. Kastbjerg, Skjern, Gmd.
 5277. Maren Meldgaard, Lildkjær, Hee, Hmd.
 5278. Mathilde Jensen, Sønderby, Skjern, Gmd.
 5279. Organist Anna Pedersen, Vejungd., Hee.
 5280. Mary Pedersen, Vejungd., Hee, Gmd.

Vejle Amt:

5281. Magdalena Jørgensen, Fredericia, Gmd.
 5282. Kirsten Christiansen, Aagaard, Gravens, Mejeribest.
 5283. Anna Laursen, Bredal, Vejle, Købmd.
 5284. Johanne Jacobsen, Breining, Børkop, Gmd.
 5285. Else Marie Rafnsøe, Damgd., Sjølund, Gmd.
 5286. Karen Hvidegaard Madsen, Klakring, Mejeribest.
 5287. Minna Holm, Klakring, Lærer.
 5288. Bolette Schjøth, Lindeballe, Gadbjerg, Gmd.
 5289. Knudline Jensen, Nikkesgd., Bredsten, Gmd.
 5290. Meta Dahl, Paaby, Kolding, Gmd.
 5291. Klara Jensen, Rosenlund, Lihmeskov, Gmd.
 5292. Astrid Jensen, Skjold, Horsens, Gmd.
 5293. Signe Henriksen, Vandel, Hmd.
 5294. Elise Andersen, Venborg, Gravens, Bygmester.

Norge:

5295. Gudlaug Benum, Haavik, Namsos, Højskoleforst.

Sverige:

5296. Lærerinde Astrid Carlson, Halmstad.
5297. Lærerinde Augusta Hammar, Halmstad.

Holsten:

5298. Luisa Bertramsen, Dockenhuden, Blankenese, Rentier.

Rusland:

5299. Kirsten Johansen, Reval, Kulturinspektør.

Ialt 154. Deraf 149 i alle tre Maaneder. I Maj Maaned var der 149, i Juni og Juli 153, eller i Jævnmaal omtrent 152.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 78 er Døtre af Gaardmænd, 13 af Husmænd, 1 af en Arbejdsmand, 16 af Haandværkere, 11 af Handlende, 10 af Lærere, 2 af Embedsmænd, 3 af Mejeribestyrere, 2 af Fabrikanter, 3 af Rentierer og 15 af Mænd i andre Livsstillinger. 127 af Lærlingene var hjemme, 9 i tjenende Stillinger, 4 var Haandværkere, 3 ved Handelen, 5 var Lærerinder, 3 Sygeplejere, 1 Organist, 1 Syerske og 2 cand. phil. 25 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 5 over 30 Aar, 9 mellem 25 og 30, 131 mellem 18 og 25 og 9 mellem 17 og 18 Aar.

Fra Jylland var der 92, nemlig fra Ribe Amt 14, Ringkøbing 10, Vejle 14, Aarhus 12, Randers 7, Viborg 10, Thisted 4, Hjørring 14 og Aalborg 7, fra Fyn 16, 40 fra Sjælland, deraf 13 fra København, 1 fra Lolland-Falster, 1 fra Norge, 2 fra Sverige, 1 fra Holsten og 1 fra Rusland.

15 af Lærlingene har før været paa Højskole, deraf har 2 været her paa Askov, 5 har gaaet i Efterskole, 12 paa Hus-holdningsskole, 8 i Real- eller Latinskole, deraf 4 med Real-eksamen og 2 cand. phil. 6 har gaaet paa teknisk Skole eller anden Fagskole, 4 havde Lærerindeeksamen og 2 har gaaet paa forskellige Kursus.

B. Den udvidede Højskole

fra 11. November 1918 til 27. April 1919.

I. Mandlige Lærlinge.

1. Tredje Vinters Lærlinge.

110. Hans Detlefsen, Simmersted, Sønderjylland, 32 Aar, Gmd.
111. Peder M. Pedersen, Brøndstrup, Gjerrild, 30 Aar, Hmd.
112. Kristian Winther, Fredensbjerg, Gramrode, 30 Aar, Gmd.
113. Ambrosius Madsen, Forsinge, 27 Aar, Arbejdsmand. (4)
114. Karlo Fisker, Jels Skov, Jels, 24 Aar, Gmd.
115. Peder Bukh, Engholm, Nykøbing, Jyll., 24 Aar, Gmd.

Ialt 6. 5 har været her hele Tiden, Nr. 113 var her kun i 4 Maaneder.

2. Anden Vinters Lærlinge.

956. Gartner Oluf Emil Olsen, København, 31 Aar. (4)
 957. Lærer Kristen S. Straarup, Skødebjerg, Vorbasse, 30 Aar.
 958. Kontrollass. Edvard Berthelsen, Pandrup, 29 Aar.
 959. Karl Fausing, Sangstrup, Grenaa, 28 Aar, Gmd.
 960. Christen Christensen, Tamperhøj, Hobro, 27 Aar, Arbm.
 961. Kontrollass. Niels Andersen, Lumbsaas, 26 Aar.
 962. Peter A. Frank, Overgaard, Højslev, 26 Aar, Hmd.
 963. Bernhard Jensen, Baaring, Asperup, 26 Aar, Rentier.
 964. Mejerist Ejnar Lund, Jebjerg, 26 Aar. (5)
 965. Snedker Martin Hansen, Elstrup, Guderup, Sønderjyll.,
 25 Aar. (4)
 966. Maskinarb. Jeppe N. Dahl, Aagaardsholm, Roslev,
 25 Aar.
 967. Chr. M. Nielsen, Kirkevang, Skjern, 24 Aar, Gmd.
 968. Erik H. Kaspersen, Byagergd., Ærøskøbing, 24 Aar, Gmd.
 969. Forvalter Axel Ringby, Rønne, 24 Aar.
 970. Bendt Davidsen, Balslev, Ejby, 24 Aar, Gmd.
 971. Mejerist Christen M. Nørholm, Asferg, Paarup, 23 Aar. (1)
 972. Kunstmaler Willads P. Andersen, Lellinge, 22 Aar.
 973. Holger Torstensen, Malling, 22 Aar, Købmd.
 974. Christen Burgaard, Burgaard, Bur, 21 Aar, Gmd. (2)
 975. Hans Grønnemose, Grønnemosegd., Ovre, 19 Aar, Gmd.
 976. Aug. Fr. Schmidt, Lykkesgd., Lunderskov, 19 Aar, Gmd.
 977. Niels Peder Jensen, FASTERLUND, Skjern, 19 Aar, Hmd.
 978. Albert Lie Thomsen, Aars, 19 Aar, Bankdirektør.
 Ialt 23. 19 har været her i alle seks Maaneder, 2 i fire,
 1 i to og 1 i én Maaned.

3. Første Vinters Lærlinge.

3218. Lærer A. Thomsen, Ræbild, Skørping, 63 Aar. (4)
 3219. Mads Hansen, Haven, Ærøskøbing, 38 Aar, Gmd.
 3220. Kresten Gabelgaard, Sønderjylland, 36 Aar, Kaadner.
 3221. Rentier J. P. Møller, Askov, Vejen, 34 Aar.
 3222. Tørvefabrikant N. Nørregaard, Hjortsvang, Tørring,
 33 Aar. (3)
 3223. Gaardbestyrer Kristian Olsen, Ringsted, 33 Aar.
 3224. Tørvefabrikant Magnus Sørensen, Læborg, Vejen,
 33 Aar. (4)
 3225. Hans Sørensen, Thurø, Svendborg, 32 Aar, Gmd.
 3226. Anton J. Kjærgaard, Kjærgd., Ulfborg, 32 Aar, Gmd.
 3227. Kristian Snedker, Permelille, Koldby, 30 Aar, Gmd. (3)
 3228. Gaardejer L. Møller Larsen, Engbrogd., Tylstrup, 30 Aar.
 3229. Fr. Karl Kristiansen, Donslund, Holsted, 30 Aar, Hmd.
 3230. Carl Johansen, Farsbøllegd., Odense, 30 Aar, Gmd. (3)
 3231. Jens Jensen, Vesterlund, Thyregod, 29 Aar, Gmd. (3)
 3232. Lærer Hans Sejerholt, Vejle, 29 Aar. (3)
 3233. Handelsfuldmægtig Ejnar F. Troelsen, København,
 29 Aar. (5)
 3234. Peter Rasmussen, Egebjerg, Braade, Gmd.

3235. Murer Marinus Nielsen, Restrup, Sønderholm, 29 Aar.
 3236. Hans Jessen Kjær, Bobøl, Føvling, 28 Aar, Gmd. (5)
 3237. Lærer Thorvald Olesen, Friskolen i Vesterhæsinge, 28 Aar.
 3238. Jens Houkjær Frost, Aalbæk, 28 Aar, Købmd.
 3239. Friskolelærer Anker Ankerstrøm, Gylling, 28 Aar. (5)
 3240. Peder Skade, Baungaard, Vejen, 28 Aar, Gmd. (5)
 3241. Snedker Johannes Garnæs-Petersen, Aalestrup, Viborg, 28 Aar.
 3242. Johannes Kirk, N. Gadegaard, Tim, 28 Aar, Gmd.
 3243. Kommis Niels Andersen, Grauballe, Silkeborg, 27 Aar.
 3244. Jens Peter Petersen, Farre, 27 Aar, Hmd.
 3245. Tørvefabrikant Viggo Berg Straarup, Vorbasse, 27 Aar. (4)
 3246. Jens Kristian Nielsen, Balling, Skive, 27 Aar, Gartner.
 3247. Kommis Niels L. Nielsen, Grundfør, Hinnerup, 27 Aar.
 3248. Carl E. Pedersen, Veggerslev, Tornled, 27 Aar, Hmd.
 3249. Frederik Bøker Frederiksen, Støvring, 27 Aar, Højskoleforstander.
 3250. Peter Rønne, Fjordgaarden, Roskilde, 27 Aar, Gmd. (3)
 3251. Arkitekt Hans J. Huusmann, Vojens, 27 Aar. (4)
 3252. Lærer Otto Huseklepp, Norli, Sande, Norge, 27 Aar.
 3253. Kr. Smedegaard, Tim, 26 Aar, Hmd.
 3254. Peder Stamp, Refstrup, Lem, 26 Aar, Gmd. (4)
 3255. Simon Hansen, Baagø, Assens, 26 Aar, Gmd. (5)
 3256. Snedkersvend Harald A. Lervad, Askov, Vejen, 26 Aar.
 3257. Aksel Rasmussen, Vældegaard, Hadsten, 26 Aar, Gmd. (2)
 3258. Knud A. Mikkelsen, Grimstrup, Assens, 26 Aar, Gmd. (5)
 3259. Hans Hansen, Omø, Skelskør, 25 Aar, Fisker.
 3260. Kontrolassistent Jens Henriksen, Stahlhøjgd., Slangerup, 25 Aar.
 3261. Anders Andersen, Skoybølling, Pjedsted, 25 Aar, Gmd.
 3262. Lærer Gustav Anker Møller, Klim (5)
 3263. Rasmus P. Pedersen, Refshale, Maribo, 25 Aar, Arbmd.
 3264. Rahbech Sønderup, Sønderupgd., Troldhede, 25 Aar, Gmd.
 3265. Malersvend Otto Hansen, Stenstrup, Præstø, 25 Aar.
 3266. Frode Uhre, Uhregaard, Tistrup, 25 Aar, Gmd. (5)
 3267. Aage Haastrup, Aarslevgd., Aarslev, 24 Aar, Direktør. (5)
 3268. Tapetserer Mads Chr. Hansen, Ringe 24 Aar.
 3269. Aksel Ryø, Tofthøj, Børkop, 24 Aar, Gmd. (5)
 3270. Gartner Olaf Drewes, Gentofte, Hellerup, 24 Aar.
 3271. Lærer Egholm-Sørensen, Balle, Bræsten, 24 Aar.
 3272. Mejerist Harald Sigurd Kristiansen, Kjellerup, 24 Aar.
 3273. Svend Møllerhøj, Nybølle, Espe, 24 Aar, Gmd.
 3274. Laurids Hougaard, Hougø, Nedre Randlev, 24 Aar. (4)
 3275. Jens Christiansen, Grønnemosegd., Ringkøbing, 24 Aar, Gmd.
 3276. Maler Svend Mogensen, Brudager, Sortebro, 24 Aar. (5)
 3277. Lærer Kjartan Kr. Møller, Løgsted, Løgstør, 24 Aar. (4)

3278. Laurids Lundgaard, Darum, Bramminge, 24 Aar, Gmd.
 3279. Kristian Knudsen, Langkjær, Brande, 24 Aar, Hmd. (5)
 3280. Student Karl Nielsen, Jelstrup, Houbro, 24 Aar.
 3281. Niels H Nielsen, Haarby, Skanderborg, 23 Aar, Gmd. (5)
 3282. Magnus Hansen, Guldager, 23 Aar, Gmd.
 3283. Harald Nielsen, Skelund, 23 Aar, Gmd.
 3284. Jens Birk, Langaa, 23 Aar, Inspektør.
 3285. Niels Adolf Koefoed, Lillemyregd., Pedersker, 23 Aar, Gmd. (4)
 3286. Bernhard Kromand, Villersø, Grenaa, 23 Aar, Gmd. (4)
 3287. Gartner Ragnar Asgeirsson, Reykjavik, Island, 23 Aar.
 3288. Typograf Henrik E. Jørgensen, Odense, 23 Aar.
 3289. Agronom Halstein Lundeby, Norge, 23 Aar. (5)
 3290. Niels Nielsen, Kirkesøby, Flemløse, 23 Aar, Boelsmd.
 3291. Journalist N. Chr. Christensen, Holstebro, 23 Aar.
 3292. Entreprenør Illum Madsen, Ll. Solbjerggd., Faaborg, 23 Aar. (5)
 3293. Hans Chr. Andersen, Hillested, Maribo, 23 Aar, Gmd. (4)
 3294. Maler Ebbe Hugger Knudsen, Oksenvad, Sommersted, 23 Aar.
 3295. Niels Ebbesen, Skrumsager, Københoved, Skodborg, 22 Aar, Gmd. (2)
 3296. Lærer Hans Gunleiksrud, Klopp, Norge, 22 Aar. (4)
 3297. Kontrollass. Johannes Lægaard, N. Lægaard, Holstebro, 22 Aar.
 3298. Tage Kaae Jensen, Keldby, 22 Aar, Præst.
 3299. Jens Marinus Jensen, Fasterlund, Skjern, 22 Aar, Gmd.
 3300. Dines P. Dinesen, Hennebjerg, Nr. Nebel, 22 Aar, Gmd.
 3301. Forvalter N. N. Bønlykke, Aalsrode, Aalsø, 22 Aar.
 3302. Peder N. Pedersen, Ovnbøl, Sig, 22 Aar, Hmd.
 3303. Osvald Nielsen, København, 22 Aar, Maskinsmed.
 3304. Carl Damkjær Jensen, Finnesøgd., Farum, 22 Aar, Gmd.
 3305. Holger Bidstrup, Pilely, Øster Maria, 22 Aar, Hvkr. (3)
 3306. Journalist Otto Larsen Holst, Nyborg, 21 Aar.
 3307. Anders Hedeager, Mejlvang, Ølgod, 21 Aar, Gmd.
 3308. Nis Njssen, Vojens, 21 Aar, Købmd. (2)
 3309. Johannes Kromand, Villersø, Grenaa, 21 Aar, Gmd.
 3310. Jens Meldgaard, Ulfborg, 21 Aar, Gmd.
 3311. Ejnar Rolskov, Rurup, Toftlund, 21 Aar, Gmd.
 3312. Laust Thorvald Nielsen, Thostrup, Møldrups, 21 Aar, Møller. (5)
 3313. Thomas Vesterby, Løvel, 20 Aar, Gmd. (5)
 3314. Harald Flindt, Ringkøbing, 20 Aar, Lærer.
 3315. Thomas Jensen, Sandby, Hinnerup, 20 Aar, Gmd.
 3316. Christen Juul, Moeskjær, Uggeluse, 20 Aar, Gmd.
 3317. Peter Pedersen, Herning, 20 Aar, Hmd.
 3318. Erling Bjerre Nielsen, Trælløse, Herlufmagle, 20 Aar, Købmd.
 3319. Holger Hansen, Ø. Vedsted, Ribe, 20 Aar, Hmd. (5)
 3320. Martin Simonsen, Mosegaard, Ribe, 20 Aar, Gmd.

3321. Hans M. Boesen, Søndernæs, Skærbæk, 20 Aar, Gmd.
 3322. Hans Larsen, Dømmestrup, Fangel, 20 Aar, Hmd.
 3323. Carl Johan Rasmussen, Bøgebjerggd., Braade, 20 Aar, Gmd.
 3324. Michael Larsen, Sandby, 20 Aar, Boelsmd.
 3325. Otto Hald, Vrigsted, 20 Aar, Gmd. (4)
 3326. H. Rostgaard Andersen, Københoved, Skodborg, 20 Aar, Gmd. (3)
 3327. Arne Dinesen, Rørth, Odder, 19 Aar, Gmd. (5)
 3328. Kristian Frank, Højslev, Viborg, 19 Aar, Hmd. (5)
 3329. Forvalter Otto C. Andersen, Systofte, Nykøbing F., 19 Aar.
 3330. Olav Jørgen Jensen, Ringsted, 19 Aar, Træhdl.
 3331. Jens Kr. Jensen, Tjørring, Herning, 19 Aar, Lærer. (5)
 3332. Frederik Dahm Spliid, Løgstør, 19 Aar, Bankdirektør.
 3333. Mads Peder Stisen, Havgaard, Jebjerg, 19 Aar, Gmd.
 3334. Kristen Gregersen, Tastum, Stoholm, 19 Aar, Gmd.
 3335. Harald Nissen, Ølsted, Løsning, 19 Aar, Gmd.
 3336. Mejerist Svend A. K. Petersen, Tornemark, Sandved, 19 Aar.
 3337. Harry Wind, Aalborg, 19 Aar, Prokurist.
 3338. Chr. Edv. Juel Billum, København, 19 Aar, Skolebest.
 3339. Student Aage Frederiksen, Birkeballegaard, Daugaard, 19 Aar.
 3340. Valdemar Petersen, Øllebølle, Ø. Ulslev, 19 Aar, Gmd.
 3341. Svend Eriksen, Fredericia, 18 Aar, Lærer.
 3342. Niels Skou, Lle. Grundet, Vejle, 18 Aar, Hestehdl. (4)
 3343. Student Jes Broe Duborg, Gredsted, Gredstedbro, 18 Aar. (4)
 3344. Hans Frode Larsen, Virumgd., Lyngby, 18 Aar. Forsøgsleder.
 3345. Knud F. Jensen, Havrholm, Vraa, 18 Aar, Gmd.
 3346. Student Ove Lütken, København, 18 Aar.
 3347. Aksel Pedersen, »Hegnet«, Durup, 18 Aar, Gmd.
 3348. Victor Johannes Wind, Aalborg, 18 Aar, Prokurist.
 3349. N. E. Moesgaard-Kjeldsen, Lidsø, Rødby, 18 Aar, Godsej.
 3350. Niels Hedegaard, Hedegaard, Durup, 17 Aar, Gmd.

Ialt 133. 88 har været her i alle seks Maaneder, 21 i fem, 14 i fire, 7 i tre og 3 i to Maaneder. Bag ved Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft paa tredje Vinter 6, paa anden Vinter 22 — Nr. 971, der kun var her en Maaned, tælles ikke med — og paa første Vinter 133, eller ialt 161 Elever.

Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November 144, i December 138, i Januar 159, i Februar 160, i Marts 152 og i April 129, eller i Jævnmaal 147.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 78 er Sønner af Gaardmænd, 21 af Husmænd, 4 af Arbej-

dere, 5 af Haandværkere, 17 af Handlende, 9 af Lærere, 2 af Præster, 4 af Rentierer, 3 af Direktører, 3 af Møllere, 2 af Mejeribestyrere og 13 af Folk i andre Livsstillinger. Blandt Lærlingene var der 115, der arbejdede ved Landbruget enten hjemme eller hos fremmede. Der var blandt dem 45 Tjenestekarle, 3 Landvæsenselever, 3 Forvaltere, 2 Gaardmænd og Resten arbejdede hjemme. Der var 13 Haandværkere, 2 Gartnere, 3 Handlende, 3 Mejerister, 4 Kontrolassistenter, 2 Journalister, 8 Lærere og 4 Studenter. 16 har været fra Købstæder.

Af Lærlingene var 18 over 30 Aar, 46 mellem 25 og 30 Aar, 96 mellem 18 og 25 Aar, og 1 mellem 17 og 18 Aar. Fra Jylland var der 95, nemlig fra Ribe Amt 17, fra Ringkøbing 18, fra Vejle 12, fra Aarhus 8, fra Randers 9, fra Viborg 15, fra Thisted 2, fra Aalborg 11 og fra Hjørring 3. Fra Fyn var der 20, fra Sjælland 23, deraf 5 fra København, 5 fra Lolland-Falster, 3 fra Bornholm, 1 fra Island, 11 fra Sønderjylland og 3 fra Norge.

28 har før været paa den udvidede Højskole her, deraf 6 to Gange. 79 har før været paa andre Højskoler, deraf 12 to Gange. 37 har før været paa Landbrugsskole, deraf 2 to Gange. 17 af de foregaaende har været baade paa Højskole og Landbrugsskole. 20 har været paa Efterskole, 16 har gaaet paa Real- eller Latinskole, deraf 6 med Real- eller Præliminæreksamen og 4 Studenter. 11 har gaaet i Aftenskole og 10 paa teknisk Skole. 10 har gaaet paa Seminariet, deraf 7 med Eksamen. 2 har gaaet paa Handelsskole og 5 har haft forskellige Kursus.

II. Kvindelige Lærlinge.

1. Tredje Vinters Lærlinge.

11. Marie Kristiansen, Højvang, Daugaard, 37 Aar, Gmd.
12. Lærerinde Laura Alkærsig, Esbjerg, 28 Aar. (2)
13. Lærerinde Sørine Vandal, Skaastrup, Mejlskov, 25 Aar.
14. Lærerinde Jørgine Abildgaard, Brunde, Sejeth, 24 Aar.

2. Anden Vinters Lærlinge.

427. Sigrun Gyldenkerne Larsen, Møselhøjgd., Lejre, 27 Aar.
428. Karen Buch Thomsen, Gæsagergd., Lindvad, 27 Aar. (5)
429. Fodermester Mette Chr. Thulstrup, Hørby, Hobro, 25 Aar.
430. Kristine Poulsen, Vesløs, 25 Aar, Boelsmd.
431. Helga Voigt, Viby, 25 Aar, Konsulent.
432. Karen Elisabeth Larsen, Engelstrup, Rønnede, 25 Aar, Gmd.
433. Johanne Hansen, Bredekærgd., Taastrup, 24 Aar, Gmd.
434. Esther Mortensen, Skovgd., Trustrup, 24 Aar, Gmd.
435. Kjestine Lautrup, Vellerup, Branderup, 24 Aar, Gmd. (4)
436. Marie J. Kirketerp, Kirketerp, Hobro, 24 Aar, Gmd.
437. Margrethe Østergaard, Stursbøl, 24 Aar, Gmd.

438. Olivia Margrethe Hansen, Bredekærgd., Taastrup, 23 Aar, Gmd.
 439. Margrethe Hald, Vrigsted, 22 Aar, Gmd. (4)
 440. Anna Kathrine Jensen, Volk Mølle, 22 Aar, Gmd.
 441. Lærerinde Julie Ingerslev, Odense, 21 Aar.
 442. Marie Klausen, Fjølstervang, Kibæk, 20 Aar, Gmd.
 443. Elisabeth Terkelsen, Herning, 20 Aar, Præst.
 444. Signe Borgen Müller, Petersborggd., Andst, 20 Aar, Propr.
 445. Anna Brasch, Roskilde, 20 Aar, Propr.
 446. Anna Andersen Nexø, Espergærde, 20 Aar, Forf.
 447. Kirsten Johansen, Reval, Rusland, 19 Aar, Kulturinspektør.
 448. Signe Schjørring Richter, Vejen, 19 Aar, Præst.
 449. Gerda Vogelius, Grenaa, 19 Aar, Borgmester. (5)
 450. Ingefred Juul Andersen, Mosegd., Ejby, 19 Aar, Gmd.

Ialt 24. De 20 har været her i alle seks Maaneder, 2 i fem og 2 i fire Maaneder.

3. Første Vinters Lærlinge.

2325. Lærerinde Johanne Engen, Biri, Norge, 47 Aar.
 2326. Lærerinde Hillevi Otterborg, Uppsala, Sverige, 37 Aar.
 2327. Lærerinde Anne Marie Hansen, Nyrup, Kvistgaard, 35 Aar. (3)
 2328. Dorthea Gyde-Petersen, Bollesager, Esbjerg, 30 Aar, Gmd.
 2329. Lærerinde Karen Hvenegaard, Husmandsskolen, Odense, 29 Aar.
 2330. Helga Pedersen, Lunde, 29 Aar, Lærer. (5)
 2331. Kirstine Andersen, Søllested, Glamsbjerg, Gmd.
 2332. Karen Nielsen, Gejlgaard, Vejen, 28 Aar, Gmd. (5)
 2333. Lærerinde Anna Hansen, Vejle, 28 Aar. (4)
 2334. Husbest. Valborg Nielsen, Nr. Eskildstrup, Tølløse, 28 Aar. (5)
 2335. Lærerinde Gudrun Iversen, Odder, 27 Aar.
 2336. Lærerinde Katrine Eriksen, Østbirk, 26 Aar. (4)
 2337. Elisabeth Schmidt, Ødis, 26 Aar, Gmd.
 2338. Jenny Staulund, Espe, 26 Aar, Gmd. (5)
 2339. Emilie Krag, Trappendal, Hejls, 25 Aar, Gmd.
 2340. Thora Jensen, Øksenhede, Sæby, 25 Aar, Lærer.
 2341. Fabrikarb. Edith Ingeborg Jensen, København, 25 Aar.
 2342. Christine Carstensen, Hornsyld, 25 Aar, Gmd.
 2343. Johanne Mathiasen, Voldby, Kauslunde, 25 Aar, Gmd.
 2344. Alma Bitsch, Villa Otium, Grejsdal, 25 Aar, Repræsentant.
 2345. Johanne Tungelund Jensen, Bakborg, Salten, 25 Aar, Lærer.
 2346. Asta Bruhn, Aagaard, Gravens, 24 Aar, Hvkr. (5)
 2347. Laura Larsen, Frederikshavn, 24 Aar, Gmd.
 2348. Elna Sofia Johnsen, Vejen, 24 Aar, Red.

2349. Helga Fink, Stubbum, Christiansfeldt, 24 Aar, Gmd. (5)
 2350. Johanne Jensen, Kundby, Sandby, 24 Aar, Mejeribest.
 2351. Alma Jørgensen, Asnæs, 24 Aar, Lærer.
 2352. Lærerinde Else Marie Andersen, Dalby, 24 Aar.
 2353. Lærerinde Signe Stampe, Lem, Skive, 24 Aar.
 2354. Marie Andersen, Søgaard, Mesinge, 24 Aar, Gmd. (2)
 2355. Asta Hansen, Marslev, 24 Aar, Købmd.
 2356. Lærerinde Laura Danielsen, Manstrup, Aggersund.
 23 Aar.
 2357. Syerske Martha Sørensen, Høver, Galten, 23 Aar.
 2358. Margrethe Møller, Hjørring, 23 Aar, Branddirektør.
 2359. Clara Jensen, Sdr. Omme, 23 Aar, Købmd.
 2360. Ekspeditr. Rosa Elisabeth Troelsen, København,
 23 Aar. (4)
 2361. Anna Ladefoged Madsen, Vikjærsgd., Lyby, 23 Aar,
 Propr.
 2362. Gunild Simonsen, Kjeldesvang, Sdr. Ørslev, 22 Aar,
 Gmd. (4)
 2363. Else Marie Sørensen, Egeland, Børkop, 22 Aar, Gmd.
 2364. Kristine Madsen, Ravnbjerggd., Holmstrup, 22 Aar,
 Gmd. (4)
 2365. Ingeborg Andersen, Ravnbjerg, Holmstrup, 22 Aar,
 Gmd. (4)
 2366. Agnes Thorup, Dalstrup, Grenaa, 22 Aar, Gmd. (3)
 2367. Anna Olsen, Sandvadsgd., Sorø, 22 Aar, Gmd. (5)
 2368. Karen Jepsen, Rønkilde, Bording, 22 Aar, Hmd.
 2369. Marie H. Krog, Erslev, Mors, 22 Aar, Landpost.
 2370. Marie Jensen, Uldum, 22 Aar, Gmd.
 2371. Karen Nielsen, Sjødgaard, Assens, 22 Aar, Gmd. (5)
 2372. Frida Müller Rasmussen, Højrupgd., Ejstrup,
 22 Aar, Gmd.
 2373. Ingeborg Neisig, Nakskov, 22 Aar, Skolebest.
 2374. Marie E. Nielsen, Søgaard, Rødvig, 22 Aar, Gmd.
 2375. Minna Therkelsen, Rishøjgd., Skanderborg, 22 Aar.
 2376. Karen Søgaard, Birket, Torrig, 22 Aar, Rentier.
 2377. Ingeborg Sparre-Petersen, Gamtofte, 21 Aar, Provst. (5)
 2378. Sidsel Gammeltoft, Vildmosegd., Karlslunde,
 21 Aar, Gmd.
 2379. Missen Thulesen, Ferup, 21 Aar, Gmd.
 2380. Maja Kjærsgaard, Bramdrupgd., Ødis, 21 Aar, Gmd.
 2381. Thora Larsen, Middelfart, 21 Aar, Gartn. (4)
 2382. Herdis Sejersen, Hedegaard, Boulstrup, 21 Aar, Gmd.
 2383. Helga Holm Jørgensen, Ø. Tørslev, 21 Aar, Lærer.
 2384. Lærerinde Anna Thomsen, Aars, 21 Aar.
 2385. Ulla Holst, Horsens, 21 Aar, Købmd.
 2386. Ingrid Petersen, Gentofte, 21 Aar. (2)
 2387. Magna Lauridsen, Klanesgd., Sig, 21 Aar, Gmd.
 2388. Gertrud Christensen, Vikærslund, Bryrup, 21 Aar, Gmd.
 2389. Ida Lautrup, Vellerup, Branderup, 21 Aar, Gmd.
 2390. Asta Nielsen Svinning, Kerteminde, 21 Aar, Højskolef.
 2391. Dora Signe Jensen, Volk-Mølle, 21 Aar, Gmd.

2392. Kjestine Fisker, Jelsskov, Jels, 20 Aar, Gmd. (4)
2393. Anna Christensen, Langaagd., Langaa, 20 Aar, Gmd. (5)
2394. Clara Petersen, Øllebølle, Øster Ulslev, 20 Aar, Gmd.
2395. Student Mette Gyde-Petersen, Bollesager, Esbjerg,
20 Aar. (4)
2396. Ingrid Kaae, Charlottenlund, 20 Aar, Præst.
2397. Signe Kvorning, Hejls, 20 Aar, Uddeler.
2398. Lærerinde Gerda Jacobsen, Hasle, Aarhus, 20 Aar.
2399. Anna Kathrine Østergaard, Skulsballe, Vrigsted, 20 Aar,
Gmd. (4)
2400. Rigmor Corneliussen, Hasselø, Veggerløse, 20 Aar, Gmd.
2401. Dagny Jansen, Kolt, Hasselager, 20 Aar, Lærer.
2402. Musiklærerinde Marie Algreen-Petersen, Aalsøe, 20 Aar.
2403. Else Marie Raffnsøe, Damgaard, Sjølund, 20 Aar, Gmd.
2404. Karen Johansen, Dalhavegd., Taps, 20 Aar, Gmd. (5)
2405. Asta Nielsen, Vernerminde, Hvalsøe, 20 Aar, Propr.
2406. Ingrid Frederiksen, Ollerup, Svendborg, 20 Aar, Hmd.
2407. Karen Nielsen, Gl. Ryberggd., Roslev, 20 Aar, Propr.
2408. Mette Andreasen, Smidstrup, Børkop, 20 Aar, Lærer. (4)
2409. Maren Skouenborg, Alminde, 20 Aar, Gmd.
2410. Karen Lind, Aarhus, 20 Aar, Lærer.
2411. Astrid Petersen, Asmildkloster, Viborg, 20 Aar, Forpt.
2412. Anna Hansen, Stærbogd., Svendborg, 20 Aar, Gmd. (4)
2413. Bodil Jacobsen, Juelsberg, Nyborg, 20 Aar, Godsforv.
2414. Anna Bloch Nielsen, Kærvang, Billum, 19 Aar, Gmd.
2415. Karen Lykke Petersen, Malle, Tistrup, 19 Aar, Gmd.
2416. Agnes Pedersen, Jeksen, Stilling, 19 Aar, Gmd.
2417. Marie Michelsen, Møgeltønder, 19 Aar, Kreaturhdl.
2418. Ekspeditrice Jenny Jensen, Hillerød, 19 Aar.
2419. Tove Egeblad Jensen, Holbæk, 19 Aar, Redaktør.
2420. Edle Vejby Jensen, Rahrseje, Randers 19 Aar, Gmd.
2421. Jutta Skrumsager Madsen, København, 19 Aar, Bog-
trykker.
2422. Rigmor Sørensen, Todbjerg, Hjortshøj, 19 Aar, Gmd.
2423. Elida Marie Michaelsen, Hoven, Tarm, 19 Aar, Præst.
2424. Margrethe Boesen, Askov, Vejen, 19 Aar, Gmd.
2425. Bodil Lavaetz, Gørlev, 19 Aar, Direktør.
2426. Erna Ejaas-Larsen, Svinninge, 19 Aar, Købmd.
2427. Marie Nielsen, Jelstrup, Havbro, 19 Aar, Gmd. (4)
2428. Edith Margrethe Petersen, Hasseris, Aalborg, 19 Aar,
2429. Solveig Møller Christensen, Tryggeløv, 19 Aar, Præst. (3)
Propr.
2430. Kontorist Signe Nielsen, Valby, 19 Aar.
2431. Karen Marie Andersen, Valsømagle, Ortved, 18 Aar,
Gmd. (5)
2432. Astrid Wille, Holstebro, 18 Aar, Bankdirektør (5)
2433. Marie Heuch, Frederiksværk, 18 Aar, Billedhugger.
2434. Esther Weitemeyer, Svinninge, 18 Aar, Landinspektør.
2435. Helga Steinicke Sørensen, Silkeborg, 18 Aar, Købmd.
2436. Gudrun Halse, Vordingborg, 18 Aar, Seminarieforst.
2437. Kirstine Marie Andersen, Ribe, Gmd. (2)

Ialt 113. 81 har været her i alle seks Maaneder, 13 i fem, 13 i fire, 3 i tre og 3 i to Maaneder. Bag efter Navnene paa dem, der ikke har været her hele Tiden, staar et Tal i Klammer, der betegner Maanedernes Antal.

Skolen har altsaa haft 4 Lærlinge paa tredje Vinter, 24 paa anden, og 113 paa første Vinter, eller ialt 141.

Fordelt paa de enkelte Maaneder falder Lærlingetallet saaledes: I November Maaned 135, i December 124, i Januar 137, i Februar 134, i Marts 131 og i April 122, eller i Jævnmaal omtrent 131.

Ordnes Lærlingene efter Fædrenes Stilling, viser det sig, at 76 er Døtre af Gaardmænd, 3 af Husmænd, 4 af Haandværkere, 9 af Handlende, 13 af Lærere, 8 af Præster, 3 af Rentierer, 3 af Direktører, 2 af Redaktører, 2 af Gartnere og 18 af Mænd i andre Stillinger. 104 var hjemme hos Forældrene ved husligt Arbejde, 13 var Tjenestepiger, 1 Gaardejer, 1 Arbejder, 3 ved Handelen, 16 var Lærerinder, 1 Syerske og 2 Studenter.

Af Lærlingene var 5 over 30 Aar, 25 mellem 25 og 30 Aar, 111 mellem 18 og 25 Aar og ingen under 18 Aar. Fra Jylland var der 79, nemlig fra Ribe Amt 15, Ringkøbing 5, Vejle 20, Skanderborg 7, Aarhus 7, Randers 9, Viborg 5, Thisted 2, Hjørring 4 og Aalborg 5. Fra Fyn 20, fra Sjælland 28, deraf 3 fra København, fra Lolland-Falster 5, fra Sønderjylland 6, fra Norge 1, fra Sverige 1 og fra Rusland 1. 19 har været fra Købstæder.

28 har før været paa den udvidede Højskole i Askov, deraf 4 to Gange. 3 har været paa den almindelige Pige-højskole her. 68 har før været paa andre Højskoler, deraf 6 to Gange. 11 har gaaet i Efterskole, 15 paa Real- eller Latinskole, deraf 13 med Real- eller Præliminæreksamen og 2 Studenter. 2 har gaaet i Aftenskole, 1 paa Kunst- og Industriskole og 5 har taget Mellemskoleeksamen. 10 har været paa Seminariet, deraf 8 med Eksamen. 3 har gaaet paa Handelsskole, deraf 2 med Eksamen. 3 har været paa Husholdningsskole, 10 har haft forskellige Kursus, og 2 har haft privat Undervisning.

Ser vi paa Højskolen i det hele, saa har der været 154 Kvinder paa Sommerskolen, 302 paa den udvidede Højskole om Vinteren, nemlig 161 Mænd og 141 Kvinder. Regnes det i Aarselever — d. v. s. hver Elev i 12 Maaneder — bliver det omtrent 177.

BIBLIOTEKET

VED

POUL BJERGE

Biblioteket tæller nu omkring ved 40,000 Bind. Det er beregnet for Lærere og Lærlinge ved Højskolen, men bruges ved Siden af som offentligt Bibliotek efter lignende Regler, som gælder vore offentlige Biblioteker, dog maa Laanerne selv betale Portoen. Der er i Skoleaaret 1918—19 udlaant ialt 5962 Bind, deraf til Skolens Lærere 675 Bind, til dens Lærlinge 4300, til Folk udenfor Skolen 322 og til Brug i Skolens Læsesal 665. Ved Siden af Biblioteket er der en Læsesal eller, som den sædvanlig kaldes, den tavse Læsestue. Her er et Haandbibliotek, der indeholder Haandbøger, Ord-bøger, Kataloger, Leksika o. l., ialt noget over 500 Bind. Desuden fremlægges her en Del Tidsskrifter og Ugeblade, efterhaanden som de udkommer. For Tiden er det omkring ved hundrede. Læsesalen er daglig aaben i Skoletiden, om Vinteren fra Kl. 2—4, om Sommeren fra Kl. 4—6. Der har sidste Aar været ialt 3882 Besøg. Desuden har hver af Skolens Lærere Nøgle til Læsesalen og har altsaa stadig Adgang til de Haandbøger og Tidsskrifter, som findes der. Ogsaa sidste Vinter maatte vi bruge Læsesalen som Klasseværelse.

Der er skrevet 500 Sedler til Kataloget, der svarer til en Forøgelse af omtrent 700 Bind.

Statens Bogsamlingskomite har givet 200 Kr., der mest er anvendt til Indkøb af Bøger til Haandbiblioteket.

Institutioner og Foreninger, der sender til Biblioteket:

D a n m a r k: Carlsberg-Laboratoriet. — Commission for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland. — Danmarks geologiske Undersøgelse. — Dansk

Eksport-Forening. — Dansk geologisk Forening. — Den antropologiske Komite. — Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. — Den tekniske Forening. — Det danske meteorologiske Institut. — Det kgl. Bibliotek. — Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. — Det kgl. danske Videnskabernes Selskab. — Det statistiske Departement. — Foreningen »Danmarks Folkeminder«. — Grosserer-Societetet. — Kommissionen for videnskabelig Undersøgelse af de danske Farvande. — Københavns Kommunalbestyrelse. — Københavns Universitets zoologiske Musæum. — Rigsarkivet. — Selskabet for Udgivelsen af Kilder til dansk Historie. — Statsbiblioteket i Aarhus.

Norge: Bergens Museum. — Den norske Kildeskriftskommission. — Det norske Rigsarkiv. — Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring. — Nordenfjelds Kunstindustrimuseum. — Universitetsbiblioteket i Kristiania. — Videnskabsselskabet i Kristiania.

Sverige: Fornskrift-sällskapet i Stockholm. — Göteborgs högskola. — Universitetsbiblioteket i Upsala. — Nordiska museet. — Kungl. Biblioteket i Stockholm.

Finland = Suomi: Abo stads historiska museum. — Suomen valtionarkisto = Finlands Statsarkiv.

Andre Lande: Carnegie endowment for international peace. — Departement of the interior, Bureau of education, Washington.

Følgende Forfattere har givet følgende Bøger:

Andersen, Lars: Folkeliv i Odsherred. — Gamle Folkeviser i Nordvestsjælland.

Appel, Hans: Landbo-Sparekassen for Fyn, 1869—1919.

Appel, Jacob: Rødding Folkehøjskole i Anledning af 75-aaret.

Bang, J. Christian: Professor Rasmus Pedersen, Bidrag til Belysning af hans Levnet og videnskabelige Virksomhed. Chicago 1918.

Bertelsen, R. K. Viborgkredsens Folketingsmænd. 1918.

Björkstén, Elli: Kvinnogymnastik. Helsingfors. 1918.

Bøgebjerg, R. Jødisk Aand. 1919.

Clemént, Ad. Landhusholdnings-Selskabets Forhistorie. 1919.

Dahl, Frantz: Afdøde fremmede Retslærde. I—IV. — En

ny nordisk Retsencyklopædi. — J. H. Deuntzer. — Franz von Liszt — og flere, ialt 10 Skrifter.

Drachmann, Povl: Handelsbalance og økonomiske Problemer.

Drehnfeldt, L. Vejledning i Havefrøavl, 2. forøg. Udg., ved C. Gøhrn. Odense 1919.

Ebberup, Hans: Vandringer. Digte. 1919.

Faber, Harald: Forage crops in Denmark. London 1920.

Feilberg, H. F. Giv aldrig tabt. 1919.

Fenger, Sven: Religionshistoriske Tekster i dansk Oversættelse. 1919.

Frederiksen, H. C. Billeder og Tanker fra det religiøse Liv i Nutidens Skole. 1919.

Grønborg, Andr. Th. Bøger — Den første Dyst. — Smaa-historier, 1—2. Saml. — Mens Vinteren gaar. — Ud i Verden, 2. Opl. — Hjærternes Haardhed, 2. Opl. — Fra de hjemlige Høje.

Gunnarsson, Gunnar: Edbrødre, Roman fra Islands Landnamstid. 1918.

Hansen, Holger: Slægten Kruuse af Højelse. Odense 1918.

Hindhede, M. Krigens Lære om Ernæringen. — 1—12. Beretning om M. Hindhedes Kontor for Ernæringsundersøgelser. 1907—19.

Hfnrichs: Denkschrift zur Vollendung der Bedeichnung der Bredeau-Niederung in den Kreisen Tondern und Hadersleben.

Jakobsen, Peder: Tonesamling til »Syng dig glad«. 3. Udg. 1919.

Jensen, Jens Peter: Den sjællandske Bonde Hans Peder Andersen fra Gislinge. 1916.

Kristensen, Marius: Ole Worm og Runeindskrifterne m. fl.

Köedt, A. Peschcke: Det radikale Tvangsstyre. Ny Strejfllys. 1919.

Lagerstedt, N. G. W. Aktiebolaget Stockholms arbetarehem 1893—18.

Lykke, Jakob: Anders Kristian Povlsen Dal og Galtrup Højskole 1864—1914.

Meyer, Kirstine, f. Bjerrum: Die Entwicklung der Temperaturbegriffe im Laufe der Zeiten, og fire Skrifter om Ole Rømer og hans Arbejder.

Nyström, Anton: Före, under och efter 1914 världskriget, orsaker och ansvar. 1915.

Nordahl-Olsen, Joh. Bergen i Femti-Aarene.

Müller, P. E. Fortsatte Iagttagelser over Muld og Mor i Egeskov og paa Heder. 1918.

Nielsen, Jes: Kolding Herreds Landbrugsforening 1869—1919.

Oppermann, A. Vort Skovbrug omkring Aar 1900. — Et Lovbuds Historie. 1919.

Politikens Billedbog ved Anker Kirkeby.

Raunkjær, Chr. Otte forskellige Skrifter med botanisk Indhold.

Schütte, Gudmund: Heltebogen om Bojerik og hans Mænd. — Nordens ældste Indbyggernavne. — Lidt om Soldyrkelse. — Offerpladser i Overlevering og Stedminder. — Norges Indbyggernavne. — Pangermanismen i Norge.

Sneum, A. Borgmester Jacob Jensen i Aarhus.

Steensig, Aage: Naturlære I—II. 1918.

Tårup, Kr. Juletanker, Smaastykker for gamle og unge.

Thomle, E. A. Studenterne fra 1868. — Familien Knap i Norge. — Familien Conradi. — Familien Hofgaard. — Familien Thomle.

Trap, Cordt: Grundrids af Finansvidenskaben. 3. omarb. Udg. 1919.

Vestergaard, M. K. M. Navnkundige Mennesker fra sidste Aarhundrede. Odense 1916.

Vorslund Klær, L. har givet syv af sine Bøger, den ene med følgende Tilskrift:

Askov Højskole.

Du Danmarks Grænsevagt ved »Sønden Aa«,
— fremsynt og lydhør, en af Hejmdal-Stammen, —
den tyske Loke agtede du paa
i Danmarks tunge Kamp om »Brisingamen«!

Dit Haab var højt, dit Mod var ungt og rankt,
din Evne stærk, ukuelig din Vilje,
dit Virke følte overalt, saa langt
som Dannebrogse vajer over Tilje.

Nu skal vi snart omfavne Broderstammen!
Hejm-dallr Askov, en af Danmarks Sole!
Hav Tak, fordi du værnede' Alterflammen
i danske Hjerter hist i Askov Skole!

Den 2.—1.—1920.

Vorslund-Klær.

Zeuthen, H. G. Sur les définitions d' Euclide. 1918.

Af andre Boggaver nævnes:

Forf. **Lars Andersen:** Fra Ristinge Overdrev, et Blad af Langelands Historie af P. C. B. Bondesen.

Bogtrykker **Fr. Appel:** N. I. O. G. T. Almanak og Aarbog for 1919.

Bankdirektør **Hans Appel:** Mælkeritidende, udg. af dansk Mejeristforening. 1918—19.

Højskoleforst. **Jacob Appel:** Johannes Evald: Samlede Skrifter udg. af Hans Brix og V. Kuhr. IV. — Hans Mogensens Oversættelse af Philippe de Comines Memoirer, udg. af Poul Nörlund. III. og en halv Snes andre Bøger.

Højskolelærer **J. Th. Arnfred:** Fra Plato til Bergson af Poul Helms. — Raymond or life and death af J. Oliver Lodge. — Materie eller ande? af Are Waerland. Upsala 1914.

Jens Arnums Boghandel: Det første Venstreministerium 23. Juli 1901. Litografi. 61×46. — Bakkehus. Ætsning. 20×57.

Godsforvalter **S. M. Berthelsen:** Den retfærdige Revolution af August Schwam.

British Legation: Lionel Curtis: Letters to the people of Indien. — P. M. Kettle: The ways of war. — H. C. O'Neill: Den engelske Flaade under Krigen. — Charles T. Bateman: U-boat devilry.

Skolens Lærling **Chr. Christensen:** Venstres Ungdom. Det første Tiaar ved J. Gyde-Pedersen, J. M. Hartling og Svend Sørensen.

Landbrugslærer **Otto Christensen:** Anton Nielsen: Brydninger i Folkelivet. — Rud. Schou: Thomas R. Segelche. — Sam: Kragetæer.

Professor **Frantz Dahl:** Tore Almén. Några minnes-ord. Sthm. 1919.

Ernæringsraadet: Beretning til Indenrigsministeriet om dets Virksomhed 1917—18.

Dr. phil. **H. F. Feilberg:** R. Besthorn: Aarsagerne til Verdenskrigen, belyst gennem Stormagternes Udenrigspolitik fra 1871—1914. — Nordiske Billeder, Prospekter fra Danmark, Norge og Sverrig i Træsnit med Text, 1—2. Bind. 1866—67, og en halv Snes flere Skrifter.

G. E. C. Gads Forlag: Aarskatalog over norsk Litteratur 1918 og for svenska bokhandeln 1919.

H. Hagerups Forlag: Historiske Læsestykker, udg. af Maria Nielsen og H. A. Schiödde. I. Nordens Historie.

Ole Haslund & Svend Helmann: Karel van Manders Gaard alias Kongens Klub, Østergade 15, af Louis Bobé.

Red. H. Henriksen: Ialt 60 forskellige Bøger og Smaaskrifter.

Henry George Forlag: Rets-Samfundet, oversat af Valdemar Bennike. 2. Opl.

Red. H. Jensen, Slagelse: 21 Skrifter om Verdenskrigen og H. Clausen: Erindringer om Krigen 1864.

Lærer Jenson, Hannover: Vom Alterthum zur Gegenwart. Die Kulturzusammenhänge in den Hauptepoken und auf den Hauptgebieten. Leipzig 1919.

Kraks Forlag: Vejviseren gennem halvandet hundrede Aar ved Hjalmar Gammelgaard. 1919.

Redaktør Konrad Jørgensen, Kolding, giver et Eksemplar af alt, hvad han trykker, Højskolebladet endog i tre Eksemplarer, deraf det ene indbunden.

Seminarielærer Martin Kristensen: Erasmus fra Rotterdam: Apophthegmata, trykt af Frobius i Basel 1535. Indb. i Pergament. — Claus Christoffersen Lyskander: Den Grønlandsk Chronica 1608. Indb. i gl. Læderbind.

Kungl. universitetsbiblioteket i Upsala: Scriptorum rerum Suecicarum medii aevi. Tom. III. — Upsala universitetets historia. Bihang II—V. De foregaaende Bind af begge Værker havde vi i Forvejen.

Københavns Observatorium: Publikationer og mindre Meddelelser. Nr. 27—34.

J. L. Lybeckers Forlag: Kurzer Grundriss der deutschen Grammatik von Hannach Wulff. 1919.

Ministeriet for Undervisningsvæsenet: Danske Teglstenskirker. 1918, og 275 Indbydelsesskrifter, nemlig 29 danske og 146 svenske.

Kontrolassistent Helge Pedersen: Historiske Optegnelser om Rørby Sogn til 1. Januar 1918 af H. P. Ernstsén.

Kgl. Hofboghandler Aage Prior: Det officielle Danmark i Krigens Skær, af Bent Holstein.

Pädagogiska biblioteket i Stockholm: De nya praktiska ungdomsskolarna. Stockholm 1918.

Redaktør Ludvig Rasmussen: Et jydsk Universitet, af A. S. Poulsen.

Lærer **Marius Rasmussen**: Den christelige Tros hellige Lærdomme, af N. Balle. 1778. — Betragtninger af James Hervey. 1777.

Rigsdagen: Rigsdagstidende for 71. Samling 1918—19. — Aarbog for de nordiske parlamentariske Grupper. 1918.

Højskoleforstander **Simon af Skard**: Småskrifter »Vardans«. 2. Bind. Torshavn 1919.

Det **Rønnenkampske Legat**: G. Bauditz: Sophus Bauditz, hans Liv og Digting. — K. Gjellerup: Minna og Møllen. — C. Hostrup: Digte i Udvalg. — Selma Lagerlöf: Kejseren af Portugalien, Troll och människor, og Banlyst. — Thor Lange: Udvalgte Digte og Langt borte. — Henrik Pontoppidan: Fortællinger, I—II, og Lykke-Peer, I—III. — Tyske Soldaterbreve.

Tandlæge **A. Schrøder**: Militært Tidsskrift 42—46. Aarg. og fl.

Søkort-Arkivet: Søkort-Direktør Jens Sørensen, Den danske Hydrografis Fader, 1646—1723, af Johannes Knudsen.

Udvalget for folkelig **Universitets-Undervisning**: Grundrids Nr. 277—290, og Beretninger.

Smed **Johannes Vedel**: P. K. Algreens Brev af 4. November 1849 til C. M. Kold.

En Velynder har ved **P. Winge** givet: Harald Begbie: Pateren, en Samfundsskildring fra vore Dages England. 1—2. Del.

Følgende Institutioner har sendt Fest- eller Jubilæumsskrifter:

Frk. H. Adlers Fællesskole 1893—1918.

Arbejdernes Produktionsforening i Aarhus 1884—1919.

Berlingske Tidende 1913—18.

Bornholms Amts Skytteforening 1869—1919.

Dansk stenografisk Forening 1893—1918.

»Frejr«. Danske Landbrugeres Andels-Selskab. 1894—1919.

Hermann Raffel 1869—1919.

Kirkelig Forening for indre Mission i København 1865—1919.

Kristiania Børs 1819—1919.

Onsø Herred i Norge 1814—1914.

P. Chr. Petersens Efterfl. F. Clausen 1893—1919.

Sjællands og Lolland-Falsters Stifters Bagerforening 1893—1918.

Ulfborg og Omegns Sangforening 1868—1918.

Voldby Højskole 1868—1918.

Ølgod Sparekasse 1868—1918.

For overflødige Dubletter og gamle Aviser har Biblioteket tilbyttet sig 34 Værker i 36 Bind, deraf 9 indbundne.

Følgende periodiske Skrifter bliver Skolen tilsendt:

Dagblade: Aalborg Amtstidende. Aalborg Stiftstidende. Aarhus Amtstidende. Bornholms Social-Demokrat. Folkebladet, Vejen. Fredericia Avis. Fredericia Dagblad. Frederiksborg Amtstidende. Göteborgs handels- och sjöfartstidning. Holbæk Amtstidende. Holbæk Amts Venstreblad. Horsens Social-Demokrat. Horsens Venstreblad. Hovedstaden. Kallundborg Dagblad. Kolding Avis. Kolding Folkeblad. Kolding Social-Demokrat. Kristeligt Dagblad. Maribo Amtstidende. Middelfart Venstreblad. Nordsjællands Venstreblad. Næstved Tidende. Randers Amts Avis. Randers Dagblad. Randers Venstreblad. Ribe Amtstidende. Ribe Stiftstidende. Ringkøbing Amts Dagblad. Roskilde Dagblad. Silkeborg Avis. Skive Folkeblad. Sorø Amtstidende. Svendborg Amtstidende. Syd-sjællands Venstreblad. Thisted Amtstidende. Vejle Amts Folkeblad. Vendsyssel Folkeblad. Venstrebladet. Vestjyllands Social-Demokrat. Viborg Stifts Folkeblad. Ærø Tidende. Østsjællands Folkeblad.

Ugeblade og Smaablade: Andelsbladet. Arbejde. Bogsamlingsbladet. Dannevirke, Amerika. Dansk Handels- og Kontor-medhjælper-Tidende. Dansk Husflidstidende. Dansk Kirketidende. Dansk Ungdom. Den danske Biavlertidende. D. S. U. A. Ferskvandsfiskeribladet. Folkelæsning. Folkets Ungdom. Folkevennen. Fra Havet. Fra Santhalmissionen. Fremtiden. Fram, Finland. Freds-Varden. Fyns Stifts Landbrugstidende. Fyrtaarnet. Gartnertidende. Haandværkernes Adresseavis. Hedeselskabets Tidsskrift. Hafnia. Herregaardenes Adresseavis. Hjemmets Folkeblad. Højskoleforeningen. Høgskulebladet, Norge. Illustreret Familie-Journal. Jyllands Adresseavis. Jysk Husdyravl. Kirkeklokken. Kirkelig Samler, Amerika. Kors og Stjerne. Kvinden og Samfundet. Københavns Kirkesag. Land- og Skovbrugsbladet. Maanedblad for K. F. U. M. Mejerifolk. Mælkeritidende. Santhal-Posten. Selvstyrelset. Skolebladet. Sparekassetidende. Stenografisk Tidsskrift. Stjernebladet. Sund Sans. Syd og Nord, Argentina.

Tidsskrift for Biavl. Tidsskrift for Industri. Ugeskrift for Landmænd. Under Dannebrog. Ungdom, Amerika. Ungdom og Idræt. Ungdommen. Vort Folk. Vort Landbrug. Østjysk Landboblad.

Tidsskrifter: Aarbog for Gartneri 1920, udg. af Alm. dansk Gartnerforening. Årbok hins íslenzka fornleifafjelags. Atlanten, Medlemsblad for Foreningen »De danske Atlanterhavser«. Botanisk Tidsskrift, udg. af Botanisk Forening. Búnadarrit, udg. af Búnadarfélag Islands. Carnegie endowment for international peace, yearbok f. 1911—12. Den danske Handelsskole, red. af Marius Vibæk. Det forstlige Forsøgsvæsen i Danmark, red. af A. Oppermann. Finnisch-ungrische Sprache und Volkskunde, nebst Anzeiger, herausg. von Kaarle Krohn. For Kirke og Kultur, utg. av Ejvind Berggrav. Fysisk Tidsskrift, udg. af Selskabet for Naturlærens Udbredelse, red. af H. M. Hansen, E. S. Johansen. Handelsskolebladet, udg. af Niels P. Nielsen. Maalet og Vejen. Meddelelser fra Udenrigsministeriet. Nordisk Missions Tidsskrift, red. af Fr. Munck. Nordisk tidsskrift för vetenskap, konst & industri, utg. af Letterstedtska föreningen. Nordiske museum, Fataburen, kulturhistorisk tidsskrift. Samfundets Krav. Skírnir, red. af Gudm. Finnbogason. Tidsskrift for Landbrugets Planteavl, udg. af Statens Planteavlsudvalg. Tidsskrift for Søværnen, red. af Schaffalitzky de Muckadell. Verdandi, tidsskrift för ungdomens målsmän och vänner, utg. af Anna Sandström og Lars Hökerberg.

Aarsskrifter fra Højskoler og Landbrugsskoler eller deres Elevforening: Aagaard, Asmildkloster, Frederiksborg, Galtrup, Hindholm, Hjørnlunde, Høng, Ladelund, Lyngby, Næsgaard, Ollerup, Roskilde, Ry, Ryslinge, Sorø, Testrup, Tune, Vallekilde, Vejstrup, Vestbirk, Veterinær- og Landbohøjskolen og Vinding.

Aarsskrifter fra de historiske Samfund i følgende Amter: Aarhus, Bornholm, Hjørring, Holbæk, Mors, Odense, Ringkøbing, Skive og Omegn, Thisted, og Folk og Land ved Anton Jakobsen.

Meddelelser, Indbydelsesskrifter og Beretninger er tilsendt Højskolen fra forskellige Højskoler, lærde Skoler, Foreninger, Selskaber og Stiftelser.

SKOLENS REGNSKAB

FRA 1. MAJ 1918 TIL 30. APRIL 1919.

Indtægt:

Kassebeholdning 1. Maj 1918	Kr.	629.42
Pigeskolen Sommeren 1918.....	Kr.	6098.00
Den udvidede Højskole i Vinteren 1918—19:		
Den kvindelige Afd.	Kr.	17634.00
Den mandlige Afd.	-	20098.00
	-	37732.00
	-	43830.00
Efterbetaling fra tidligere Lærlinge	Kr.	69.00
Efteraarsmødet	-	1314.00
	-	1383.00
Leje af Værelser 1918—19.....	Kr.	3544.00
Husleje af tre Lejligheder.....	-	900.00
Gymnastikkursus i August f. Husleje	-	100.00
	-	4544.00
Gave: Lærer Østergaard og Hustrus Legat.....	-	50.00
Statsunderstøttelsen	-	31500.00
		<u>Kr. 81936.42</u>

Udgift:

Lønninger (heri Dyrtidstillæg)....	Kr.	49655.00
Varme, Rengøring, Kørsel, Kund- gørelser, Læge m. m.	-	13750.35
Skat og Brandpenge.....	-	568.30
		Kr. 63973.65
Reparationer paa Bygning og Boskab og Undervisningsmidler	Kr.	3368.40
Biblioteket	-	975.60
		Kr. 4344.00
Nybygning og Nykøb	-	6580.39
Renter og Afdrag paa Statslaan og Byggelaan	-	6268.00
		Kr. 12848.39
Kassebeholdning	-	770.38
		<u>Kr. 81936.42</u>

LEGATER

KNYTTETE TIL ASKOV HØJSKOLE

Ludvig og Charlotte Schrøders Mindelegat,

bestemt til Understøttelse af Elever paa Askov Højskole.

1. Maj 1919 var Legatets Størrelse 7000 Kr., hvorfor der foreligger Statsgældsbeviser. Siden har det som Gave modtaget fra Edvard Danielsbacke fra Pyttis i Finland 30 Kr., og fra Gdr. L. Ødum fra Tebbestrup ved Randers 200 Kr. Renten er anvendt til Understøttelse af Elever.

Lærer Østergaard og Hustrus Legat.

Renten af Legatet, 50 Kr. aarlig, er indgaaet i Skolens Kasse tilsendt fra Aarhus Amts Skolefond.

Rasmus Fengers Legat

er givet til direkte Støtte for Skolen. Legatet ejer 3000 Kr. i Kreditforeningsobligationer og en Sparekassebog paa 636,70 Kr.

Morten Jørgensen og Hustrus Legat

er givet til en Friplads paa den almindelige Pigeskole om Sommeren. Legatet ejer 2000 Kr. i Kreditforeningsobligationer.

N. F. S. Grundtvigs Mindelegat,

stiftet 1883 af en »Norsk Højskoleven«, er paa 574,85 Kr., som indestaar i Vejen Bank.

Askov Biavlerfond.

Legatet er oprettet af »en Ven af Flid og Nøjsomhed«. Det er nu paa 1214,55 Kr. Renten er efter Fundatsens Bestemmelse anvendt til Støtte for Biavlen i Jylland efter Forslag fra Biavlerforeningens Styrelse.

Viggo Ulriks Præmielegat.

Legatet ejede 1. Maj 1918 en Obligation paa 1000 Kr. og en Sparekassebog i Vejen Sparekasse, lydende paa 316,81 Kr.

Som sædvanlig er der i det forløbne Aar udbetalt 40 Kr. i Præmie gennem Bestyrelsen for Dansk Andels Ægekspor.

*Idet jeg paa Medlæreres og egne Vegne
takker for de Gaver, som der paa de fore-
gaaende Blade er gjort Rede for, maa jeg
endnu med oprigtig Paaskønnelse nævne
4500 Kroner, som af Lovgivningsmagten
aarlig er bevilget til Støtte for anden og
tredje Vinters Lærlinge, og som er uddelte
af Skolens Bestyrelse.*

Askov Højskole.

JACOB APPEL.